תְּשׁוּבוֹת הַגְּאוֹנִים.

א.

לְרַב הַאיי (1) שֶׁשְּׁאַלְתֶּם הָא דְּאִתְּמַר (בֵּיצָה ד' ב) שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלִיּוֹת רַב אָמַר נוֹלְדָה בָּזֶה מֻוְתֶּרֶת בָּזֶה וְרַב אַסִּי אָמַר נוֹלְדָה בָּזֶה אֲסוּרָה בָּזֶה וְאָמְרִי' רַב אַסִּי סַפּוֹקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ וְעָבֵיד הָכָא לְחַוְמְרָא וְהָכָא לְחַוְמְרָא.

אָמַר ר' זֵירָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב אַסִּי מִסְתַּבְּרָא דְּהָאִידָּנָא יָדְעִינַן בְּקִבּוּעָא דְּיַרְחָא וכו' יְפָרֵשׁ לָנוּ אֲדוֹנֵנוּ מַה זֶּה הַסָּפֵק שֶׁנִּסְתַּפֵּק לְרַב אַסִּי וְאָמַר ר' זֵירָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב אַסִּי מִסְתַּבְּרָא כִּי מֵאַחַר שֶׁסּוֹד הָעִיבּוּר בִּידֵיהֶם אֵיזֶה סָפֵק נִשְׁאַר כִּי עַל כָּל אֵלּוּ הַסְּפֵקוֹת שֶׁאוֹמֵר בְּכָל מָקוֹם בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים הָרִבֵּה מַחֲזִיקִים בָּהֶם עָלֵינוּ הַמִּינִים דִּבְרֵיהֶם.

וְנִרְצָה מֵאֲדוֹנֵנוּ שֶׁיָּסִיר כָּל תּוֹאֲנָה שֶׁתַּעֲמֹד בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁהֶרְחִיב בְּחָכְמָתוֹ בִּתְשׁוּבַת הַתְּקִיעוֹת (2) וְהוֹסְרוּ הַתּוֹאֲנוֹת בִּדְבָרָיו כִּי רַבֵּינוּ סְעַדְיָה ז"ל אָמַר בְּפֵירוּשׁוֹ כִּי אֵין סָפֵק מֵעִיקָּרָא אֶלָּא הקב"ה צִוָּה אֶת מֹשֶׁה עַבְדּוֹ וְהוּא אָמַר לְיִשְׂרָאֵל כִּי בָּאָרֶץ יִהְיֶה לָהֶם יוֹם אֶחָד וּבְחוּצָה לָאָרֶץ שְׁנֵי יָמִים וְכֵן הָיָה מֵעוֹלָם.

כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּלֹא סָפֵק עַל הָעִיבּוּר וְעַל הַחֶשְׁבּוֹן. עַד שֶׁיָּצְאוּ הַמִּינִים וּבִקְּשׁוּ חֲכָמִים לְהַרְאוֹת כִּי רְאִיַּת הַיָּרֵחַ וְהַחֶשְׁבּוֹן אֶחָד הוּא.

וְהָיוּ עוֹשִׂין כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁעָשָׂה רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּטַבְלָא וְעָשׂוּ הַשְּׁלוּחִים וכו'. וְאַחַר כָּךְ חָזְרוּ לַעֲמֹד עַל עֶקָּרָן כְּמוֹ שֶׁאָמַר הקב"ה לְמֹשֶׁה שֶׁיִּהְיוּ עוֹשִׂים בָּאָרֶץ יוֹם אֶחָד וּבְחוּצָה לָאָרֶץ שְׁנֵי יָמִים וְאָמַר אֲדוֹנֵנוּ בִּתְשׁוּבוֹתָיו לְאַנְשֵׁי קֵאֱבַת (3) כִּי גְּזֵרָה מֵימוֹת נְבִיאִים רִאשׁוֹנִים וְכֵן הִנְהִיגוּ הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים אֶת יִשְׂרָאֵל מִתְּחִלַּת הַגָּלוּת שָׁעוֹשִׂין יוֹם טוֹב בְּחוּצָה לָאָרֶץ שְׁנֵי יָמִים וְיוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹם אֶחָד.

וְהֵיאַךְ יָבֹא מִנְהָג בְּתוֹסֶפֶת עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה דִּכְתִיבשִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ. בַּסֵּוֹכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים וְיָבֹא הַמִּנְהָג שְׁמוֹנָה.

וְאָנוּ מוֹצְאִין כִּי לֹא יִהְיֶה הַמִּנְהָג תּוֹסֶפֶת עַל הַכָּתוּב, אֶלָּא שֶׁיֹּאמְרוּ חֲכָמִים אוֹתוֹ עַל דֶּרֶךְ חִיזּוּק וְיֹאמְרוּ גְּזֵרָה מִדְּרַבָּנָן אֲבָל בַּמּוֹעֲדִים שֶׁיָּבֹאוּ בְּכָל שָׁנָה יֹאמַר הַכָּתוּב שִׁבְעָה וְיֹאמְרוּ כִּי בָּא הַמִּנְהָג שְׁמוֹנָה! וְעוֹד יוֹם אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה לָמָּה יַעֲשֶׂה שְׁנַיִם וְהַתּוֹרָה אָמְרָה אֶחָד וּכְשֶׁאַתָּה מוֹנֶה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים אִי אַתָּה מוֹנֶה אֶלָּא מִן הָרִאשׁוֹן.

וְעוֹד עָשׂוּ לוֹ רַבּוֹתֵינוּ מַעֲלָה וְאָמְרוּ שְׁנֵי יָמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה קְדֻוֹשָׁה אַחַת וְאָמַר אֲדוֹנֵנוּ כִּי בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תּוֹקְסִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי יָמִים וְאָנוּ רוֹאִין עַד עַתָּה אֵין תּוֹקְסִין אֶלָּא יוֹם אֶחָד.

יְפָרֵשׁ לָנוּ אֲדוֹנֵנוּ בְּרוֹב חָכְמָתוֹ כָּל אֵלּוּ הַסְּפֵקוֹת. וְאֵיךְ יִהְיֶה תּוֹסֶפֶת עַל הַכָּתוּב.

וְיבָאֵר הַטָּב כָּל אֵלּוּ הַסְּפֵקוֹת. כָּךְ רָאִינוּ כִּי זֶה שֶׁאֲמַרְתֶּם שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ סְעַדְיָה ז"ל קָנָה הוּא שֶׁדָּחָה אֶת אֶפִּיקוֹרוֹס, וַאֲמִתַּת הַדָּבָר הוּא כָּךְ.

כִּי עִבּוּר שָׁנָה וַעֲבוּר חֹדֶשׁ הֶחֱזִירוֹ הקב"ה לְבֵית דִּין שֶׁאִם עִבְּרוּ אֶת הַשָּׁנָה מְעֻבֶּרֶת וְאִם עֻזָּבוּהָ הֵיא פְּשׁוּטָה. וְאִם עִבְּרוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הוּא מְעֻבָּר וְאִם חִסְּרוּהוּ מְחֻוָּסָר וּלְפִי מַה שֶּׁקּוֹבְעִין אֶת הַשָּׁנָה וְאֶת הַחֹדֶשׁ הוּא רְצוֹנוֹ שֶׁל הקב"ה.

וְהַמּוֹעֲדִים הַנַּעֲשִׂים בְּקִבְיעוּתָם הֵם מוֹעֲדֵי ה' וּלְכָךְ אָמַר בְּתוֹרָה אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם אוֹתָם הֵם מוֹעֲדַי ה'. וְצִוָּה עִבּוּר הַשָּׁנָה לְצוֹרֶךְ כִּי הַכָּתוּב תָּלָה אֶת הַמּוֹעֲדִים בִּזְמַנֵּי הַשָּׁנָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יַקִּיפוּ הַמּוֹעֲדִים מִזְּמַן לִזְמַן בְּדֶרֶךְ שֶׁמַּקִּיפִים אוֹתָם אֲשֶׁר חָדְשֵׁיהֶם חָדְשֵׁי הַלְּבָנָה וְאֵין לָהֶם עִיבּוּר.

וְכֵן שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב, וְחַג הָאָסִיף בְּצֵאת הַשָּׁנָה. וְחַג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה.

וְשָׁנוּ חֲז"ל (סַנְהֶדְרִין יא ב) עַל שְׁלֹשָׁה סִימָנִים מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה עַל הָאָבִיב וְעַל הַתְּקוּפָה וְעַל פֵּירוֹת הָאִילָן. ואע"פ כִּי הַמְּצָוָה לְעַבֵּר שָׁנָה צְרִיכָה אִם עִבְּרוּהָ שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ מְעֻבֶּרֶת שֶׁכָּךְ שָׁנוּ חֲכָמִים (סִפְרָא פ' אֱמֹר) אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם מוֹעֲדַי אִם קְרָאתֶם אַתֶּם מוֹעֲדַי וְאִם לָאו אֵינָן מוֹעֲדַי.

וְאִם לֹא הָיְתָה הַשָּׁנָה צְרִיכָה לְעַבֵּר וְעִבְּרוּהָ אֲנוּסִין אוֹ שׁוֹגְגִין אוֹ מֻטְעִין מִנַּיִן שֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת ת"ל אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מוֹעֲדַי אִם קְרָאתֶם אַתֶּם מוֹעֲדַי וְאִם לָאו אֵינָן מוֹעֲדַי. אֲבָל הַחֹדֶשׁ אֵין בּוֹ צוֹרֶךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁיֵּשׁ צוֹרֶךְ בְּשָׁנִים מִפְּנֵי הָאָבִיב וּמִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁרוֹאִים עוֹשִׂין.

וְכָךְ שָׁנוּ חֲז"ל (שָׁם) יָכוֹל כְּשֵׁם שֶׁמְּעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כָּךְ יַעַבְּרוּ אֶת הַחֹדֶשׁ לְצוֹרֶךְ ת"ל הַחֹדֶשׁ אַחַר הַחֹדֶשׁ אָנוּ הוֹלְכִין וְאֵין לָהֶם לְהוֹסִיף עַל הַחֹדֶשׁ הֶחָסֵר אֶלָּא יוֹם אֶחָד וְלֹא לִפְחוֹת מִן הַשָּׁלֵם אֶלָּא יוֹם אֶחָד שֶׁנִּמְצָא אִם כ"ט אִם ל' לֹא חָסֵר וְלֹא יָתֵר.

וְאַחַר שֶׁאָמְרוּ אַחַר הַחֹדֶשׁ אָנוּ הוֹלְכִין כָּךְ שָׁנוּ יָכוֹל אִסְהָיָה צְרִיךְ שְׁנֵי יָמִים נוֹתְנִין שְׁנֵי יָמִים ת"ל אוֹתוֹ יוֹם א' בִּלְבַד וְהַחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה שֶׁבְּיָדֵנוּ שֶׁהוּא סוֹד הָעִבּוּר הָיָה בִּידֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מֵימוֹת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וּמֻזְהָרִין לַעֲשׂוֹת לְפִיהוּ כְּשֶׁיִּרְאוּ בֵּית דִּין, וְהוּא מְדֻקְדָּק.

בְּכָל מַחֲזוֹר י"ט שָׁנָה וְשִׁבְעָה חֲדָשִׁים יְתֵרִים כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא הַמַּחֲזוֹר וְתַעֲמוֹד שְׁנַת הַלְּבָנָה נֹכַח שְׁנַת הַחַמָּה. וְאֵין בֵּינֵיהֶן אֶלָּא שָׁעָה ותפ"ה חֲלָקִים בִּלְבַד.

וְאִם רוֹאִין בֵּית דִּין לְעַבֵּר שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר הַזֶּה לְהַקְדִּים אוֹ לְאַחֵר מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי. וּבִלְבַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כַּהֲלָכוֹת שֶׁהָיוּ עִמָּהֶם בְּקַבָּלָה שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל (סַנְהֶדְרִין יב א) אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה לֹא בִּשְׁבִיעִית וְלֹא בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אֵימָתַי רְגִילִין לְעַבֵּר בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית.

וְאָמְרוּ אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה בִּימֵי רָעָבוֹן. וְזֶה אֲשֶׁר אָמְרוּ (שָׁם יא א) כִּי מְשַׁנִּים מִדַּת סוֹד הָעִבּוּר וּמַקְדִּימִין וּמְאַחֲרִין אֶת הָעִבּוּר בַּעֲבוּר מִדּוֹת שֶׁמָּנוּ אוֹתָם חֲכָמִים כְּגוֹן גָּלְיוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּעֲקְרוּ מִמְּקוֹמָן לָחוֹג וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ כְּדֵי כֵּלָן מוֹעֵד א' וּמִפְּנֵי הַדְּרָכִים וּמִפְּנֵי הַגְּשָׁרִים שֶׁיָּבְאוּ עוֹלֵי רְגָלִים וּמִפְּנֵי תַּנּוּרֵי פְּסָחִים כְּגוֹן שֶׁרַבּוּ מֵי גְּשָׁמִים וְנִימּוּקוֹ כְּמוֹ שֶׁאָמַר חוֹנִי הַמְּעֻגָּל (תַּעֲנִית יט א) בָּאוּ וְהִכְנִיסוֹ תַּנּוּרֵי פְּסָחִים שֶׁלֹּא יִמּוֹקוּ כִּי צוֹרֶךְ גָּדוֹל הוּא שֶׁצְּרִיכִים אוֹתָם הָאֲלָפִים לִצְלוֹתוֹ וְלֶאֱכוֹל בְּלֵילָה הַהוּא.

וּדְבָרִים שֶׁהֵם סָעַד לְעִבּוּר כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִכְתּוֹב (סַנְהֶדְרִין יא א) גּוֹזָלַיָּא רַכִּיכִין וְאִמְּרֵיָא דַּעֲדָקִין וּזְמַן אֲבִיבָא לָא מְטָא. וּכְשֶׁנִּצְרָכִין וּמְעַבְּרִין שְׁנַיִם שֶׁלֹּא כַּסֵּדֶר סוֹד הָעִבּוּר

אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ יוֹשְׁבִים אַחַר כָּךְ בַּסּוּר הַצּוֹרֶךְ וּפוֹרְעִין מַה שֶּׁלָּוּוּ מִן הַשָּׁנִים עַד שֶׁמַּעֲמִידִין שְׁנַת הַלְּבָנָה כְּנֶגֶד שְׁנַת הַחַמָּה בְּסוֹף אוֹתוֹ הַמַּחֲזוֹר אוֹ שֶׁלְּאַחֲרָיו שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינֵיהֶם אֶלָּא שָׁעָה וּתפ"ה חֲלָקִים כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל (שָׁם יב א) אָמַר ר' שִׁמְעוֹן מַעֲשֶׂה בר' עֲקִיבָא שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין וְעָבַר אֶת הַשָּׁנָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים זוֹ אַחַר זוֹ.

אָמְרוּ לוֹ מִשָּׁם רְאָיָה ב"ד יָשְׁבוּ וְקָבְעוּ כָּל אַחַת וְאַחַת בִּזְמַנָּהּ. וְגַם כֵּן בַּחֲדָשִׁים הָיָה לָהֶם שְׁלֹשָׁה פָּנִים, א' חֶשְׁבּוֹן עִיבּוּר זֶה שֶׁהוּא עִמָּנוּ הַיּוֹם כִּי הַפְּשׁוּטָה לְעוֹלָם אֵין בָּהּ פָּחוֹת מֵחֲמִשָּׁה מֵעוֹבְרִים יְדוּעִים.

וְאֵין בָּהּ פָּחוֹת מֵחֲמִשָּׁה חֲסֵרִים יְדוּעִים וּמֵרֹחֶשְׁוָן וְכִסְלֵיו בְּמִשְׁפָּטָן וַאֲדָר רִאשׁוֹן מָלֵא בְּמְעֻבֶּרֶת כְּשֶׁרוֹאִין לְקִבּוּעַ כַּדָּת הַזֹּאת הָיוּ קוֹבְעִין וְהִיא הַתְּפוּשָׁה לָעוֹלָם. וְהַשֵּׁנִי רְאִיַּת הַיָּרֵחַ כְּשֶׁרוֹאִין לְקַדֵּשׁ עַל הָרְאִיָּיה מְקַדְּשִׁין יוֹם שְׁלִישִׁי לְפִי מַה שֶּׁרוֹאִין לֹא מִזֶּה וְלֹא מִזֶּה.

מַה שֶּׁעָשׂוּ עָשׂוּי אֶלָּא שֶׁחוֹזְרִין לַדָּת. וּמִבְּלִי צוֹרֶךְ מִצָּוָה לְקַדֵּשׁ עַל הָרְאִיָּיה.

וְאֵין לָהֶם מֵעִיקָּרָא לְרָחוֹק מִן הָרְאִיָּיה יוֹתֵר מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים. וּלְפִי הַהֲלָכוֹת הַמְּוֻעָתָּקוֹת עוֹשִׂין.

שֶׁשָּׁנִינוּ (עֲרָכִין ח' ב) אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבָּעָה חֲדָשִׁים הַמְּעֻבָּרִין בְּשָׁנָה וְלֹא נִרְאִין יוֹתֵר מִשְּׁמֹנָה. וְכָל זֹאת שֶׁלֹּא יִרְחֲקוּ מִן הָרְאָיָיה.

וְכֵן אָמְרוּ (שָׁם ט' ב) מַעֲשֶׂה וְעָשָׂה רַבִּי תִּשְׁעָה חֲסֵרִים וְנִרְאָה חֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ. וְהָיָה רַבִּי תָּמֵהַּ וְאָמַר עָשִׂינוּ תִּשְׁעָה חֲסֵרִין וְנִרְאֶה חֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ.

אָמַר לְפָנָיו ר' שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי שֶׁמָּא שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת הָיְתָה וְעִיבּוּר שֶׁלָּהּ ל' אֶשְׁתַּקַּד עָשִׂינוּ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים דַּל תְּלָתָא לְבַהֲדֵי תְּלָתָא וְהָוְיָא לֵיהּ בְּדַוְקְתֵּיהּ. א"ל רַבִּי נֶר יִשְׂרָאֵל כָּךְ הָיָה.

וּבִזְמַן שֶׁהַחֹדֶשׁ הַיּוֹצֵא חָסֵר צְרִיכִין ב"ד לְקַדֵּשׁ אֶת הַחֹדֶשׁ הַבָּא אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהוּא מָלֵא אֵין צְרִיכִין לְקַדֵּשׁ אֶת הַחֹדֶשׁ הַבָּא שא"א לִהְיוֹת יוֹתֵר מל' יוֹם. וּמְקוֹם הַנּוֹעַד אֵין עוֹשִׂין רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶלָּא יוֹם א'.

אֲבָל חוּץ לַתְּחוּם אוֹתוֹ מָקוֹם נוֹהֲגִין שְׁנֵי יָמִים קֹדֶשׁ וְשׁוֹלְחִים שְׁלוּחִים לְכָל מָקוֹם בְּאֵיזֶה יוֹם קִדְּשׁוּ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ. וְכָל מָקוֹם שֶׁשְּׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי מַגִּיעִין אֵין נוֹהֲגִין אֶת שְׁאָר הַמּוֹעֲדִים אֶלָּא יוֹם ג' וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ (ר"ה יח א) עַל שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים הַשְּׁלוּחִים יוֹצְאִים.

וְאֵין הַשְּׁלוּחִים יוֹצְאִין אֶלָּא לְהַגִּיד מַה שֶּׁעָשׂוּ ב"ד כֵּיוָן שֶׁשִּׁינּוּ וְעַל אֱלוּל מִפְּנֵי ר"ה וְעַל תִּשְׁרֵי מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַמּוֹעֲדוֹת אָמְרִינַן עֲלָהּ (שָׁם יט ב) כֵּיוָן דְּנָפְקוּ לְהוּ עַל אֱלוּל מַה לָּן עַל תִּשְׁרֵי וְכִי תֵּימָא דִּילְמָא עַבְּרוּהּ לֶאֱלוּל וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַב מִימוֹת עֶזְרָא וְאֵילָךְ לֹא מָצִינוּ אֱלוּל מְעֻבָּר.

לֹא מָצִינוּ דְּלָא אִצְטְרִיךְ הָא דְּאִצְטְרִיךְ מְעַבְּרִינַן וְהָא קָא מְקַלְקְלָא ר"ה, מוּטָב תְּקַלְקֵל ר"ה וְלֹא נְקַלְקְלוֹ כֻּלְּהוּ מוֹעֲדוֹת. דַּיְיקָא נָמֵי דְּקָתָנֵי וְעַל תִּשְׁרֵי מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַמּוֹעֲדוֹת ש"מ.

וּלְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין שְׁלוּחֵי ב"ד מַגִּיעִין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים עוֹשִׂין שֶׁל גָּלֻיּוֹת. ואע"פ שֶׁיּוֹדְעִים אֵיךְ נִקְבְּעָה שָׁנָה וְיוֹדְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן דְּאָמְרִינַן (שָׁם כא א) מַכְרִיז ר' יוֹחָנָן כָּל הֵיכָא

דְּמָטוּ שְׁלוּחֵי נִיסָן וְלָא מָטוּ שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי לְעַבְּרוֹ תְּרֵי יוֹמֵי גְּזֵרָה נִיסָן אַטוּ תִּשְׁרֵי לְהוֹדִיעַ כִּי אע"פ שֶׁבָּאוּ שְׁלוּחִים לָהֶם מָתַי רֹאשׁ נִיסָן עוֹשִׂין פֶּסַח שֵׁנִי יָמִים וַעֲצֶרֶת שְׁנֵי יָמִים.

וּשְׁנֵי יָמִים הַלָּלוּ סָפְקָא דְּהָדְרֵי הָווּ מֵעִיקָּרָא, כִּי הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁנוּ לָכֶם, כִּי מֵימוֹת הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים כָּךְ הָיוּ יִשְׂרָאֵל נָהוּגִין. כָּל מִי שֶׁהוּא בא"י בְּבֵית הַוַּעַד עוֹשִׂין ר"ה יוֹם א', וּבְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אפי' מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָחוֹק מִבֵּית הַוַּעַד אֶלָּא תְּחוּם שַׁבָּת עוֹשִׂין ר"ה שְׁנֵי יָמִים.

וְאַלְתַּר שֶׁיּוֹצֵא ר"ה לְאַחַר י"ט ב"ד שׁוֹלְחִין בְּכָל א"י וּמוֹדִיעִין מָתַי קָבְעוּ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי. וּלְפִיכָךְ עוֹשִׂין אֶת שְׁאָר הַמּוֹעֲדוֹת יוֹם א'.

אֲבָל מִי שבח"ל מְצָוָה עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים. כִּי חֻזְקָתָן חֻזְקַת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה יוֹם קָבְעוּ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ.

וְכֵיוָן שֶׁהוּא אֶצְלָם סָפֵק נִגְזַר עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים, שֶׁאִם זֶה הוּא שֶׁעָשָׂאוּהוּ ב"ד הֲרֵי עִמָּהֶם הָיוּ, וְאִם זֶה הוּא שֶׁעָשָׂאוּהוּ ב"ד הֲרֵי עִמָּהֶם הָיוּ. וּלְפָנִים מְטִילִין אֶת הַסָּפֵק וְלֹא לְאָחוֹר, כַּאֲשֶׁר אָנוּ אוֹמְרִים (שָׁם כ'ב) אָמַר ר' זֵירָאאָמַר רַב נַחְמָן כֹּל סָפְקָא לְקַמַּיהּ שָׁרִינַן לֵיהּ לְמֵימְרָא דַּחֲמֵיסַר עָבְדִינַן וְאַרְבֵּיסַר לָא עָבְדִינַן.

ואע"פ שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ דִּילְמָא חָסְרוּהוּ ב"ד. וַאֲשֶׁר כָּתַבְנוּ אֶל קַאֲבַת גְּזֵרָה הִיא מֵימוֹת הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים וְכָךְ הוֹפִיעוּ הַנְּבִיאִים אֶת יִשְׂרָאֵל כָּךְ הוּא הַדָּבָר וַאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם וְהֵיאַךְ יָבֹא הַמְּנָהָג בְּתוֹסֶפֶת עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, וְהֵיאַךְ יֹאמַר הַכָּתוּב ז' וְאַתָּה תֹּאמַר ח', אֵין אֵלֶּה דִּבְרֵי חֲכָמִים כְּמוֹכֶם.

כִּי לֹא כָּתַבְנוּ מִי גָּזַר אֶת הַגְּזֵרָה הַזֹּאת מֵאַחַר שֶׁהַנְּבִיאִים כָּךְ צִוּוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת, וְכָךְ הָיָה יְחֶזְקֵאל, וְכָךְ הָיָה דָּנִיֵּאל עוֹשֶׂה. הֵיאַךְ יֹאמְרוּ כִּי יֵשׁ בָּזוֹ מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף.

אִילּוּ הָיָה בַּדָּבָר טָעוּת לֹא עָשׂוּהוּ הַנְּבִיאִים. וְהֵיאַךְ יְחַשֵּׁב כִּי מַה שֶּׁעָשׂוּ הַנְּבִיאִים טָעוּת.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא כִּי בְּמִצְוֹת הקב"ה עָשׂוּ מַה שֶּׁעָשׂוּ. וְהָעִיבּוּר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁינּוּי מִן הַמָּסוֹרֶת אֵינוֹ כָּשֵׁר אֶלָּא בא"י.

וְגַם בְּאֶרֶץ יְהוּדָה בִּלְבַד וְלֹא בַּגָּלִיל וְלֹא בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. וְהַתּוֹרָה אָמְרָה לִשְׁכְּנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָּׁמָּה וְהָעְתַּק כַּהֲלָכָה כִּי זֶה מִן הַדְּרִישׁוֹת הַצְּרִיכוֹת שְׁכֶנוֹ שֶׁל מָקוֹם.

וְאֵין יוֹדְעִין כָּאן מָה עָשׂוּ שָׁם. וְעַתָּה אִם יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹת שֶׁמּוֹנִין אֶת יְמֵיהֶם שְׁבוּעוֹת לְמָקוֹם שֶׁמּוֹנִין חֲדָשִׁים וְאֵין מַכִּירִין שְׁבוּעוֹת, אוֹ שֶׁהִפְלִיג בַּיָּם וְשָׁכַח אִם בְּיוֹם רְבִיעִי יָצָא אוֹ בְּיוֹם חֲמִישִׁי וְאֵין בְּלִבּוֹ סָפֵק אֶלָּא בד' ובה' בְּלִבַּד מַה יַּעֲשֶׂה לִשְׁמוֹר יוֹם הַשַּׁבָּת.

הֲלֹא כֵן רָאוּי שֶׁיִּמְנֶה יוֹם א' וְיִשְׁבּוֹת שֶׁמָּא בְּיוֹם ה' יָצָא, וְגַם יִשְׁבּוֹת בְּיוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו שֶׁמָּא יוֹם ד' יָצָא. הִתְאַמְּרוּ לָזֶה שהקב"ה צִוָּה לִשְׁמוֹר יוֹם א' וַאֲתָּה שָׁבְתִּת שְׁנֵי יָמִים וְאִם יַאֲרִיכוּ יָמָיו עַל זֹאת הֲלֹא כֵן יִסְפּוֹר וְיִשְׁבּוֹת, וְקוֹרֵא אֶת זֶה שְׁבִיעִי וְאֶת זֶה שְׁבִיעִי כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים שֶׁל סֵדֶר זֶה נִקְרָא רִאשׁוֹן וְזֶה נִקְרָא רִאשׁוֹן.

וּלְיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן אָנוּ קוֹרִין שְׁמִינִי לָזֶה וּשְׁמִינִי לָזֶה. וְכֵיוָן שֶׁכָּךְ נָהֲגוּ יִשְׂרָאֵל עַל פִּי הַנְּבִיאִים נַעֲשֵׂית מִצְוָה עַל כָּל בְּנֵי גָּלִיּוֹת לַעֲשׂוֹת כֵּן כַּמִּצְוָה הָאֲמוּרָה מִפִּי הַגְּבוּרָה.

וְשָׁמָא מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן כָּךְ הִנְהִיג אֶת כָּל הַיּוֹצְאִים וּמִשְׁתַּהִים ח"ל לַעֲשׂוֹת. וְלֹא נִשְׁאַר לַשּׁוֹאֵל אֶלָּא לוֹמַר מֵאַחַר שֶׁבְּיָמִים הָאֵלֶּה אֵין לב"ד שֶׁל א"י לִפְחוֹת וְלֹא לְהוֹסִיף אֶלָּא אוֹחֲזִים הֵם כְּמוֹנוּ מַה שֶּׁבַּסּוֹד הַמְּוֻעָתָּק מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה.

מִפְּנֵי מָה אָנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים וְאֵין כָּאן סָפֵק. וְהוּא שֶׁשָּׁאַלְנוּ בִּשְׁמוּעָה זוֹ (בֵּיצָה ד' ב) וְהָאֵיכָּא דְּיָדְעִינַן בְּקִבּוּעָא דְּיַרְחָא מ"ט קָא עָבְדִינַן תְּרֵי יוֹמֵי.

וְיֵשׁ לַדָּבָר זֶה שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת אַחַת מֵהֶן כִּי גַּם עַכְשָׁיו פְּעָמִים שֶׁיִּהְיֶה שָׁמָּד שָׁם וְיִצְטָרְכוּ לְשַׁנּוֹת וְיִתְקַלְקֵל הַדָּבָר. וְזֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ זְמָנִין דְּגָמְרִי וְגָזְרִי שְׁמָדָא וּמִתְקַלְקֵל מִלְּתָא.

וּתְשׁוּבָה הָאַחֶרֶת כִּי הַנְּבִיאִים צִוּוּ אֶת יִשְׂרָאֵל שבח"ל וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אֱמִתַּת עֶלֶת הַדָּבָר בְּוַדַּאי. וְאַף אֵין אָנוּ יוֹדְעִים כִּי בְּוַדַּאי סָרָהָעִילָּה שֶׁזֶּה הַדָּבָר תָּלוּי בָּהּ כְּדֵי שֶׁנָּסִיר אוֹתָהּ בְּסוּרָה.

וַהֲלָכָה מֻעְתֶּקֶת הִיא מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה מִפִּי הַגְּבוּרָה כָּל דָּבָר שֶׁבְּמִנְיָן צָרִיךְ מִנְיָן אַחֵר לְהַתִּירוֹ. וְאָמַר רַב יוֹסֵף מָנָא אָמֵינָא לַהּ דִּכְתִיב לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם.

וְאוֹמַר, בְּמִשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בָהָר. וּתְנַן כֶּרֶם רְבָעִי הָיָה הוֹלֵךְ לִירוּשָׁלַיִם מַהֲלַךְ יוֹם א' לְכָל צַד.

וְאִיזֶהוּ תְּחוּמָהּ עֲגָלָה מִן הַדָּרוֹם (5) וְעַקְרַבָּה מִן הַצָּפוֹן לוֹד מִן הַמִּזְרָח וְיַרְדֵּן מִן הַמַּעֲרָב וְאָמַר עֻלָּא וְאַתֵּימָא רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר ר' יוֹחָנָן מַה טַּעַם כְּדֵי לְעַטֵּר שׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּפֵירוֹת.

וְתַנְיָא כֶּרֶם רְבָעִי הָיָה לוֹ לר"א בְּמִזְרַח לוֹד אֵצֶל כְּפַר טָבִי וּבִקֵּשׁ לְהַפְקִירוֹ לַעֲנִיִּים, א"ל תַּלְמִידָיו רַבִּי כְּבָר נִמְנוּ עָלֶיךָ חֲבֵרֶיךָ וְהַתִּירוּהָ. מִכְּדֵי כְּתִיב הֱיוּ נְכוֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים לִדְּ אֱמוֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם לָמָּה לִי.

ש"מ כָּל דָּבָר שֶׁבְּמִנְיָן צָרִיךְ מִנְיָן אַחֵר לְהַתִּירוֹ. מַאי וְאוֹמַר וְכִי תֵּימָא הַהוּא לְמִצְוַת עוֹנָה הוּא דַּאֲתָא תָּא שְׁמַע בְּמִשְׁנַת הַיּוֹבֵל מִכְּדֵי כְּתִיב הִשָּׁמְרוּ (6) לָכֶם עֲלוֹת בָּהָר וּנְגוֹעַ בְּקָצֵהוּ בְּמִשְׁנַת הַיּוֹבֵל לָמָּה לִי ש"מ כָּל דָּבָר שֶׁבְּמִנְיָן וכו' וְכִי תֵּימָא הָנֵי מִילֵּי מִדְּאוֹרַיְיתָא אֲבָל מִדְּרַבָּנָן לָא ת"ש כֶּרֶם רְבָעִי דְּרַבָּנָן וְקָאָמְרִינַן לֵיהּ נִמְנוּ עָלֶיךָ חֲבֵרֶיךָ וְהַתִּירוּהָ טַעְמָא דְּנִמְנוּ הָא לָא נִמְנוּ עָלָיו בְּאִיסּוּרֵיהּ קָאֵי, עַכְשָׁיו מַאַיִן לָנוּ בֵּית דִּין כְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל דָּנִיֵּאל וְשֶׁל יְחֶזְקֵאל.

וְגַם הֲלָכָה הִיא אֵין ב"ד יָכוֹל לְבַטֵּל דִּבְרֵי ב"ד חֲבֵירוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן. וּדְבָרִים אֵלּוּ אִילּוּ הָיְתָה גְּזֵרָה מב"ד, וְעַכְשָׁיו שֶׁהֵם דִּבְרֵי נְבִיאִים אִם בִּדְבַר ה' עָשׂוּ הַנְּבִיאִים מִי זֶה יְבַטְּלֵם.

וּלְזֹאת אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׁלַחוּ מִתָּם אַל תשנו מִנְהַג אֲבוֹתֵיכֶם. וְאִם בַּעֲבוּר סָפֵק קִידּוּשׁ ב"ד גָּזְרוּ בְּגָלִיּוֹת לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים נַעֲשׂוּ שְׁנֵיהֶם מִצְוָה.

וְעַכְשָׁיו אֵין סָפֵק אֶלָּא מִצְוָה הִיא לַעֲשׂוֹת כֵּן. וַאֲשֶׁר אָמַר גְּאוֹן פִּיּוּמִי זַ"ל כִּי צִוָּה הקב"ה לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ יוֹם א' וּבַגּוֹלָה שְׁנֵי יָמִים.

כֵּן אָנוּ אוֹמְרִים כִּי מִצְוַת אֱלֹהִים הִיא וְאַע"פ כִּי עִקָּרָהּ מֵחֲמַת סָפֵק שֶׁהוּא מִסְתַּפֵּק עָלֵינוּ קִידּוּשׁ בֵּית דִּין. וְכַמָּה מִצְוֹת צִוָּה הקב"ה עַל הַסְּפֵקוֹת כִּי אֵין אָנוּ יוֹדְעִים נִסְתָּרוֹת.

אִם נוֹלַד וָלָד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שָׁעָה שֶׁהִיא סָפֵק אִם מִיּוֹם זֶה הֲלֹא יֵשׁ בּוֹ מִצְוָה. וְכִי נַעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ אֶת מִצְוֹת ה' אָנוּ מְקַיְּמִין.

וְאִם מִסְּפֵק הוֹצִאנוּ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת הֲלֹא כָּל הֲלָכוֹת דְּמַאי מִצְוֹת הֵן וּמְקַיְּמָן קִיּוּם מִצְוָה גְּמוּרָה יְדוּעָה אע"פ כִּי עִקָּרָהּ מִסָּפֵק. סָפֵק בֶּן ט' לָרִאשׁוֹן אוֹ בֶּן ז' לָאַחֲרוֹן הֲלֹא חֻלְקוֹתָיו מְשֻׁפָּטִי אֱמֶת הֵן יְדוּעִין אע"פ כִּי בַּעֲבוּר סָפֵק.

קִידּוּשֵׁי וְגֵירוּשֵׁי סָפֵק הֲלֹא גַּם הֵם מִשְׁפָּטֵיהֶם יְדוּעִים וּבְרוּרִים וְהַמְקַיְּמָם מְקַיֵּם מִצְוָה יְדוּעָה. וְכַמָּה וְכַמָּה כָּאֵלֶּה.

וּמַה יֵּשׁ בַּדָּבָר כִּי שֵׁם הקב"ה מְצַוֶּה עַל אֲשֶׁרלֹא יָדָעוּ אֵיךְ קִידּוּשׁ הַחֹדֶשׁ בב"ד לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים. וּמַה תּוֹחֶלֶת לַמִּינִים בְּזֹאת.

וַאֲשֶׁר אָמְרוּ מְשֻׁקָּלְקָלוּ הַכּוּתִים הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיוּ שְׁלוּחִים יוֹצְאִין וְאָמְרוּ בַּתַּלְמוּד (בֵּיצָה ד' ב) שֶׁאִם בָּטַל זֶה עָבְדִינַן חַד יוֹמָא בַּעֲבוּר שְׁנֵי י"ט שֶׁל ר"ה נֶאֱמַר כִּי בָּרִאשׁוֹנָה אִם קִדְּשׁוּ ב"ד אֶת הַחֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ בְּרֹאשׁ תִּשְׁרֵי הָיוּ מַשְׁיְאִין מַשּׂוֹאוֹת וְעוֹשִׂין יוֹם א' וּכְשֶׁקִּלְקְלוּ הַכּוּתִים וְהִתָּקְנוּ שֶׁיִּהְיוּ הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין עוֹשִׂין ר"ה חוּץ לְבֵית הַנּוֹעַד כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁנוּ.

וְהַסָּפֵק שֶׁמְּסַפְּקָא לֵיהּ לְרַב אַסִי דַּעֲבִיד הָכָא לְחַוְמְרָא וְהָכָא לְחַוְמְרָא לֹא בֵּין שְׁנֵי י"ט שֶׁל גָּלֻיּוֹת הִיא. וּמִי שֶׁחָשַׁב כָּךְ (טוֹעֶה).

אֶלָּא כָּךְ אָמַר דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ שְׁנֵי יָמִים שֶׁל ר"ה קְדֻשָּׁה אַחַת הֵן אוֹ הֵן שְׁתֵּי קְדֻשּׁוֹת. וּכְבָר עָמַד לָנוּ כִּי קְדֻשָּׁה אַחַת הֵן וַאֲשֶׁר אָמַרְנוּ בַּעֲבוּר בְּנֵי א"י בי"ט שֶׁל ר"ה כָּךְ אָמַרְנוּ בַּדִּין הוּא שֶׁיַּעֲשׂוּ כָּרִאשׁוֹנִים וְלֹא יִשְׁנוּ מִמִּנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם נוּחֵי נֶפֶשׁ.

ב שֶׁשְּׁאַלְתֶּם מַהוּ בַּעַל מַעֲשִׂים. בַּעַל מַעֲשִׂים הוּא טוֹב עַיִן בְּצְדָקָה וּבְצָרְכֵי צִבּוּר וּבְמִדּוֹת טוֹבוֹת אע"פ שֶׁאֵינוֹ מֻוְפְלָג בְּחָכְמָה חַיָּיב אָדָם לִנְהֹוג בּוֹ כָּבוֹד וְלַעֲמֹוד מִפָּנָיו כְּרַב יְחֶזְקֵאל אֲבוּהּ דְּרַב יְהוּדָה שֶׁהָיָה בֶּן תּוֹרָה כִּדְאָמְרִי' מַתְנֵי לֵיהּ רַב יְחֶזְקֵאל לְרָמֵי בְּרֵיהּ הַנּסְקָלִין כְּנִשְׂרָפִין וכו' ואע"פ שֶׁלֹּא הָיָה מֻוְפְלָג בְּחָכְמָה הָיָה עוֹמֵד מִפָּנָיו מַר שְׁמוּאֵל.

(קִידּוּשִׁין לג ב) וַאֲפִי' אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה שֶׁמַּכְנִיסִים אוֹרְחִים וּמְהַנִּין ת"ח וּמַשְׁיְאִין בְּתָם לת"ח עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר וּלְדָבְקָה בּוֹ. וַחֲשׁוּבִים הֵם כְּאִילּוּ נִדְבְּקוּ בִּשְׁכִינָה.

וְחַיָּיב אָדָם לִנְהֹוג בָּהֶם כָּבוֹד וְלַעֲמֹוד מִפְּנֵיהֶם כִּי חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים אע"פ שֶׁהָיוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים מִשְׁתַּבְּחִין הָיוּ בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים וּבְמִדּוֹת טוֹבוֹת כִּדְאָמְרִינַן בְּעָלְמָא (ב"ח פ"ד כ) נְהִי דִּבְתוֹרָה גָּדוֹל מִמֶּנִּי במע"ט מִי גָּדוֹל מִמֶּנִּי.

וְאִם יִרְא חֵטְא חָשׁוּב הוּא מִן הַמֻּוְפְלָג מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה כִּדְאָמְרִינַן (שַׁבָּת לא ב) אָמֵינָא לָךְ אֲנָא גְּבֶר דְּחֵיל חֶטְאִין וְאַתְּ אָמְרַת לִי בַּר אוֹרְיָין דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ (1) אֵין לוֹ להקב"ה בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא יִרְאַת שָׁמַיִם שנא' הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה שֶׁכֵּן בְּלָשׁוֹן יְוָנִי קוֹרִין לְאַחַת הִינָא וַאֲפִי' לַעֲשִׁירִים הַמַּנְהִיגִין עַצְמָן וְעוֹסְקִין בַּחֲסָדִים הָיוּ מְכַבְּדִין רַבּוֹתֵינוּ הָרִאשׁוֹנִים כִּדְגָרְסִינַן בְּעֵירוּבִין (פו א) רַבִּי מְכַבֵּד עֲשִׁירִים הָיָה ור' יַעֲקֹב מְכַבֵּד חֲסִידִים הָיָה (2) שֶׁהָעוֹלָם מִתְקַיֵּים בִּזְכוּת חַסְדָּם.

ג מִנְהָג הָיָה בַּיְשִׁיבָה שֶׁהַתַּלְמִידִים מְמַעֲטִין הַתְּפִילִּין שֶׁלָּהֶם וְלֹא הָיוּ גְּבוֹהִים יוֹתֵר מֵאֲצְבַּע וּמַנִּיחִין סוּדָר עֲלֵיהֶם. וְהָרַבָּנִיםהַגְּדוֹלִים הָיוּ גּוֹבְהִין כְּשֶׁלֹּשׁ אֶצְבָּעוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁווּ תַּלְמִידֵיהֶם אֲלֵיהֶם וּכְמוֹ כֵן צָרִיךְ הַתַּלְמִיד לְהַצְנִיעַ עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִתְרָאֶה בִּפְנֵי רַבּוֹתָיו כְּעֵז פָּנִים.

אַךְ מ"מ אִם אֵין לוֹ כִּי אִם תְּפִילִּין גְּבוֹהִים לֹא יִמְנַע עַצְמוֹ מִמִּצְוָה כִּי דִּבְרֵי הָרַב וְדִבְרֵי הַתַּלְמִיד דִּבְרֵי מִי שׁוֹמְעִים וְכֻלָּנוּ חַיָּיבִים בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם וּבְמִצְוֹתָיו. ד לְרַב הַאיי.

וְשָׁשְׁאַלְתֶּם כַּמָּה שִׁטִּין צָרִיךְ בְּכָל דַּף וְדַף מ"ב שָׁטִין וְאֵין לִפְחוֹת מֵהֶן וְשִׁיעוּר זֶה נָהֲגוּ חֲכָמִים וְסוֹפְרִים, וְהִסְמִיכוּם עַל טַעַם בָּרוּר. מ' כְּנֶגֶד מ' יוֹם שֶׁנִּיתְּנָה בָּהֶם תּוֹרָה וּשְׁתַּיִם כְּנֶגֶד הַלּוּחוֹת.

ה לְרַב דּוֹסָא. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ מֻוּתָּר לְשַׁגֵּר לוֹ פִּתְקָא אוֹ כָּתַב דְּבָרִים אוֹ שָׁלִיחַ אוֹ לֹא.

דָּבָר זֶה מְחֻוָּור הוּא וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם נַעֲשָׂה וְלֹא שָׁמַעְנוּ שֶׁמִּיחָה אָדָם בְּדָבָר זֶה מֵעוֹלָם. ו לְרַב פַּלְטוֹי.

אוֹתָן יִשְׂרְאֵלִים שֶׁבּוֹצְרִין וְדוֹרְכִין בַּמּוֹעֵד אִם נִפְסְדוּ בְּהֶתֵּר הֵן עוֹשִׂים וְאִם מְכַוְּונִים לְכַתְּחִלָּה בַּמּוֹעֵד אפי' נִפְסָדִין אָסוּר לָהֶם לַעֲשׂוֹת וּמְחֻוָּיָבִים ב"ד לְהַפְסִיד אוֹתָן פֵּירוֹת (מ"ק יב ב) דְּקָתָנֵי וְכֻלָּן אִם כִּיְּונוּ מִלַּאכְתָּן בַּמּוֹעֵד יֹאבֵדוּ וּמַאי יֹאבְדוּ דְּמַפְסְדִינַן לְהוּ מִינַּיְיהוּ בַּעַל כָּרְחַיְיהוּ ז וְשֶׁשְׁאַלְתֶּם בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת מַהוּ לְמִגְרַס תַּלְמוּד וְאָבוֹת אָבוֹת אֵין תַּלְמוּד לֹא מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת נִפְטַר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְאָבוֹת אָנוּ גּוֹרְסִין תַּלְמוּד לֹא.

חָכָם שֶׁמֵּת כָּל בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּמִדְרָשׁוֹת שֶׁבְּעִירוֹ בְּטֵלִים. וְשֶׁשְׁאַלְתֶּם ת"ח שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַסְדִּיר פָּרָשֶׁיוֹתָיו בְּשַׁבָּת וְרוֹצֶה לְשַׁנּוֹת תַּלְמוּדוֹ יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת כֵּן אוֹ לֹא.

כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים ז"ל אע"פ שֶׁהוּא חוֹשֵׁק בְּתַלְמוּדוֹ אַל יִפְשַׁע מִלְּהַשְׁלִים פָּרָשֶׁיוֹתָיו ח לְרַב הַאיי. וְשֶׁשְׁאַלְתֶּם שֶׁאָנוּ רְגִילִים לִיקַּח רָאשִׁים שֶׁל כְּבָשִׂים בר"ה לֶאֱכֹל וְלִשְׁחוֹט כָּל א' תַּרְנְגוֹל בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים.

וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּבוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ מִסְתַּכְּלִין לְאוֹר הָאֲבוּקָה בְּפָנֵינוּ וּבְצִפָּרְנֵינוּ וְאָנוּ מְטִילִין לְתוֹךְ הַכּוֹס מְעַט מַיִם וְשׁוֹתִים וְחוֹזְרִים וְשׁוֹפְכִין וּשְׁאַלְתֶּם לְפָרֵשׁ לָכֶם. זֶה נָחָשׁ הוּא לְטוֹבָה לַחֲכָמִים וְרוֹב אַנְשֵׁי בָּבֶל כְּךְ רְגִילִין לַעֲשׂוֹת.

בְּעֶרֶב ר"ה לוֹקְחִין בָּשָׂר אוֹ רָאשִׁים וּמְבַשְּׁלִין אוֹתוֹ בְּטָסְנִי אוֹ בְּדָבָר שֶׁל מְתִיקָה וְאֵין מְבַשְּׁלִין בִּישׁוּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹמֶץ. וְאוֹמְרִים כְּךְ נֹאכַל מִינֵי מְתִיקָה כָּל הַשָּׁנָה.

וּבָשָׂר שָׁמֵן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא שָׁנָה כֻּלָּהּ מְתוּקָה וַעֲרָבָה וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ דָּבָר רַע וְדָבָר צָרָה. ט שְׁאַלְתֶּם כְּשֶׁמְּחַיֵּיב אָדָם (שְׁבוּעָה) לַחֲבֵירוֹ בְּאֵיזֶה עֵת מַשְׁבִּיעוֹ.

עַד הַשְׁתָּא כְּדְמְכַנְּפִין צִבּוּרָא בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי כְּשֶׁמִּתְחַזְּור: ס"ת לְתֵיבָה אוֹתוֹ הָעֵת מְעַכְּבִין בַּעֲלֵי דִינִין וְאוֹמְרִים בְּזוֹ הָעֵת יִשָּׁבַע לוֹ וְהֵן נִמְנָעִין מִלְּהִשָּׁבַע בִּפְנֵי צִבּוּר וְעָלֵינוּ מִזֶּה טוֹרַח גָּדוֹל וְעִכּוּב הַתְּפִילָּה.

וְרָאִינוּ לַאֲדוֹנֵנוּ רַב צָמַח גָּאוֹן זַ"ל אִשָּׁה שֶׁאָמְרָה הִשְׁבִּיעוּנִי עַל כְּתֻבָּתִי מְנַדִּין בְּפָנֶיהָ וְהִיא נְשׁוּאָה ס"ת בְּצִבּוּר אֲחוֹרֶיהָ לְאָרוֹן וּפָנֶיהָ כְּלַפֵּי הָעָם וְחַזָּן הַכְּנֶסֶת מִנַּדָּה וְשׁוֹפָרוֹת תּוֹקְעִין אִם לָאִשָּׁה כֵּן לְאִישׁ לֹא כָּל שֶׁכֵּן.

וַדַּאי אִילּוּ הָיְתָה הַשְׁבוּעָה בָּרַבִּים אֶפְשָׁר שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ וְאֵינוֹ נִשְׁבָּע וְנִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מֻוְקָּשׁ. יוֹרֵנוּ אֲדוֹנֵנוּ הַגָּאוֹן יְחִי לָעַד שׁוּרַת הַדִּין בָּזֶה וְאֵיךְ הַמִּנְהָג בַּיְשִׁיבָה הַקְּדוֹשָׁה וְדִבְרֵי הַשְׁבוּעָה שֶׁמַּחֲרִים הַחַזָּן בְּפָנָיו אִם אֲרֻכִּים אִם קְצָרִים כְּדֵי שֶׁנִּסְמוֹךְ עֲלֵיהֶם וְאִם אוֹמֵר אָמֵן עַל כָּל אַחַת אוֹ אָמֵן אַחַת עַל כֻּלָּן כִּי יֵשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה תַּרְעוֹמֶת.

יוֹרֵנוּ אֲדוֹנֵנוּ וְיִסְתַּלֵּק הַסָּפֵק. תְּשׁוּבָה.

מִנְהָגֵנוּ לְכַתְּחִלָּה לְהַשְׁבִּיעַ אֶת מִי שֶׁהוּא חַיָּיב שְׁבוּעָה לִפְנֵי צִבּוּר, אַחַר שֶׁהַצִּבּוּר מְסַיְּמִין אֶת הַתְּפִילָּה. וְנוֹחַ לָהֶם שֶׁיִּהְיֶה שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי שֶׁאֵין צְרִיכִין לְטַלְטֵל אֶת ס"ת וּלְהוֹצִיאוֹ.

וְדָבָר זֶה אֵין בּוֹ הֲלָכָה פְּסוּקָה שֶׁבֵּית דִּין כּוֹפִין עָלֶיהָ. וְהַנָּשִׁים שֶׁמִּתְחַיְּבוֹת שְׁבוּעָה אִם אִשָּׁה צְנוּעָה הִיא אֵין אָנוּ מוֹצְאִין אוֹתָהּ אֶל הַצִּבּוּר (צ"ל הַצִּבּוּר) אֶלָּא בִּצְנִיעוּת מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה כְּשֵׁרִים, לְפִי שֶׁלֹּא נִיתַּן מַקֵּל זֶה אֶלָּא לִרְדּוֹת בּוֹ אֶת הַסּוֹטָה שֶׁשָּׁנִינוּ (סוֹטָה ז ב) וְכָל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת יָבֹא וְיִרְאֶה.

וְכֵן מָצִינוּ בַּתַּלְמוּד (גִּטִּין לה א) א"ל ר' יִרְמְיָה לְרַב יְהוּדָה בְּיִרְאָה (1) אַדְּרַהּ בב"ד וַאֲשְׁבְּעֵהּ חוּץ לב"ד וכו': אֲבָל כָּל אִישׁ מְנַהֲגִנוּ לְכַתְּחִלָּה לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּצִבּוּר. וְאֵין לָאָדָם לְהִמָּנַע וְלֵישָׁבַע בְּצִבּוּר אִם לֹא יְזַדַּמֵּן לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּשָׁעַת סִיּוּם הַתְּפִילָּה.

וְהַתּוֹבֵעַ יָכוֹל לְקַבֵּץ אֲנָשִׁים רַבִּים שֶׁיִּהְיוּ נוֹעָדִים בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁבַּע וְאֵין לַנִּשְׁבָּע לְהִמָּנַע וְלֵישָׁבַע בְּפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר אָמַרְתֶּם דִּבְרֵי הַשְׁבוּעָה שֶׁמַּחֲרִימִין בִּפְנֵי הַנִּשְׁבָּע כַּמָּה אִסְאָרְכִים אוֹ קְצָרִים, וְהַנִּשְׁבָּע עַל כַּמָּה עוֹנֶה אָמֵן.

עִיקַּר הַמִּנְהָג שֶׁיֹּאמַר הַמַּשְׁבִּיעַ: בְּשַׁמְתָּא דְיִשְׂרָאֵל יֶהֱוֵי בְּחֵרֶם בֵּית דִּין הָעֶלְיוֹן וּבְחֵרֶם בֵּית דִּין הַתַּחְתּוֹן. וַיִּקְרָא שְׁנֵי הַמִּקְרָאוֹת לֹא יֹאבֶה ה' סְלֹחַ לוֹ וגו' וְהִבְדִּילוֹ ה' לְרָעָה וגו' וּמְסַיֵּים מִי שֶׁפָּרַע וכו' תַּבְרִיהּ יְהֵא בַּעֲגָלָא.

וְאִם חָפֵץ הַמַּשְׁבִּיעַ (לְהוֹסִיף) עַל אֵלֶּה הַדְּבָרִים כָּל מַה שֶׁהוֹסִיף אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וּכְשֶׁיֹּאמַר הַנִּשְׁבָּע אָמֵן אָמֵן שְׁנֵי פְּעָמִים מַאֲמָר בָּרוּר וּמְיֻשָּׁב אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ עַל יוֹתֵר, מִנַּיִן מִמַּה שֶׁכָּתוּב וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן וּמְחַיְּבִין אֶת הַנִּשְׁבָּע לוֹמַר בְּפִיו לֹא עַל דָּבָר שֶׁבִּלְבִּי אֲנִי נִשְׁבָּע אֶלָּא עַל דַּעַת בֵּית דִּין.

י לְרַב פַּלְטוֹי. (1) וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם חֵרֶם וְשַׁמְתָּא דָּבָר א' הוּא אוֹ לֹא.

אֵיזֶהוּ חֵרֶם וְאֵיזֶהוּ שַׁמְתָּא שַׁמְתָּא נִדּוּי שֶׁמְּנַדִּין אוֹתוֹ וְכוֹתְבִין עָלָיו פִּתְיחָא. לְאַחַר שֶׁמְּנַדִּין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְאֵינוֹ חוֹזֵר בּוֹ מִמַּה שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ כּוֹתְבִין עָלָיו חֵרֶם.

וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל וּמַה הִיא הַחֲרָמָתָא. כָּךְ כּוֹתְבִין.

פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי לַחֲכָמִים וְרָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת וּזְקֵנִים שְׁלוֹמְכֶם יִרְבֶּה. מוֹדִיעִים אָנוּ אֶתְכֶם שפב"פ יֵשׁ עָלָיו מָמוֹן שֶׁל פ' וְחִתַּכְנוּ עָלָיו וְלֹא קִבֵּל.

אוֹ עָבַר עֲבֵירָה אַחַת וּדְנִינוּ אוֹתוֹ וְלֹא קִבֵּל. וְנִדַּיְנוּ אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא קִבֵּל, וְלֹא חָזַר וְלֹא תָּבַע נִדּוּיוֹ.

וְצִוָּינוּ וְהֶחֱרַמְנוּ אוֹתוֹ אַף אַתֶּם הֶחֱרִימוּ אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד. הִכְרִיזוּ עָלָיו שֶׁפִּתּוֹ פַּת כּוּתִי וְיֵינוֹ יֵין נָסֶךְ וּפֵירוֹתָיו טְבָלִים וּסְפָרָיו סִפְרֵי קוֹסְמִים וְחָתְכוּ צִיצוֹתָיו וְעָקְרוּ מְזוּזָתוֹ וְלֹא תֹאכְלוּ עִמּוֹ וְלֹא תִּשְׁתּוּ עִמּוֹ וְלֹא תָּמוּלוּ לוֹ בֵּן וְלֹא תִּלְמְדוּ אֶת בָּנָיו תּוֹרָה בבה"כ וְלֹא תִּקְבְּרוּ לוֹ מֵת וְאַל תַּכְנִיסוּהוּ לְחֶבְרַת מִצְוָה וְלֹא לְחֶבְרַת הָרְשׁוּת וְשָׁטְפוּ כּוֹס אַחֲרָיו וְנָהֲגוּ בּוֹ מִנְהַג נָכְרִים וְאָמְרוּ חֲזַ"ל (מ"ק טו א) מְנֻוָּדֶה שׁוֹנֶה וְשׁוֹנִין לוֹ נִשְׁכָּר וְנִשְׁכָּרִין לוֹ.

מֻוְחָרָם לֹא שׁוֹנֶה וְלֹא שׁוֹנִין לוֹ לֹא נִשְׁכָּר וְלֹא נִשְׁכָּרִין לוֹ. וְשָׁמַעְנוּ שֶׁיֵּשׁ בִּמְקוֹמְכֶם בְּנֵי אָדָם שֶׁמּוֹסְרִין שְׁבוּעָה לְכָל אָדָם, וְיֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵין מוֹנְעִין אֶת עַצְמָן מִלְּהַשְׁבִּיעַ, וְאוֹמְרִים בֶּאֱמֶת אָנוּ נִשְׁבָּעִין וְאֵינוֹ כֵן, וְלֹא יָפֶה הֵן עוֹשִׂים שֶׁהֵם גּוֹרְמִים כֵּלֵיהָ לְעַצְמָן, וַחֲמוֹר עָנְשָׁהּ שֶׁל שְׁבוּעָה שֶׁהִיא חָלָה אפי' עַל פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה.

וּכְשֶׁמַּתְחִיֵּיב אָדָם שְׁבוּעָה וּבַקָּשָׁתָם לְהַשְׁבִּיעוֹ יוֹצִיאוּ ס"ת וְיָכִינוּ אוֹתוֹ עַל הַקְּלָלוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה, וְיָבִיאוּ מָטָה שֶׁנּוֹשְׁאִין בָּהּ מֵתִים וְיִפְרְשׁוּ עָלֶיהָ כֵּלִים שֶׁהֵם פּוֹרְשִׁין עַל הַמֵּתִים וְיוֹצִיאוּ שׁוֹפָרוֹת וְתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת וְיָבִיאוּ נֹאדוֹת נְפוּחִים וְיַשְׁלִיכוּ אוֹתָן לִפְנֵי הַמִּטָּה וְיֹאמְרוּ ב"ד לְאוֹתוֹ אָדָם שֶׁמַּשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ, חֲיֵי יוֹדֵעַ שֶׁלְּמָחָר אוֹתוֹ הָאִישׁ מֻוָּשְׁלָךְ כְּנֹאדוֹת הַלָּלוּ וּמְבִיאִין תַּרְנְגוֹלִין וּמַדְלִיקִין נֵרוֹת וּמְבִיאִין אֵפֶר וּמַעֲמִידִין אֶת הָאִישׁ שֶׁנִּתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה עַל הָאֵפֶר וְתוֹקְעִין בַּשּׁוֹפָרוֹת וּמְנַדִּין אוֹתוֹ בְּפָנָיו.

וְאוֹמְרִים לוֹ אַתָּה פב"פ אִם יֵשׁ לוֹ לְפָלוֹנִי עָלֶיךָ מָמוֹן זֶה וְאַתָּה כּוֹפְרוֹ כָּל הַקְּלָלוֹת הַכְּתֻבוֹת בְּסֵפֶר הַזֶּה יִדְבְּקוּ בּוֹ וּמְנַדִּין אוֹתוֹ לְפָנָיו כָּל הַנִּדּוּי כֻּלּוֹ וְתוֹקְעִין בַּשּׁוֹפָרוֹת וְעוֹנִין הַתִּינוֹקוֹת וְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם אָמֵן.

יא הֲפָרַת שַׁמְתָּא לְמִי שֶׁנִּתְנַדָּה בַּחֲלוֹם צָרִיךְ בֵּי עֲשָׂרָה דְּשָׁרוּ לֵיהּ וְהוּא דְּגָמְרִי אָבוֹת וּמִדּוֹת וַאֲפִי' חֲזִי דְּשַׁמִּית לֵיהּ אִשָּׁה אוֹ קָטָן אוֹ עֶבֶד. וְצָרִיךְ לְמִטְרַח עַד פַּרְסָה.

וְאִי לֵיכָּא בֵּי עֲשָׂרָה דְּמַתְנוּ הִלְכְתָא אפי' עֲשָׂרָה כָּל דְּהוּ. וְאִי לֵיכָּא בֵּי עֲשָׂרָה לְיָפּוֹק לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

וְאִי מִתְדַּמּוֹ לֵיהּ בֵּי עֲשָׂרָה לְשָׁרוּ לֵיהּ. וְאִי לֵיכָּא אפי' בְּתַלְתָּא.

מ"ט רַחֲמֵי קָא בָּעוּ. וְיָחִיד מֵהֶם שָׁרֵי שַׁמְתָּא.

וְהֵיכִי שָׁאֲרוּ לֵיהּ אֱמוֹר הָכִי, מֵחֲמַת דְּאִשְׁתָּמִית פְּלוֹנִי בְּחֶלְמֵיהּ, מִקַּמֵּיהּ דקב"ה מִתְעַנֵּי יָת שַׁלְמֵיהּ. מֵוְתָרִין יְהוּ אִסּוּרָיו.

מְחֻלִּין יְהֵיוּ נִדּוּיָיו. שֶׁרְוִיִין יְהוּ חֲרָמָיו.

לֹא קְלָלָה וְלֹא יְסוּרִין יָבֹאוּ עָלָיו יְחִי פְּלוֹנִי וְאַל יָמוּת וִיהִי מְתָיו מִסְפָּר. ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי וכו' וְיַעֲבוֹר עַד יִנָּקֶה וְעוֹשֶׂה כֵּן ג' פְּעָמִים.

וְכָךְ מִנְהָג בַּיְשִׁיבָה כְּשֶׁהָיוּ מַתִּירִין נְדָרִים הָיוּ אוֹמְרִים וְיַעֲבוֹר ג' פְּעָמִים. יב לְרַב הַאיי.

וְשֶׁשָּׁאַלְתָּ יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה לָמָּה נִקְרָא בְּשֵׁם אִמּוֹ וְעוֹד מָה הוּא שֵׁם אֲבִיהֶם. שֵׁם אֲבִיהֶם יָדוּעַ הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ד"ה א' ד') וּשְׁרָיָה הוֹלִיד אֶת יוֹאָב אֲבִי גֵּיא חֲרָשִׁים.

וּמִתּוֹךְ שֶׁהָיְתָה אִמּוֹ אֲחוֹת הַמֶּלֶךְ דָּוִד נִקְרָא עַל שְׁמָהּ לְגַדְּלוֹ בָּהּ. וּבַחֲכָמִים ר' שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי נִקְרָא עַל שֵׁם אִמּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא בִּתּוֹ שֶׁל ר' חִיָּיא כִּדְמְפוֹרָשׁ בִּנְדָּה (1) דְּאָמַר מָר יְהוּדָה וְחִזְקִיָּה טָוִי וּפַזִּי אֲחוּתָא וְגַם רַבָּה בַּר חַנָּה הִיא אֲחוֹתוֹ (2) שֶׁל ר' חִיָּיא וְגַם רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא הִיא אֲחוֹתוֹ שֶׁל ר' חִיָּיא דְּאָמַר מַר (סַנְהֶדְרִין ה' א) אַיְבוּ וְחַנָּה וְשִׁילַת וּמָרְתָא ור' חִיָּיא כֻּלְּהוּ בְּנֵי אַבָּא בַּר אַחָא סַלָּא.

יג עוֹד לוֹ. וַאֲשֶׁר אָנוּ אוֹמְרִים (פְּסָחִים קיח ב) גָּעַר בְּאֻמָּה שֶׁכָּל מַעֲשֶׂיהָ נִכְתָּבִין בְּקֻלְמוֹס א' וְתַמְהָתָּ וְכִי כָּל הָאֻמּוֹת נִכְתָּבִין מַעֲשֵׂיהֶן בִּשְׁנֵי קוּלְמוֹסִין וּמַאי שְׁנָא הָא.

דָּבָר בָּרוּר הוּא שֶׁאֵין בָּהּ דְּבַר זְכוּת כָּל עִיקָּר אֶלָּא מַעֲשֶׂה א' הֵן וָהֵן מַעֲשֶׂה חוֹבָה. וַאֲשֶׁרְאָמְרוּ שֶׁנִּכְתָּבִין בְּקֻלְמוֹס א' יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי דְּרָכִים לְפָרְשָׁן.

הָאֶחָד כִּדְאָמְרִי אִינָשֵׁי כַּתְבֵיהּ לִכְלָלָא כּוּלֵּיהּ חַד קוּלְמוֹסָא. וְאַף בְּטִיּוּת (1) אוֹמֵר כְּתֻבָּה קַלָּם חַד כְּלוֹמַר יֵשׁ אֻמּוֹת שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן נֶחֱלָקִין מֵהֶן טוֹבוֹת וּמֵהֶן רָעוֹת כּוֹתְבִין הַמַּלְאָכִים וְהַמְמֻנִּים פְּרָט זֶה אֲבָל זוֹ כְּלָל א' כּוֹתְבִין כָּל מַעֲשֶׂיהָ רָעוֹת.

וְיֵשׁ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת כִּי הַמַּלְאָךְ הַמְמֻנֶּה לִכְתּוֹב זְכִיּוֹת חוּץ מִן הַמְמֻנֶּה לִכְתּוֹב חוֹבַת וּבְהֶיוֹת לְאָדָם זְכוּת וְחוֹבָה זֶה כּוֹתֵב בְּקֻלְמוֹסוֹ וְזֶה כּוֹתֵב בְּקֻלְמוֹסוֹ וְאֻמָּה זוֹ כָּל מַעֲשֶׂיהָ נִכְתָּבִין בְּקֻלְמוֹס א' וְהָאַחֵר לֹא כָּתַב לוֹ כְּלוּם.

יד עוֹד לוֹ. שֶׁשְּׁאַלְתֶּם עַל מַה שֶּׁנָּהֲגוּ הָעָם לְהַזְכִּיר בִּשְׁעַת הַתְּקוּפָה שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת מַיִם אע"פ שֶׁלֹּא יָדַעְנוּ טַעַם צְרִיכִין אָנוּ לָחוּשׁ שֶׁלֹּא עַל חִנָּם פָּשַׁט מִנְהָג זֶה בְּיִשְׂרָאֵל.

וְקָאָמְרִי בַּגְּמָרָא דִּבְנֵי מַעֲרָבָה בְּפָרָק אֵין מַעֲמִידִין אָמַר ר' אַמִּי צְרִיכִין אָנוּ לָחוּשׁ עַל מַה דְּבָרַיְיתָא חוֹשְׁשִׁין וכו' וּבְעַרְבֵי פְּסָחִים (קיב א) אָמְרִי אפי' מְחֻוָּפִין בִּכְלֵי בַּרְזֶל רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְפִי שֶׁבְּכָל אַחַת וְאַחַת מֵאַרְבַּע תְּקוּפוֹת מַלְאָכִים מְמֻנִּים עֲלֵיהֶן וּבְעוֹד שֶׁמִּתְחַלְּפִים מַלְאָכִים אֲחֵרִים יִתָּכֵן שֶׁיֵּצֵא נֶזֶק לְשׁוּם אָדָם כְּמוֹ מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁמֵּת וְאַחַ"כ מְקַיָּמִים מֶלֶךְ אַחֵר תַּחְתָּיו וְאֵינָם יוֹדְעִים הַבְּרִיּוֹת אִם יִהְיֶה טוֹב רַע.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מְשׁוּם סִימָנָא בְּעָלְמָא לְפִי שֶׁאֵינָם רוֹצִים לְהַתְחִיל בְּרֹאשׁ הַתְּקוּפָה בַּמַּיִם שֶׁהוּא דָּבָר הַקַּל. וְדִמְיוֹן לָזֶה מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הע"ה וְהוֹרַדְתֶּם אוֹתוֹ אֶל גִּיחוֹן כְּלוֹמַר שֶׁתִּמָּשֵׁךְ מַלְכוּתוֹ.

אַף כָּאן בַּעֲבוּר שֶׁהִיא תְּחִלַּת הַתְּקוּפָה עָשׂוּ זֶה הַמִּנְהָג. טו עוֹד לוֹ.

(1) וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם (סַנְהֶדְרִין סו ב) מַהוּ מַעֲשֶׂה חִדּוּדִים (2) לֹא שָׁמַעְנוּ וְגַם לֹא רָאִינוּ אֶלָּא כָּךְ נִרְאֶה לָנוּ שֶׁהוּא כִּינּוּי לַעֲגָבוֹת כְּנָה אוֹתָהּ כְּמִין שְׁנֵי הָרִים מְזֻוָּגִים זֶה בָּזֶה וְכָךְ אָנוּ שׁוֹנִין (יוֹמָא סח ט) שָׁלֹשׁ מִילִין הָיוּ מִירוּשָׁלַיִם וְעַד בֵּית חִדּוּדוֹ וּפִירוּשׁוֹ שְׁנֵי הָרִים מְזֻוָּגִין אַף כָּאן כִּנָּה אֶת הָעֲגָבוֹת חִדּוּדִים וְלֹא כְּשֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ שֶׁבְּכָל מָקוֹם לֹא חִלֵּק הַכָּתוּב בֵּין כְּדַרְכָּהּ וּבֵין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ לְמַכּוֹת וְלָעֲוֹנָשִׁין אֲבָל מַעֲשֶׂה חִדּוּדִים וְלֹא כְּלוּם הוּא וְאִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר אֶת הַדָּבָר לְגַמְרֵי מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְּבַר גְּנַאי: טז עוֹד לוֹ.

וּדְאָמְרִינַן (סוֹכָּה נב א) בְּיֵצֶר הָרַע שֶׁדּוֹמֶה לַצַּדִּיקִים בְּעֵינֵיהֶם כְּהַר גָּבוֹהַּ וּבְעֵינֵי רְשָׁעִים כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה וְקָשֶׁה לְהַ אִמבְּעֵת אַחַת הֵיאַךְ יֵרָאֶה דָּבָר אֶחָד דַּק וְעָב בְּעֵת אַחַת. וְאִי אַתָּה

יָכוֹל לוֹמַר בִּשְׁנֵי עִתִּים שֶׁכָּךְ אָמְרוּ וְשׁוֹחֲטוֹ בִּפְנֵי צַדִּיקִים וּבִפְנֵי רְשָׁעִים הַלָּלוּ בּוֹכִין וְהַלָּלוּ בּוֹכִין וְאִי אָמְרַתְּ דְּאוֹר עֵין הָרְשָׁעִים נִכְהֶה הֵיאַךְ יַכְהֶה עֵינֵיהֶם לִרְאוֹת דָּבָר שֶׁלֹּא עַל בֻּרְיוֹ.

וַדַּאי אִילּוּ רָאוּהוּ כְּהַר גָּבוֹהַּ וְתָמְהוּ הֵיאַךְ לֹא יָכוֹלְנוּ לְכָרְשׁוֹ הַצַּדִּיקִים הַלָּלוּ וַדַּאי הָיָה תָּמִיהַּ תּוֹכֶן הַדָּבָר אֲבָל עַתָּה נִמְצָאוּ תְּמִיהָן מְדַבֵּר שֶׁלֹּא עָמְדוּ עַל בֻּרְיוֹ. וְשָׁאַלְתָּ מַה פֵּירוּק דָּבָר זֶה.

דָּבָר זֶה יֵשׁ בּוֹ אֶחָד מִשְּׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת אוֹ שֶׁהַלָּלוּ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּהַר גָּבוֹהַּ בְּשָׁעָה שֶׁאֵין הָאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתוֹ וּתְמֵהִים וַעֲצָבִים הֵאֵיךְ לֹא יָכוֹלְנוּ לִכְפּוֹת חוּט שֶׁל בּוּכְיָא הַזֶּה, וְאַחַ"כ כְּהֶרֶף עַיִן סוֹכְכִין הַמַּלְאָכִים וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ בִּפְנֵיהֶם וְהוּא בָּטֵל וְהוֹלֵךְ וְאֵין הַלָּלוּ מְכַוְּונִין מַרְאִיתוֹ בְּשָׁעַת הֲרִיגָתוֹ אוֹ שֶׁהַלָּלוּ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּהַר גָּבוֹהַּ בְּעֵת אַחַת וּכְחוּט בּוּכְיָא בָּעֵת אַחֶרֶת לוֹמַר לָהֶן כִּי כְּהַר גָּבוֹהַּ הוּא וְאַתֶּם שֶׁכְּבַשְׁתֶּם אוֹתוֹ נַעֲשָׂה עֲלֵיכֶם כְּחוּט בּוּכְיָא זוֹ וְהַלָּלוּ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּחוּט שֶׁל בּוּכְיָא וְאַחַ"כ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּהַר גָּבוֹהַּ לוֹמַר לָהֶם כְּחוּט הוּא וְאַתֶּם שֶׁהִגְבַּרְתֶּם אוֹתוֹ עַל עַצְמְכֶם נַעֲשָׂה עֲלֵיכֶם כְּהַר גָּבוֹהַּ.

יז לְרַב שְׁרִירָא. שֶׁשָּׁאַלְתָּ מַהוּ פֵּירוּשׁ שֶׁאָמְרוּ (מְגִילָּה יב ב) אָמַר רַב נַחְמָן מָרְדֶּכַי מֻוכְתָּר בְּנִימוּסוֹ הָוָה בַּעֲדֵי דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא עָדִיף מִינֵּיהּ.

(1) רַבָּה בַּר רַב הוּנָא הָיָה קָשׁוּר בַּעֲדֵי שֶׁל תּוֹרָה וְשֶׁל יִרְאַת חֵטְא. וְהָיָה חָבִיב בְּיוֹתֵר בִּשְׁבִיל עֲנָוָה שֶׁהָיְתָה בּוֹ.

(מ"ק כח א) וְהָיָה מָרְדְּכַי בְּנִימוּסוֹ קָשׁוּר לוֹ כֶּתֶר וְעֵדֵי בְּנִימוּס שֶׁל דַּת יְהוּדִית וְעַנְוָתָנוּת דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא עָדִיפָא מִמָּרְדְּכַי. יח עוֹד לוֹ.

וְשָׁשָׁאַלְתָּ בפ' וַתֵּצַב אֲחוֹתוֹ מֵרָחוֹק דְּאָמְרִי (סוֹטָה יא א) כָּל הַפָּסוּק הַזֶּה עַל שֵׁם שְׁכִינָה נֶאֱמַר וְאַחֶרֶת דִּכְבָלֵהוּ כְּתִיב ה' חוּץ מֵאָמוּר לְחָכְמָה וּמִמַּאי שֶׁהוּא לְשׁוֹן שְׁכִינָה. תֵּנֵי יוֹדַע כִּי שְׁכִינָה בַּתַּלְמִידִים וְאוֹר שׁוֹכֵן בֵּינֵיהֶם אוֹתוֹ הָאוֹר נִקְרָא שְׁכִינָה.

וּכְשֶׁקּוֹרְאוֹ ה' לֹא בַּאֲמַתַּת הַדְּבָרִים אֶלָּא חַסּוֹרֵי מְחַסְּרָא כְּלוֹמַר שֶׁהוּא שְׁכִינַת ה' וְקוֹרְאוֹ ה'. וְהַחָכְמָה עַצְמָהּ הִיא אַחַת הַשְּׁכִינוֹת וְהוּא שֶׁאָמַר ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ וגו' וְהָיָה אֱצְלוֹ אָמוֹן וגו' וְעַל כָּל פָּסוּק אוֹמֵר ה' שֶׁהִיא אַחַת מִשְּׁכִינוֹת וְהִיא נִקְרֵאת אֲחוֹת לַחָכְמִים.

וְהִיא עַל פִּי זֹאת אֲחוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה נִצְרָה מֵרָחוֹק. יט עוֹד לוֹ.

(1) וַאֲשֶׁר אָמַרְתָּ מִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר מַאי נִיהוּ וְאוֹתָן הֲלָכוֹת שֶׁהָיוּ דּוֹאֵג וַאֲחִיתֹפֶל שׁוֹנִין בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר (חֲגִיגָה טו ב) מָה הֵן. הֲוֵי יוֹדֵעַ כִּי זֶה הַמִּגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בַּאֲוִיר אֵינוֹ מִגְדָּל שֶׁל בִּנְיָן אֶלָּא מִגְדָּל שֶׁל עֵץ הוּא הַנִּקְרָא בִּלְשׁוֹן יִשְׁמָעֵאל כזאנא יֵשׁ שֶׁל בִּנְיָן וְיֵשׁ שֶׁל עֵץ וְכִי הַהִיא דִּתְנַן בְּעֵירוּבִין (לד ב) נָתְנוּ בַּמִּגְדָּל וְנָעֲלוּ בְּפָנָיו וְאָבַד הַמַּפְתֵּחַ הֲרֵי זֶה עֵירוּב רַב יִשְׁמָעֵאל (2) אוֹמֵר אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַמַּפְתֵּחַ בְּמְקוֹמוֹ אֵינוֹ עֵירוּב וְאָמְרִינַן עָלַהּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ הָכָא בְּמִגְדָּל שֶׁל עֵץ עָסְקִינַן וכו' וְעוֹד כִּי הַהִיא דִּתְנַן רֵישׁ פִּרְקָא בְּאֹהָלוֹת (פ"ד) מִגְדָּל שֶׁעוֹמֵד בָּאֲוִיר טֻמְאָה בְתוֹכוֹ כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹרִים טֻמְאָה בְּעָבְיוֹ כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹרִים ר' יוֹסֵי אוֹמֵר מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה.

הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַבַּיִת טֻמְאָה בְתוֹכוֹ הַבַּיִת טָמֵא טֻמְאָה בַּבַּיִת מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ טָהוֹר שֶׁדֶּרֶךְ טֻמְאָה לָצֵאת וְאֵין דַּרְכָּהּ לִיכָּנֵס כֵּלִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין הָאָרֶץ שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין הַכּוֹתֶל שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין הַקּוֹרוֹת אִם יֵשׁ פּוֹתֵחַ טָפַח טְמֵאִים וְאִם לָאו טְהוֹרִים, טֻמְאָה שָׁם הַבַּיִת טָמֵא.

אֵלּוּ עִיקָּרִים גְּדוֹלִים שֶׁיְּכוֹלִים דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם לְהוֹצִיא בָּהֶם סְפֵקוֹת וַעֲנָפִים וַעֲנָפֵי עֲנָפִים כְּדַמְפֹּרָשׁ בַּתַּלְמוּד. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ מִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר יֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁהוּא תָּלוּי כְּעַמּוּד מָתוֹחַ וּמִזּוֹ הַדֶּרֶךְ יֵשׁ בּוֹ דֶּרֶךְ לְכַמָּה בַּעְיָין.

ואע"פ שֶׁאָנוּ רוֹאִים דְּכִי אָמְרִינַן פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר אֵינוֹ תָּלוּי בְּחוּט וְלֹא בַּשַּׁלְשֶׁלֶת אֶלָּא עוֹמֵד בַּאֲוִיר כְּשֶׁאֵינוֹ תָּלוּי כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעוֹף עָף בַּאֲוִיר אוֹ בְּמַעֲשֵׂה נֵס אוֹ כְּשֵׁם שֶׁאוֹמֵר עָלָיו כַּמַּעֲשֶׂה דר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה בְּהַלּוֹקֵחַ עוֹבֵר אֲמוֹרוֹ (בְּכוֹרוֹת ח' ב) דְּאָמַר שָׁם וְסָלִיק יָתֵיב כַּאֲוִיר הָעוֹלָם.

וְאֵיכָא לְעִיוּנֵי נָמֵי בְּמִגְדָּל זָרוּק בְּתוֹךְ אֹהֶל זָרוּק וְאֵיכָא נָמֵי כַּמָּה בָּעֵי בְּהָא מִלְּתָא וּמַאי דְּהֵכִין הוּא דִּתְנַן (חֲגִיגָה י"א) הָיְתָה נְדָרִים פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסָּמְכוּ ר"ל שֶׁעוֹמְדִין בַּאֲוִיר כְּשֶׁאֵינָן תְּלוּיִים בְּכֵלִים מִדְּקָאָמַר בָּתַר הָכִי הִלְכוֹת שַׁבָּת חֲגִיגוֹת וּמְעִילוֹת כַּהֲרָרִים הַתְּלוּיִים בְּשַׂעֲרָה מִקְרָא מוּעָט וַהֲלָכוֹת מְרֻבּוֹת מִתּוֹךְ שֶׁדִּימָּה אֶת אֵלּוּ כְּהָרִים גְּדוֹלִים תְּלוּיִים בְּנִימָא שֶׁל שַׂעַר וְדִמָּה אֶת הָרִאשׁוֹנִים כְּפוֹרְחִין בָּאֲוִיר לָמַדְנוּ כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁאוֹמֵר פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר לְכָךְ הֵם מִתְכַּוְּונִים.

כ שֶׁשְּׁאַלְתֶּם מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לִכְנֹס לְזוֹ הַבַּיִת מֻתָּר לְשַׁלְשְׁלוֹ בַּחֲבָלִים אוֹ לֹא, הֵכִין חָזִינַן דְּמַאן דַּעֲבִיד הֵכִין לֹא נִתְחַיֵּיב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטּוּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּון זֶה אֶלָּא שֶׁלֹּא יִכָּנֵס כְּדֶרֶךְ שֶׁבְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין וְאָמְרִינַן נָמֵי (שְׁבוּעוֹת יז ב) אָמַר ר' הוֹשַׁעְיָה בָּעֵינָא דְּאֵימָא מִלְּתָא וּמִסְתְּפֵינָא מֵחַבְרַיָּיא הַנִּכְנָס לְבֵית הַמְּנֻוָּגָע דֶּרֶךְ אֲחוֹרָיו וַאֲפִי' כֻּלּוֹ חוּץ מֵחֲוָטְמוֹ טָהוֹר שנא' וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת דֶּרֶךְ בִּיאָה אָסְרָה תּוֹרָה אִי הָכִי כּוּלֵיהּ נָמֵי אָמַר ר' אַבָּא לָא גָּרַע מִכֵּלִים שֶׁבְּבַיִת דִּכְתִיב יִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבָּיִת תנ"ה גַּגִּין הַלָּלוּ אֵין אוֹכְלִין שָׁם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֵין שׁוֹחֲטִין שָׁם קָדָשִׁים קַלִּים.

וְטָמֵא שֶׁנִּכְנַס דֶּרֶךְ גַּגּוֹת לַמִּקְדָּשׁ פָּטוּר שנא' וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת דֶּרֶךְ בִּיאָה אָסְרָה תּוֹרָה. כא וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִכָּנֵס אֵצֶל אָחִיו וְחָלָה אוֹ שֶׁמֵּת מֻתָּר לִיכָּנֵס אֶצְלוֹ לְבַקְּרוֹ אוֹ לְקָבְרוֹ.

כָּךְ אָנוּ רוֹאִים כָּל זְמַן שֶׁאָחָיו חַי לֹא יִכָּנֵס אֶצְלוֹ אפי' לְבַקְּרוֹ אֲבָל אִם מֵת אֵין זֶה נִכְנָס אֶצְלוֹ וּמֻתָּר הוּא לִיכָּנֵס לְקָבְרוֹ כב לְרַב הַאיי (1) תְּנָאָה דְּחֵרֶם סְתָם וְהָדַרְתָּ הָרֹאשׁ לָא מְהַנֵּי בְּנֶאֱמָנוּת וְאֵין חֲבֵרוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב חֵרֶם סְתָם וְלוֹמַר לוֹ הוֹצִיאֵנִי מִן הַכְּלָל שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוֹ לְגָזוֹל וְאִם לֹא גָּזַל אֵין לוֹ עָלָיו חֵרֶם וְכִי מַחְרִים סְתָם לֹא לֵימָא כָּל מַאן דִּגְזָלָה אֶלָּא כָּל מַאן דְּאִית לֵיהּ גְּזֵלָה וְלָא מַהְדַּר לֵיהּ הָכִי וְהָכִי לֵיכָּוֵי וַהֲווּ יוֹדְעִין שֶׁאֵין אֲנַחְנוּ וְלֹא אֲבוֹתֵינוּ רְגִילִין לִיתֵּן רְשׁוּת לְכָל מִי שֶׁיָּבֹא וְיֹאמַר כְּתֹבוּ לִי פִּתְקָא דְּלִטְוָנְתָא וּתְנוּ לִי לְהַחֲרִים סְתָם בְּצִבּוּר אֶלָּא כָּךְ אָנוּ אוֹמְרִים אִם אַתָּה תּוֹבֵעַ אָדָם יָדוּעַ הֲרֵי הַדַּיָּן בֵּינֵיכֶם וְאִם לָאו מָסוּר אַתָּה בְּבֵיתְךָ (2) דִּין עַל הַמַּעֲלִים מִמְּךָ וְקַלֵּל אוֹתָן כִּרְצוֹנְךָ אֲבָל יְתוֹמִים שֶׁבָּאוּ בְטַעֲנָה הֵם אוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁלָּהֶם וְאָמְרוּ אֵין אָנוּ יוֹדְעִים אֵצֶל מִי יֵשׁ לְמוֹרִישֵׁנוּ כְּלוּם כּוֹתְבִין פִּתְקָא דְּלִטְוָנְתָא.

כג לְרַב נַטְרוֹנַאי. (1) כָּךְ הֲרָאוּנִי מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁמְּשַׁוְּמָד אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו יִשְׂרָאֵל מַאי טַעְמָא דְּכֵינָן דְּאִשְׁתַּמַּד לֵיהּ נְפַק לֵיהּ מִקְּדוּשָׁה דְּיִשְׂרָאֵל וּמִקְּדוּשָׁה דְּאַבּוּהִי וְאַשְׁכְּחִינַן דְּלָא הָוְיָא יְרוּשָׁה אֶלָּא לְבַר יִשְׂרָאֵל דְּמִתְיַחֵס בָּתַר אֲבוּהִי דִּכְתִיב וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ זֶרַע כָּשֵׁר דְּמִתְיַחֵס אַחַר יִשְׂרָאֵל דִּכְתִיב לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ מִי שֶׁזַּרְעוֹ מְיֻחָס אַחֲרָיו יָצָא מְשֻׁמָּד שֶׁאֵין מִתְיַחֵס אַחַר אָבִיו יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב מָצִינוּ בְּאַבְרָהָם אָבִינוּ כְּשֶׁאָמַר לוֹ הקב"ה יָדוֹעַ תֵּדַע כִּי גֵּר יִהְיֶה זַרְעֲךָ אעפ"י שֶׁהָיוּ לוֹ יִשְׁמָעֵאל וְיִצְחָק לָאפָּרַע חוֹבוֹ אֶלָּא יִצְחָק שנא' כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע וּכְשֶׁבָּא יִצְחָק אע"פ שֶׁהָיוּ לוֹ עָשָׂו וְיַעֲקֹב לֹא פָּרַע חוֹבוֹ אֶלָּא יַעֲקֹב וְנִכְנַס לְמִצְרַיִם.

וְכֵן לִיְרוּשָׁה אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֶלָּא זַרְעוֹ שֶׁהוּא מִתְיַחֵס אַחֲרָיו וְנִקְרֵאת מִשְׁפַּחַת אָבִיו עַל שְׁמוֹ אֲבָל מְשֻׁמָּד מִתְעַבְּרֶת נַחֲלָה מֵאֻמָּה לָאֻמָּה וְאֵין עוֹשִׂין כֵּן. וְאִם תֹּאמַר הָא דְּאָמַר קִידּוּשִׁין יח א) רַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר ר' יוֹחָנָן נָכְרִי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו דְּבַר תּוֹרָה הָתָם הָכִין קָאָמְרִינַן נָכְרִי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו דְּבַר תּוֹרָה שנא' כִּי יְרוּשָׁה לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת הַר שֵׂעִיר וְהָכִין פָּרִישׁ מַר רַב צָדוֹק גָּאוֹן זַ"ל וְאָמְרוּ לֵיהּ בַּמְּתִיבְתָּא דִּילְמָא אֶת אָבִיו יִשְׂרָאֵל.

אָמַר לְהוּ אִי הַר שֵׂעִיר דְּיִצְחָק וְיָרְתֵיהּ עָשׂוּ כְּדַאֲמַרְתּוּן, הַשְׁתָּא דְּלָאו דְּיִצְחָק הַוָה הָכִי קָאָמַר כִּי יְרוּשָׁה לְעֵשָׂו לְאוֹרְתִינְהוּ לְבָנָיהָ גּוֹיִם. וְקָאָמְרִינַן וְדִילְמָא שָׁאנֵי עָשׂוּ דְּיִשְׂרָאֵל מְשֻׁמָּד הַוָה וְיָרְתִין לֵיהּ בָּנָיהָ אֲבָל גּוֹי גָּמוּר אֵימָא לָךְ דְּלָא יָרְתִי לֵיהּ בְּנֵיהּ.

אֶלָּא מֵהָכָא כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּיהָ יְרוּשָׁה לְאוֹרוֹתֶיהָ לְבָנָיהָ גּוֹיִים. וְאָמְרוּ קַמֵּיהּ אִי הָכִין הוּא דְּגּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו גּוֹי מַה עִסְקֵנוּ עִם הַגּוֹי וּמִי הִטִּיל מִשְׁפָּטוֹ שֶׁל גּוֹי עָלֵינוּ לוֹמַר גּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו גּוֹי וְאָמַר לְהוֹן אִצְטְרִיךְ דְּאִי אִית לֵיהּ לַגּוֹי מִלְוָה אוֹ פִּקָּדוֹן בְּיַד יִשְׂרָאֵל וּמֵת הַהוּא גּוֹי כִּי קָא אָמְרִינַן גּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו גּוֹי דְּבַר תּוֹרָה מְחַיֵּיב יִשְׂרָאֵל לְאַהְדּוֹרֵהּ לְהַהִיא מִלְוָה אוֹ פִּקָּדוֹן לְיוֹרְשָׁיו דְּהַהוּא גּוֹי וְאִי אָמְרִינַן גּוֹי אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו גּוֹי תֶּהֱוֵי כְּנִכְסֵי הַגֵּר וּקְנִינוּן הַהוּא בַּר יִשְׂרָאֵל וְלָא מְחַיֵּיב לְאַהְדּוֹרֵי לְיוֹרְשָׁיו.

וְכֵן הֵיכָא דְּשָׁבַק גּוֹי נִכְסֵי וְהֶחֱזִיקוּ בְּהוֹן יִשְׂרָאֵל אִי אָמְרַתְּ גּוֹי אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו גּוֹי הָוֵי כְּנִכְסֵי הַגֵּר וְכָל הַמַּחְזִיק בָּהֶן זָכָה בָּהֶן וְהַשְׁתָּא דְּקָיְימָא לַן דְּגּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו גּוֹי יָרִית לְהוֹן וְאִית בְּהוֹן מִשּׁוּם גְּזֵל וְקַבְּלוּהָ רַבָּנָן דְּמִתִיבְתָּא.

לְפִיכָךְ הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ וְנִשְׁתַּמַּד וְאַחַ"כ מֵת אָבִיו שֶׁל מְשֻׁמָּד אֵין נִפְרָע יִשְׂרָאֵל מִלְוָה שֶׁלּוֹ מִמָּמוֹן שֶׁהִנִּיחַ יִשְׂרָאֵל אָבִיו שֶׁל מְשֻׁמָּד מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹרֵשׁ מְשֻׁמָּד אֶת יִשְׂרָאֵל אָבִיו וְאַחֲרֶיהָ דְּיִשְׂרָאֵל עַל הַמְּשֻׁמָּד.

כַּד דִּשְׁאֵלְתּוּן. אִיתָא לִתְיוּבְתָּא דָּא אוֹ לֹא.

הָכִין חָזִינַן דְּהָא דְּאָמַר אַשְׁכְּחַן דְּלָא הָוְיָא יְרוּשָׁה אֶלָּא לְבַר יִשְׂרָאֵל דְּמִתְיַחֵס בָּתַר אַבּוּהִי לֵיתֵיהּ וְלָא אַשְׁכְּחִינַן הָא מִילְתָא וְדִכְתִיב וְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לָא גָּמְרִינַן מִינָּהּ לִיְרוּשָׁה דְּעָלְמָא.

וְהָא דְּאָמַר ר' חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר ר' יוֹחָנָן גּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו דְּבַר תּוֹרָה וַדַּאי גּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו גּוֹי קָאָמַר וְלֵיכָּא דְּאִסְתַּפְקָא לֵיהּ הָא מִלְתָא דְּעַל הַהִיא דְּרָבָא קָיְימָא דְּאָמַר גּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו דְּבַר תּוֹרָה שנא' וְחִשַּׁב עִם קוֹנֵהוּוּלֹא עִם יוֹרְשֵׁי קוֹנֵהוּ וְהַהוּא אָב גּוֹי הוּא וְאָמְרִי' רָבָא מ"ט לָא אָמַר כְּרַבִּי חִיָּיא וּמְפָרְשִׁי לְטַעְמֵיהוֹן.

וּפֵירוּשָׁא דְּנָקִיטִי רַבָּנָן דְּאָמַר ר' חִיָּיא בַּר אַבָּא גּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו דָּבָר תּוֹרָה בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין גּוֹי וּמֵהָכָא קָא מַקְשׁוּ לֵיהּ דִּילְמָא יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמָּד שֶׁאֲנִי שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו יִשְׂרָאֵל אֲבָל עִיקַּר גּוֹי אֵימָא דְּלָא יָרֵית וַאֲפִּקָּהּ מִן כִּי לִבְנֵי לוֹט נְתַתִּיהָ יְרֻשָּׁה דִּבְנֵי לוֹט גּוֹיִם הָווּ.

וּדְאָמַר מַר רַב נַטְרוֹנַאי מִשְּׁמֵיהּ דְּמַר רַב כֹּהֵן צֶדֶק זַ"ל (1) דה"ק כִּי יְרֻשָּׁה לְעָשׂוּ לָאו דְּיָרֵית הוּא מִיצְחָק אֶלָּא דְּשַׁוְיָיהּ לְעַשָּׂו לְאוֹרוֹתֵיהּ לְבָנָיהּ גּוֹיִים וַדַּאֲקַשׁוּ וְדִילְמָא יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמָּד שָׁאנֵי דִּילְמָא יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמָּד מוֹרֶית בָּנָיהּ גּוֹיִים רָחוֹק הוּא וְאִפּוּקֵי לְמֵימְרָא מִן פְּשָׁטָהּ דְּלָאו פְּשָׁטֵיהּ הָכִין.

וּדְאָמַר אִי הַר שֵׂעִיר דְּיִצְחָק הֲוָה כְּדַאֲמָרַן מִי יֵימַר דְּלָא שַׁוְיָהּ רַחֲמָנָא כְּדִילֵיהּ וְהוּא אוֹרְתָּהּ לְעֵשָׂו. וְעוֹד הָא קָאָמַר לֵיהּ יִצְחָק לְעֵשָׂו הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשָׁבֶךָ.

וְעוֹד אפי' אֲמַרְתְּ כְּדְאָמַר רַב נַטְרוֹנַאי לָא קָאָמַר שָׁאנֵי יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמָּד לִגְרִיעוּתָא אֶלָּא שָׁאנֵי לְמֶעְלְיוּתָא. וְכֵינָן דִּכְתִיב אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ דְּאַלְמָא אִם יֵשׁ בֵּן קוֹדֵם וּתְנַן (ב"ב קח א) הַבֵּן אֶת אָבִיו נוֹחֵל וּמַנְחִיל לֵית לָן לְשַׁנּוֹיֵי מִן מְשֻׁמָּד לְכָשֵׁר אֶלָּא כַּד אִיתְּמַר אֲבָל כַּד לָא אִתְּמַר אֶלָּא פְּסִיק וּכְתִיב וְתָנֵי לָא שְׁנָא כָּשֵׁר וְלָא שְׁנָא מְשֻׁמָּד.

כה לְרַב הַאיי. וְשֶׁשְׁאַלְתֶּם הָא דְּאָמַר ר' יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר עֵירוּבִין יח ב) כָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים שֶׁהָיָה אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּנִדּוּי הוֹלִיד שֵׁדִין וְרוּחִין וּלְיָלִין וכו' עַד וּפֵירֵשׁ מִן הָאִשָּׁה קִשְׁיָין אַהֲדֵי אִם פֵּירֵשׁ מַאַיִן הוֹלִיד וְאִם קָרַב לְגַבָּהּ בֵּין בְּאוֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן לֹא פֵּירֵשׁ מִמֶּנָּה.

הֲוֵי יוֹדֵעַ כִּי זֶה שֶׁפָּרְקוּ בְּשִׁמּוּעָה זוֹ הַהִיא שִׁכְבַת זֶרַע דַּחֲזָא לְאָנְסוֹ אֵין פֵּירוּשׁוֹ שֶׁקָּרַב אֶל הָאִשָּׁה לְאָנְסוֹ כְּמוֹ שֶׁעָלְתָה עַל דַּעְתְּךָ כְּדֵי שֶׁתֹּאמַר אִם כֵּן מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי לֹא פֵּירֵשׁ מִמֶּנָּה אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ שֶׁהָיוּ רוּחוֹת רָעוֹת נִכְנָסוֹת בּוֹ וְכוֹפוֹת אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישׁ וְשִׁכְבַת זֶרַע יוֹצֵא מִמֶּנּוּ לְאָנְסוֹ כְּשֶׁהוּא נִכְפֶּה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה נַּעֲשָׂה בּוֹ וַעֲדַיִן הַרְבֵּה מִן הַנִּכְפִּין שִׁכְבַת זֶרַע יוֹצֵא מֵהֶם וְהָיוּ אוֹתָן הָרוּחוֹת יוֹלְדוֹת מִמֶּנּוּ כִּדְמוֹתָן אוֹ בְּרִיּוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים תַּבְנִיתָן.

וְאַף עוֹד יֵשׁ לוֹמַר כִּי הוּא קֶרִי שֶׁהָיָה נִקְרֶה בְּשִׁינָתוֹ לְאָנְסוֹ כִּדְאָמְרִינַן בגמ' דָּמֵי שֶׁמֵּתוּ (בָּב א) תּוֹלֶה לְאָנְסוֹ וּבָרִיא לְאָנְסוֹ וּבָרִיא מַרְגִּיל אוֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע כֵּינָן שֶׁמַּעִיקָּרָא יוֹרֶה כַּחֵץ אִם תִּקֵּחֶנָּה הָאִשָּׁה וְתַכְנִיסָנָה לְחֶדֶר רַחְמָהּ אֶפְשָׁר שֶׁהִיא מִתְעַבֶּרֶת מִמֶּנָּה כִּדְאָמְרִינַן הָתָם (חֲגִיגָה יד ב) שָׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָאבְּתוּלָה שֶׁעָבְרָה מַהוּ מִי חָיְישִׁינַן לְדִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר יָכוֹלְנִי לִבְעוֹל כַּמָּה בְּתוּלוֹת בְּלֹא דָּם אוֹ דִילְמָא דִּשְׁמוּאֵל לֵיתֵהּ (1) וְהָא בְּאַמְבָּטִי עָבְרָה א"ל דִּשְׁמוּאֵל לֵיתֵהּ אֵינִי וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל כָּל שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁאֵינוֹ יוֹרֶה כְּחֵץ אֵינָהּ מַזַּרַעַת הָא נָמֵי מֵעִיקָּרָא יוֹרֶה כַּחֵץ הַנַּאי וְגַם עַל פִּי זֹאת יֹאמַר פֵּרֵשׁ מִן הָאִשָּׁה.

כו עוֹד לוֹ. שֶׁשָּׁאַלְתָּ בְּמַה שֶׁאָמְרוּ (סוֹטָה לו ב) וְיָצְתָה שִׁכְבַת זֶרַע מִבֵּין צִפָּרְנֵי יָדָיו מַהוּ לְשִׁכְבַת זֶרַע אֵצֶל הַצִּפָּרְנַיִם לְשׁוֹן הֶבַאי הוּא וְלֹא בְּדִקְדּוּק כְּעִנְיַן עָרִים גְּדוֹלוֹת וּבְצוּרוֹת בְּשָׁמַיִם וְכִדְאָמַר ר' אַמִּי לְעִנְיַן גֶּפֶן וְתַפּוּחַ וּפָרְכֶת וְהָכִי קָאָמַר כָּל מָקוֹם שֶׁמָּצְאָה שִׁכְבַת זֶרַע מָקוֹם לְהִתְפַּזֵּר וְלָצֵאת נִפְזָרָה וְיָצְאָה מִשָּׁם.

כז עוֹד לוֹ. וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם הָא דַּאֲמוּר רַבָּנָן בב"ק (צב ב) דָּבָר זֶה מְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים כָּל עוֹף לְמִינוֹ יִשְׁכֹּון וּבֶן אָדָם לַדּוֹמֶה לוֹ וְאֵינוֹ בַּכְּתוּבִים.

הָכִין הוּא אֶלָּא דִּבְרֵי בֶּן סִירָא הֵם וּכְתוּבִים הָיוּ אֲבָל לֹא בִּכְתְבֵי הַקֹּדֶשׁ וְעוֹד רַגִילִים רז"ל שֶׁאוֹמְרִים טַעַם הַמִּקְרָא שֶׁלֹּא בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב כִּדְאָמְרִינַן (שָׁם פֵּ"א ב) מְהֵיוֹת טוֹב אַל תִּקְרֵי רָע וּמַקְשִׁינַן וּמִי כְּתִיב כִּי הַאי גַּוְונָא וּמְהַדְּרִינַן כִּי הָא דִּכְתִיב אַל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו וְהָכָא נָמֵי כְּתִיב הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים יֶחְכָּם וְרוֹעֶה כְסִילִים יֵרוֹעַ.

כח עוֹד לוֹ. הָא דְּאָמַר רב"ל (ר"ה יא א) כָּל מַעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית בְּקוֹמָתָן נִבְרְאוּ וכו' וְאַשְׁכְּחַן בְּפֵירוּשׁ גָּאוֹן זַ"ל שֶׁאָמַר הקב"ה לְכָל בְּרִיָּה מִמַּעֲשֶׂה בְרֵאשִׁית הֵיאַךְ אַתָּה רוֹצֶה שֶׁאֶבְרָאֵךְ וְהוּא אוֹמֵר לוֹ כָּךְ וְכָךְ וְהוּא בּוֹרְאוֹ לְצַבְיוֹנוֹ וְכִי כְּלוּם יֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ קוֹדֶם שֶׁיִּבָּרֵא שֶׁיִּהְיֶה לוֹ צַבְיוֹן.

יְלַמְּדֵנוּ אֲדוֹנֵנוּ פֵּרוּשׁ זֶה דְּאַשְׁכַּחְתּוּן אֵין אָנוּ יוֹדְעִים אוֹתוֹ וְלָא סְבִירָא לָן וְקַוְשְׁיָא דְּאָקְשִׁיתוּן לֵיהּ אִיתָּה. וְיֵשׁ שֶׁפֵּירְשׁוּ לְפִי דִּבְרֵי הַפִּילוֹסוֹפִים כִּי הַמִּינִין שֶׁל בַּעֲלֵי חַיִּים יֵשׁ לָהֶם מַשָּׁלִים וּדְמוּת דְּיוֹקְנֵי כְּמוֹ חוֹתָם לַמַּטְבְּעוֹת שֶׁיֶּשְׁנָם בְּחָכְמַת הַמָּקוֹם אע"פ שֶׁהַדְּבָרִים רְחוֹקִים הֵן בְּעַצְמָן וּרְחוֹקִים מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל לִקְרוֹא לְמִשָּׁלוֹת הָהֵם צְבְיוֹנוֹת לְפִיכָךְ אֵלּוּ דְּבָרִים בְּטֵלִים הֵן.

וְיֵשׁ שֶׁפֵּירְשׁוּ שֶׁכָּל מִין וּמִין מבע"ח בְּרָא כְּמוֹתָן הַמָּקוֹם בְּרָקִיעַ מִמִּין הַמַּלְאָכִים הָרוּחָנִיִּים וְאָמַר לָהֶם אַתָּה רוֹצֶה שֶׁאֶבְרָא כְּמוֹתְךָ בָּעוֹלָם וְהַאיִךְ אַתָּה רוֹצֶהשֶׁיִּהְיֶא כְּמוֹתְךָ בָּעוֹלָם לְדַעְתּוֹ בְּרָאוֹ וּלְצַבְיוֹנוֹ וְשָׁאנוּ אוֹמְרִים דְּרִיבָּ"ל הָכִי קָאָמַר לְצַבְיוֹנוֹ וּלְדַעְתּוֹ שֶׁל עַכְשָׁיו שֶׁצָּפָה הקב"ה וְגָלוּי לְפָנָיו מַה תִּהֶא דַּעְתָּן וְצַבְיוֹנָן וּלְפִיהֶן בְּרָאָן וְעַכְשָׁיו אַחַר שֶׁנִּבְרְאוּ אִילּוּ אָמַר לָהֶם שֶׁיִּבָּרְאוּ הָיָה כָּךְ דַּעְתָּן וְצַבְיוֹנָן.

וַאֲשֶׁר כָּתַבְתָּ בְּקוֹמָתָן לִיְשָׁנָא דִּדְכַוּוֹאתָא בְּקָמָתָן וְכֵן אָמְרִינַן (ב"מ קז א) אָסוּר לְאָדָם שֶׁיַּעֲמוֹד עַל שְׂדֵה חֲבֵירוֹ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֶדֶת בְּקָמָתָהּ. וְגַם כֵּן אָמְרוּ מֵאֵימָתַי אָדָם יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ קְטַנָּה בש"א מִשֶּׁתַּעֲמוֹד בְּקָמָתָהּ.

זוֹ הִיא לִיְשָׁנָא דִּדְכַוּוֹאתָא. כט לְרַב שְׁרִירָא וְרַב הַאיי זַ"ל.

(הָא דְּאָמַר ר' יִשְׁמָעֵאל כַּמָּה שִׁעוּרוֹ וכו' וְהִתְחִיל מְסַפֵּר וּפוֹרֵט בַּכְּלָל וּבִפְרָט וְקָרָא שֵׁמוֹת כְּאָדָם שֶׁקּוֹרֵא שֵׁמוֹת לְאָדָם חֲבֵירוֹ. וְעוֹד אָמַר ר' יִשְׁמָעֵאל כְּשֶׁבָּאתִי וְהִרְצֵיתִי אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי ר' עֲקִיבָא וכו' וְעוֹד אָמַר ר' יִשְׁמָעֵאל כָּל מִי וכו' עַד וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא שׁוֹנָה אוֹתוֹ כְּמִשְׁנָה בְּכָל יוֹם וְהִתְחִיל אוֹמֵר קוֹמָתוֹ כָּךְ וְכָךְ.

וְדָבָר זֶה הֲוָצְרַכְנוּ לֵידַע אִם ר' יִשְׁמָעֵאל שָׁמַע מֵרַבּוֹ הל"מ אוֹ לֹא. וְאִי אִיכָּא לְמֵימַר דְּמִדַּעְתּוֹ קָאָמַר וְהִתְנָן חֲגִיגָה יא ב) כָּל מִי שֶׁלֹּא חָס עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ וכו' יְבָאֵר לָנוּ אֲדוֹנֵנוּ הַדָּבָר הַזֶּה בַּאֵר הַטֵּב.

אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר לָכֶם דָּבָר זֶה בְּאֵר הַטֵּב אֶלָּא כְּלָלִים בְּעָלְמָא כִּי חַס וְשָׁלוֹם שר' יִשְׁמָעֵאל אָמַר דְּבָרִים הַלָּלוּ מִדַּעַת עַצְמוֹ. וּמִנַּיִן בָּאִים טְעָמִים הַלָּלוּ מִדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם וְעוֹד שֶׁיּוֹצְרֵנוּ מְרוֹמֵם וּמְעֻלֶּה מִהְיוֹת לוֹ אֵיבָרִים וּמִדּוֹת כִּפְשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים כִּי אֶל מִי דּוֹמֶה אֵל וּמַה דְּמוּת יַעֲרוֹךְ לוֹ אֶלָּא דִּבְרֵי חָכְמָה הֵן שֶׁיֵּשׁ סְפוּנֵיהֶם טְעָמִים גְּדוֹלִים גְּבוֹהִים מִכָּל הָרֵי הָרָרִים, וְנִפְלָאִים מְאֹד וְהַלָּלוּ רְמָזִים שֶׁלָּהֶם וְסוֹדוֹת הֵן.

וְרָזִים וּסְתָרִים שא"א לְמָסְרָן לְכָל אָדָם אֶלָּא מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִדּוֹת הַמְּסוּרוֹת בְּיָדָנוּ. וַאֲפִלּ' רָאשֵׁי פְּרָקִים וְכָל שֶׁכֵּן פְּרָטֵיהֶם.

כִּי עַל דָּבָר זֶה וְעַל מַה שֶּׁהוּא לְמַטָּה מִמֶּנּוּ מִמַּעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה אָמְרוּ חֲז"ל (שָׁם יג א) אָמַר ר' חַיָּיא (2) אֵין מוֹסְרִין רָאשֵׁי פְּרָקִים אֶלָּא לְאַב בֵּית דִּין וְהוּא שֶׁלִּבּוֹ דּוֹאֵג בְּקִרְבּוֹ. וּבִדְבָרִים שֶׁלְּמַטָּה מִכָּל אֵלּוּ אָמַר ר' אַמֵּי אֵין מוֹסְרִין סִתְרֵי תוֹרָה אֶלָּא לְיוֹעֵץ חָכָם חֲרָשִׁים וּנְבוֹן לַחַשׁ.

וּבְלַחַשׁ לוֹחֲשִׁים לוֹ וּכְלָלוּת נוֹתְנִין לוֹ וְהוּא רָץ בָּהֶם. וּמִן הַשָּׁמַיִם מַרְאִין אוֹתוֹ בְּסֵתֶר לִבּוֹ דְּאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (שָׁם יָד א) וְנָבוֹן לַחַשׁ וְנָבוֹן זֶה הַמֵּבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, לָחַשׁ זֶה שֶׁרָאוּי לִמְסוֹר לוֹ סִתְרֵי תוֹרָה שֶׁנִּיתָּנִין בְּלַחַשׁ.

וְלָמָּה (3) מָסְרוּ חֲכָמִים אֶחָד לַחֲבֵירוֹ הַכָּרַת פָּנִים וְסִדְרֵי שִׂרְטוּטִים שֶׁמְּקַצָּתָן אֲמוּרִים בְּסֵדֶר זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם וּמִקְצָתָן בְּסֵדֶר פָּסוּק שֶׁלְּאַחֲרָיו זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם אֶלָּא עַל זֹאת שֶׁאֵין מוֹסְרִין סְתָרִים וְרָזִים הַלָּלוּ אֶלָּא לְמִי שֶׁרוֹאִין בּוֹ סִימָנִים רְאוּיִם לְכָךְ.

וְהִגַּדְנוּ זֹאת לָכֶם שֶׁחֲשׁוּבִים אַתֶּם עָלֵינוּ אֶלָּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָנוּ לִפְתּוֹחַ בִּדְבָרִים הַלָּלוּ וְאַף לֹא עַל פֶּה אֶלָּא לְמִי שֶׁרְאוּיִים. וַאֲחֵרֵי הֱאָסֵף שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה שֶׁכְּלָן רְאוּיִים לֵישֵׁב בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אָדָם עוֹבֵר שָׁם אֶלָּא מְבַקְּשִׁים אָנוּ עֲלֵיכֶם רַחֲמִים יְהִי רָצוֹן שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא רָאוּי מִן הַשָּׁמַיִם יָאִירוּ אֶת עֵינָיו.

ל לְרַב הַאיי. וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם הָא דְּאָמַר (סַנְהֶדְרִין לח ב) ר' יוֹחָנָן שָׁלֹשׁ מֵאוֹת מִמְּשָׁלוֹת שׁוּעָלִים הָיוּ לוֹ לר' מֵאִיר וּמִכֻּלָּן לֹא עָלָה בְּיָדֵנוּ אֶלָּא א' (1) אֲבוֹת אָכְלוּ בֹּוסֶר וְשִׁנֵּי בָנִים תִּקְהֶינָה וְאָמְרִי לָהּ מֹאזְנֵי צֶדֶק.

דְּעוּ לָכֶם כִּי מְשָׁלִים אֵלֶּה יֵשׁ לָהֶם מוֹסְרִים וְלִימּוּדִים שֶׁאוֹמְרִים כְּאֵילּוּ מִפִּי חַיּוֹת כְּגוֹן כְּתָב שֶׁל הַנְּדוּיִין שֶׁנִּקְרָא כְּלַיְלָה וּדְמָנָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מוֹסְרִים בְּדִבְרֵי חָכְמָה וּמְלִיצָה וּבִכְלַל מְשָׁלִים שֶׁל חַיּוֹת.

וְאֵלּוּ הַמְּמְשָׁלוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ לר' מֵאִיר הָיָה כָּל א' מֵהֶם מֻוְסָמָךְ עַל הַמִּקְרָא שֶׁדּוֹמֶה לְטַעֲמוֹ וְכֵן הֵן מוֹשְׁלִים מַעֲשֶׂה בְּשׁוּעָל שֶׁבָּא עָלָיו הָאֲרִי לְאָכְלוֹ אָמַר לוֹ שׁוּעָל מַה יֵּשׁ בְּיָדִי לְהַשְׁבִּיעֲךָ בָּא עִמִּי שֶׁאֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אָדָם שֶׁמִּן שֶׁאַתָּה טוֹרֵף וְשֶׁבַע מִמֶּנּוּ וְהָיָה שָׁם גּוּמָּץ מָכֵוסֶּה וְאָדָם יוֹשֵׁב מֵאַחֲרָיו, וְכֵיוָן שֶׁרָאָהוּ הָאֲרִי אָמַר לַשּׁוּעָל הֲרֵינִי מִתְיָיֵרֵא מִתְּפִילָּתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁלֹּא תַּכְשִׁילֵנִי.

אָמַר לוֹ הַשּׁוּעָל אִי אַתָּה מִתְיָרֵא וְלֹא בְּנִבְּךָ אֶלָּא לְבֵן בִּנְךָ מַגִּיעוֹ הֶעָוֹן עַכְשָׁיו הִשָּׁבַע רַעֲבוֹנְךָ וְעַד בֶּן בִּנְךָ זְמַן הַרְבֵּה, נִתְפַּתָּה הָאֲרִי וְקָפַץ עַל הַגּוּמָּץ וְנָפַל בָּהּ. בָּא לוֹ שׁוּעָל וְעָמַד לוֹ עַל שְׂפַת הַגּוּמָּץ מֵצִיץ עָלָיו.

אָמַר לוֹ הָאֲרִי הֲלֹא אָמַרְתָּ שֶׁאֵין הַפּוּרְעָנוּת בָּאָה עָלֶיךָ אֶלָּא בֶּן בִּנְךָ נִתְפָּשׂ בָּהּ. אָמַר לוֹ שׁוּעָל כְּבָר יֵשׁ עָוֹן עַל אֲבִי אָבִיךָ שֶׁאַתָּה נִתְפָּשׂ בּוֹ.

אָמַר לוֹ הָאֲרִי אָבוֹת יֹאכְלוּ בֹּוסֶר וכו'. א"ל הַשּׁוּעָל וְלָמָּה לֹא חָשַׁבְתָּ כָּךְ מִבְּרֵאשׁוֹנָה וְכַמָּה מִינֵי מוּסָר יֵשׁ בַּמָּשָׁל הַזֶּה וְכֵן בִּשְׁאָר מְשָׁלוֹת.

לֹא עוֹד לוֹ. וְשָׁשְׁאַלְתֶּם וְהָא דְּאָמַר ר' אֶלִיעֶזֶר (סַנְהֶדְרִין סח א) כְּשֶׁנִּכְנְסוּ חֲכָמִים לְבַקְּרוֹ שֶׁהוּא שׁוֹנֶה ש' הֲלָכוֹת בִּנְטִיעוֹת קְשׁוּאִין וַעֲקִירָתָם וְאָמְרִי לָהּ שְׁלֹשָׁה אֲלָפִים.

וּבַקָּשָׁתָם לֵידַע אִם נִתְפָּרֵשׁ מִן הַהֲלָכוֹת הָהֵם כְּלוּם וְכֵיצַד הָיָה מַעֲשֶׂה בִּנְטִיעַת קְשׁוּאִין וַעֲקִירָתָם. אֵלּוּ מֵהֲלָכוֹת כְּשָׁפִים וְהָווּ יוֹדְעִים שֶׁמֵּאַחַר שֶׁצִּוָּה הַמָּקוֹם בַּתּוֹרָה לְהָמִית אֶת הַמְכַשְּׁפִים נִצְרַךְ הַדָּבָר לְגַלּוֹת מַה הֵם הַמְכַשְּׁפִים לְמַעַן יֵדְעוּ עַל מַה הֵם הוֹרְגִין וְלוּלֵי כֵּן מַאַיִן הָיוּ יוֹדְעִין מָה הוּא מַעֲשֶׂה שֶׁמְּמִיתִין עָלָיו וּמָה הוּא מַעֲשֶׂה שֶׁאֵין מְמִיתִין עָלָיו.

וְנָתַן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לַסַּנְהֶדְרִין בְּקַבָּלָה הִלְכוֹת כְּשָׁפִים וְלִמְּדָם אוֹתָם. וּלְפִיכָךְ אָמְרוּ (שָׁם) לֹא תִּלְמַד לַעֲשׂוֹת אֲבָל אַתָּה לָמֵד לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת, וְאָמְרוּ (שָׁם י"ז א) אֵין מוֹשִׁיבִין בַּסַּנְהֶדְרִין אֶלָּא בַּעֲלֵי חָכְמָה וכו' וּבַעֲלֵי כְּשָׁפִים וכו' וְאֵלּוּ הַהֲלָכוֹת הָיָה שׁוֹנֶה ר"א בְּעִסְקֵי נְטִיעַת קִשּׁוּאִין שֶׁנִּרְאֶה שָׂדֶה כֻּלָּהּ מְלֵאָה קִישּׁוּאִין בְּמִילִין וּבְמִילִין אֲחֵרִים יַעֲקֹרוּ.

וְגַם אוֹתוֹת שֶׁל נְבִיאִים סַנְהֶדְרִין בּוֹדְקִין אוֹתָם וְאֵין נָבִיא אֶלָּא שֶׁמְּקֻבָּל בְּסַנְהֶדְרִין. וְשָׁנִינוּ (סַנְהֶדְרִין ד' א) אֵין דָּנִין לֹא אֶת הַשָּׁבַע וכו'.

וְעַכְשָׁיו שֶׁאֵין לָנוּ אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא נִצְרְכוּ לְלַמְּדָם בְּקַבָּלָה שֶׁלֹּא יְהֵא תַּקָּלָה. וְיֵשׁ מֵהֶם מְעַט שֶׁהֵן סוֹדוֹת מְסוּרִין בְּיַד בְּנֵיהֶם שֶׁל אוֹתָן חֲכָמִים.

וְיֵשׁ בְּרִית בְּחֶרֶם בֵּית דִּין שֶׁאֵין לְמָסְרָן אֶלָּא לְנֶאֱמָנִים וּלְמִי שֶׁרוֹאִין בּוֹ הַכָּרַת פָּנִים שֶׁרָאוּי לְכָךְ. לב עוֹד לוֹ.

וְהָא דְּאָמַר (ב"ב כה א) רַב חָנָן בַּר רָבָא אַרְבַּע רוּחוֹת מְנַשְּׁבוֹת בְּכָל יוֹם וְרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת עִם כָּל א' שֶׁאִלְמָלֵא כֵּן אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם וְרוּחַ דְּרוֹמִית קָשָׁה מִכּוּלָּם שֶׁאִלְמָלֵא כֵּן נֵץ מַעֲמִידָהּ מַחֲרֶבֶת הָעוֹלָם.

אַל תִּתְמְהוּ מֵאֵלֶּה כִּי בְּכָל עֵת רוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק אֶלָּא אַרְבַּע רוּחוֹת שֶׁמְּנַשְּׁבוֹת בְּכָל יוֹם פַּעַם זוֹ וּפַעַם זוֹ וּבְנַחַת מְנַשֶּׁבֶת וְרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת עִמָּהּ חַיֵּי אָדָם נְעִימוֹת. וּפְעָמִים שֶׁרוּחַ דְּרוֹמִית מְנַשֶּׁבֶת וְגוֹבֶרֶת הִיא הַמַּחֲרֶבֶת וּמַטְרֶפֶת אֶת הַנְּשָׁמוֹת.

וְשֵׁם הקב"ה נֵץ גָּדוֹל שֶׁפּוֹרֵשׂ כְּנָפָיו בְּפָנֶיהָ מִמְּקוֹם מוֹצָאָהּ וְשׁוֹבֵר אֶת חֻזְקָתָהּ וְאִלְמָלֵא בָּאָה אֶל מְקוֹם הַיִּשּׁוּב בְּחֻזְקָתָהּ הָיְתָה מַחֲרִיבְתּוֹ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב הַמְּבִינָתְךָ יַאֲבֶר נֵץ יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו לְתֵימָן.

לג עוֹד לוֹ. (1) וְשָׁשְׁאַלְתֶּם מַהוּ שִׂיחַת דְּקָלִים.

(סֵנֶכָּה כ"ח א') אָמְרוּ כִּי יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ נְשִׁיבַת הָרוּחַ וּכְשֶׁאַתָּה פּוֹרֵס סָדִין אֵינָהּ מִתְנַעְנַעַת עוֹמְדִים בֵּין שְׁנֵי דְּקָלִים שֶׁהֵם קָרוֹבִים זֶה לָזֶה וְרוֹאִין אֵיךְ יָנוּעוּ זֶה לָזֶה יֵשׁ לָנוּ בּוֹ סִימָן שֶׁמַּכִּירִין בָּהֶם כַּמָּה דְּבָרִים וְאָמְרוּ כִּי מַר אַבְרָהָם קָאָבְסִי זַ"ל)(גָּאוֹן שֶׁהָיָה בִּשְׁנַת אק"מ לִשְׁטָרוֹת הָיָה מַכִּיר בְּשִׂיחוֹת דְּקָלִים.

לד עוֹד לוֹ. וְשָׁשְׁאַלְתֶּ מַהוּ נוֹדֵר עַל דַּעַת רַבִּים.

אִם יַעֲמוֹד אָדָם וְיָדוּר עַל דָּבָר שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אע"פ שֶׁרַבִּים שֶׁמְּעוּמָּנוּ וְכָל א' וא' שָׁם לִבּוֹ אֶל טַעַם הַדָּבָר אעפ"כ יֵשׁ לַנּוֹדֵר לְיִשָּׁאֵל וְיֵשׁ לְחָכָם לְפָתְחוֹ לוֹ פֶּתַח. וּכְשֶׁאָמַר לוֹ אִם נָדַר עַל דַּעַת כֵּן וְהוּא אוֹמֵר לָאו מַתִּירִין אוֹתוֹ וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָזֶה לְפִי שֶׁשָּׁמוּ הָרַבִּים

אֶל דַּעְתָּם בִּשְׁבוּעָתוֹ לְפִי שֶׁהַנּוֹדֵר תָּלוּי בְּדַעְתּוֹ וְלֹא בְּדַעַת אֲחֵרִים אֲבָל אִם נָדַר עַל דַּעַת רַבִּים כְּגוֹן שֶׁאָמַר לְרַבִּים עַל דַּעְתְּכֶם אֲנִי נוֹדֵר שֶׁאֶעֱשֶׂה כָּךְ אוֹ שֶׁלֹּא אֶעֱשֶׂה אֵין לוֹ דֶּרֶךְ לְהִשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ לְפִי שֶׁאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בְּדַעְתּוֹ אֶלָּא בְּדַעַת אֲחֵרִים.

אֲבָל מַה שֶּׁשָּׁאַלְתָּ עַל רַבִּים שֶׁקִּבְּלוּ עַל עַצְמָם שֶׁיַּעֲשׂוּ תַּעֲנִית אוֹ שֶׁיְּתַקְּנוּ תִּיקּוּנִים וְאַחַ"כ נוֹדַע לָהֶם כִּי הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר לְשַׁנּוֹת אֶת הַדָּבָר וַדַּאי וּבָרוּר שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְשַׁנּוֹת כָּל שֶׁכֵּן שֶׁאִם רָצוּ לִפְחוֹת וּלְהוֹסִיף שֶׁאֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

וְאִם הֶחֱרִימוּ עַל שׁוּם דָּבָר רַשָּׁאִים הֵם לְהַתִּיר הַחֵרֶם וְאֵין בְּכָךְ כְּלוּם אֶלָּא שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת הַשִּׁנּוּי נִרְאֶה לָהֶם כִּי הוּא הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר: לָהּ וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם מִי שֶׁנִּשְׁבַּע לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם פּוּרִים מַהוּ.

כָּךְ אָנוּ רוֹאִים שֶׁאֵין בְּמִשְׁתֵּה פּוּרִים לִדְחוֹת שֵׁם שָׁמַיִם וְלַעֲשׂוֹתָהּ כְּמִצְוָה שֶׁהוּא מֻוָּשְׁבָּע עָלֶיהָ מֵהַר סִינַי וְאֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה סְעוּדָה בַּלַּיְלָה וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ. לוֹ וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם הַשּׁוֹמֵעַ הַזְּכָרָה מִפִּי חֲבֵרוֹ בְּכָל לָשׁוֹן צָרִיךְ לְנַדּוֹתוֹ אוֹ דֵּילְמָא אֵין מְנַדִּין אֶלָּא עַל לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ בִּלְבַד.

מִי שֶׁמְּנַדֶּה בְּכָל לָשׁוֹן מְנֻדֶּה וַחֲסִידִים עוֹשִׂים כֵּן. לז לְמַר רַב שַׁר שָׁלוֹם זַ"ל.

שֶׁשְּׁאַלְתֶּם מִי שֶׁיִּצְרוֹ גָּבַר עָלָיו וְקָפַץ וְנִשְׁבַּע בַּתּוֹרָה כְּשֶׁהִיא בְּיָדוֹ שֶׁלֹּא אֶעֱשֶׂה כָּךְ וְכָךְ אוֹ שֶׁלֹּא אֶשָּׂא אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְאַחַר כָּךְ מִתְחָרֵט יֵשׁ לוֹ לְהַתִּיר שְׁבוּעָתוֹ אוֹ לֹא. כָּךְ רָאינוּ שֶׁאֵין בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ מִי שֶׁיָּכוֹל לְהַתִּיר נְדָרִים וְכָל שֶׁכֵּן שְׁבוּעוֹת וְזֶה הַנִּשְׁבָּע יְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ וְלֹא יִשָּׂא אֶת הָאִשָּׁה שֶׁנִּשְׁבַּע עָלֶיהָ וְאִם אִשְׁתּוֹ הִיא יְגָרְשֶׁנָּה וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁלוֹם אִשְׁתּוֹ לַח לְרַב הַאיי זַ"ל.

מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן וְיָדוּעַ אֲצְלֵנוּ שְׁמִי שֶׁאָמַר יַיִן הוּא עַל עֲנָבִים וְשָׂכָר הוּא שֶׁל צְמוּקִים מֻוָּתָּר לוֹ לִשְׁתּוֹת הַשָּׂכָר אוֹ לָאו. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה שָׂכָר מֻוָּתָּר לוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן.

יְבָרֵר לָנוּ אִם אֶחָד מֵהֶם יִכָּנֵס בִּכְלָל אַחֵר. כְּלָלוּ שֶׁל דָּבָר אָמְרוּ חֲכָמִים דָּבָר זֶה בָּרוּר בִּנְדָרִים הַלֵּךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם.

וּלְפִי מַה שֶּׁיָּדוּעַ בְּכָל מָקוֹם בְּדִבְרֵי יוֹשְׁבָיו שֶׁהֵם נוֹשְׁאִים וְנוֹתְנִים מִתְחַיְּבִים בִּנְדָרֵיהֶם וְכֵן בִּשְׁבוּעוֹתֵיהֶם. וְכֵן שָׁנוּ חֲכָמִים (נְדָרִים נא ב) הַנּוֹדֵר מִן הֶחָלָב מֻוָּתָּר בַּקּוֹם וְר' יוֹסֵי אוֹסֵר.

מִן הַקּוֹם מֻוָּתָּר בֶּחָלָב ר' יוֹסֵי אוֹסֵר. הַנּוֹדֵר מִן הַגְּבִינָה אָסוּר בָּהּ בֵּין מְלוּחָה בֵּין תְּפֵלָה וּרְמִינְהוּ הַנּוֹדֵר מִן הָעֲדָשִׁים אָסוּר בַּאֲשִׁישִׁים וְר' יוֹסֵי מַתִּיר לָא קַשְׁיָא מַר כְּאַתְרֵיהּ וּמַר כְּאַתְרֵיהּ.

בְּאַתְרֵיְיהוּ דְּרַבָּנַן קָרוּ לַחֲלָבָא חֲלָבָא וּלְקוֹמָא קוֹמָא. בְּאַתְרֵיהּ דר' יוֹסֵי לְקוֹמָא נָמֵי קָרוּ לֵיהּ קוֹמָא דַּחֲלָבָא.

לְפִיכָךְ אִם יָדוּעַ בְּדִיבּוּר הַמָּקוֹם שֶׁכָּל הָאוֹמֵר יַיִן סְתָם הוּא שֶׁל עֲנָבִים אֵין זֶה אָסוּר אֶלָּא בְּשֶׁל עֲנָבִים אֲבָל אִם אָמַר בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ הֲרֵי זֶה כּוֹלֵל כָּל הַמְּשַׁכְּרִין וְאָנוּ רוֹאִים שֶׁהַיַּיִן בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם בִּכְלַל שָׂכָר הוּא.

לט עוד לו. שֶׁשְּׁאֲלָתָם רְאוּבֵן נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל בַּכְּנֶסֶת פְּלוֹנִית וְיֵשׁ לוֹ מָקוֹם קָרוֹב מִמֶּנָּה וְרָצָה לְסָתוֹר אוֹתוֹ וְלִפְתּוֹחַ אוֹתוֹ לִכְנֶסֶת מַהוּ שֶׁיֵּשֵׁב בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וְיִתְפַּלֵּל מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן שֶׁבִּשְׁעַת שְׁבוּעָתוֹ לֹא הָיָה אוֹתוֹ מָקוֹם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מֻוּתָּר לוֹ עַתָּה לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ אוֹ דִּילְמָא כֵּיוָן שֶׁנִּפְתַּח לְאוֹתָהּ כְּנֶסֶת נַעֲשָׂה כְּמוֹתָהּ וְאָסוּר לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ.

כָּךְ רָאינוּ כִּי בֵּית הַכְּנֶסֶת כְּבֵית דְּעָלְמָא דְּמִי וּבְבֵית תְּנַן (נְדָרִים נו ב) הַנּוֹדֵר מִן הַבַּיִת אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִן הַמַּשְׁקוֹף וְלִפְנִים וּמַקְשִׁינַן וְלַחוּץ לֹא מַתִּיב רַב מָרִי וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת יָכוֹל יֵלֵךְ לְבֵיתוֹ וְיַסְגִּיר ת"ל אֶל פֶּתַח הַבָּיִת.

יָכוֹל יַעֲמוֹד תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף וְיַסְגִּיר ת"ל מִן הַבַּיִת עַד שֶׁיֵּצֵא מִן הַבַּיִת כֻּלּוֹ כֵּיצַד עוֹמֵד בְּצַד הַמַּשְׁקוֹף וּמַסְגִּיר. מִנַּיִן שֶׁאִם עָמַד תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף וְהִסְגִּיר אוֹ שֶׁהָלַךְ לְבֵיתוֹ וְהִסְגִּיר שֶׁהֶסְגִּירוֹ מֻוְסָּגָר ת"ל וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת מִכָּל מָקוֹם.

וּמְפָרְקִינַן שָׁאנִי הָכָא דְּאָמַר קְרָא מִן הַבַּיִת עַד שֶׁיֵּצֵא מִן הַבַּיִת כֻּלּוֹ הָכָא נָמֵי אָסוּר לְהִתְפַּלֵּל בְּאוֹתוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת מִן הַמַּשְׁקוֹף וּלְפָנִים וְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהוּא לוֹ אִם עֲרָכוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הֲרֵי רְאוּבֵן זֶה אָסוּר לְהִתְפַּלֵּל בּוֹ.

וְאִם תֹּאמַר בִּשְׁעַת שְׁבוּעָתוֹ לֹא הָיָה אוֹתוֹ מָקוֹם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כַּאֲשֶׁר כָּתוּב בַּשְּׁאֵלָה הֲרֵי פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ כִּי הַנּוֹדֵר וְהַנִּשְׁבָּע אוֹסֵר אֶת עַצְמוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא מִתְחַדֵּשׁ וְדָבָר שֶׁלֹּא בָּא לְרָשׁוּת הַנּוֹדֵר וְהַנִּשְׁבָּע דְּתְנַן (שָׁם נז א) קוֹנָם פֵּירוֹת הָאֵלּוּ עָלַי קוֹנָם הֵן עַל פִּי קוֹנָם הֵן לְפִי אָסוּר בְּחִילּוּפֵיהֶן וְגִידּוּלֵיהֶן.

שֶׁאֲנִי אוֹכֵל שֶׁאֲנִי טוֹעֵם מֻוְתָּר בְּחִילּוּפֵיהֶם וּבְגִידּוּלֵיהֶם וְאָמַר עֲלָהּ (שָׁם מז א) בָּעֵי רָמֵי בַּר חָמָא קוֹנָם פֵּירוֹת הָאֵלּוּ עַל פְּלוֹנִי מַהוּ בְּחִילּוּפֵיהֶם מִי אָמְרִינַן גַּבֵּי דִּידֵיהּ הוֹאִיל וְאָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵרוֹ עַל עַצְמוֹ אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם עַל עַצְמוֹ, גַּבֵּי חֲבֵרוֹ הוֹאִיל וְאֵין אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵירוֹ עַל חֲבֵרוֹ אֵין אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם עַל חֲבֵרוֹ אוֹ דִּלְמָא מִשּׁוּם דְּחִילּוּפַן כְּגִידּוּלָן דָּמֵי לָא שְׁנָא הוּא וְלָא שְׁנָא חֲבֵירוֹ וְאַסִּיקְנָא לְכַתְּחִלָּה לֹא וְאִי עָבַר וְעָבַד עֲבַד מַהָא בַּעְיָא שָׁמְעִינַן שֶׁאָדָם אוֹסֵר עַל עַצְמוֹ דשלב"ל אוֹ שֶׁלֹּא בָּא לְאוֹתוֹ רְשׁוּת בְּקוֹנָם וְאִי אַתָּה צ"ל בִּשְׁבוּעָה.

וְאִי אָתֵית לְמֵימַר דְּהָא שְׁבוּעָה דְּרְאוּבֵן לָא דָּמְיָא לְקוֹנָם פֵּירוֹת הַלָּלוּ עָלַי וְלָא דָּמְיָא אֶלָּא לְשֶׁאֲנִי אוֹכֵל שֶׁאֲנִי טוֹעֵם דְּהָכִי קָאָמַר לָא מְצַלֵּינָא הָתָם דְּבַהַאי מֻוְתָּר בְּגִדּוּלֵיהֶן וּמַאי דְּלָא הֲוָה בִּשְׁעַת שְׁבוּעָה.

דָּמֵי לֵיהּ מִי שֶׁאָמַר אֲנִי מִתְפַּלֵּל בבהכ"נ הַזֶּה שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּוֵּון לַבַּיִת יָדוּעַ לוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אִם הוֹסִיפוּ עָלָיו נִמְצָא בַּיִת אַחֵר אֲבָל אִם לֹא אָמַר בהכ"נ הַזֶּה אֶלָּא בהכ"נ פְּלוֹנִית אִם הוֹסִיפוּ עָלֶיהָ וְנִכְנַס הַמָּקוֹם שֶׁהוֹסִיפוּ עָלֶיהָ בִּכְלָלָהּ וְנִקְרָא כֻּלָּהּ אַחַת הֲרֵי בָּא אוֹתוֹ הַמָּקוֹם בִּכְלַל הַשְּׁבוּעָה וּבְהֶדְיָא תַּנְיָא (ב"ב ח' א') הַמְּוַדֶּה הֲנָאָה מִבְּנֵי עִירוֹ אִם בָּא אַחֵר וְיָשַׁב שָׁם י"ב חֹדֶשׁ אָסוּר בּוֹ לְפִיכָךְ הַנּוֹדֵר מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְנוֹסַף עָלֶיהָ בֵּית אַחֵר הוֹסָפָה מֻוּחְלֶטֶת אָסוּר בּוֹ.

אֲבָל אִם נַעֲשָׂה הַמָּקוֹם שֶׁהוֹסִיפוּ מְשֻׁנֶּה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְאוֹמְרִים רוֹאָיו חֶדֶר שֶׁל בהכ"נ אוֹ שֵׁם לִיווּי כָּל שֶׁהוּא וְאֵין הַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין שָׁם אע"פ שֶׁנִּטְפַּל עִמּוֹ לְשֵׁם בהכ"נ מֻוּתָּר כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ (נְדָרִים נג א) הַנּוֹדֵר מִן הַתְּמָרִים מֻוּתָּר בִּדְבַשׁ תְּמָרִים.

מִן הַסְּתָנִיּוֹת מֻוָתָּר בְּחוֹמֶץ סְתָנִיּוֹת ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל שֶׁשָּׁם תּוֹלַדְתּוֹ קְרוּיָה וְנָדַר הֵימֶנּוּ אָסוּר בַּיּוֹצֵא הֵימֶנּוּ וַחֲכָמִים מַתִּירִין. עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי אֶלָּא בְּיוֹצֵא הֵימֶנּוּ וְנִקְרָא חוֹמֶץ סְתָנִיּוֹת אוֹ דְּבַשׁ תְּמָרִים אֲבָל אִם נִקְרָא תְּמָרִים אוֹ סְתָנִיּוֹת לָא פְּלִיגִי שֶׁהוּא אָסוּר.

וְתַקָּנַת רְאוּבֵן זֶה הַנִּשְׁבָּע שֶׁלֹּא יַקְדִּישׁ אֶת הַמָּקוֹם שֶׁלּוֹ וִישִׁימֵהוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא יִפְתַּחֵהוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַל מְנָת שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ שֶׁיִּמְצָא מֻוָתָּר לְהִתְפַּלֵּל שָׁם וְאִם הִתְנָה כִּי אַחַר מוֹתוֹ יְהֵא הֶקְדֵּשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כֵּלּוֹ שַׁפִּיר דָּמֵי.

מ עוֹד לוֹ. וְשָׁשְׁאַלְתֶּם גּוֹי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁבוּעָה עַל יִשְׂרָאֵל וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁבִּיעוֹ בִּשְׁבוּעַת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא בִּשְׁבוּעַת גּוֹיִם כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁבָּעִים בְּאַלְלַהּ אַלְקִילָא הִיא שְׁבוּעָה חֲמוּרָה כִּשְׁבוּעַת יִשְׂרָאֵל וְיִמָּנַע עַצְמוֹ מִמֶּנָּה אוֹ יֵשׁ קִילּוּתָא.

כָּךְ רָאִינוּ שֶׁשְּׁבוּעָה חֲמוּרָה הִיא וְאֵין בָּהּ קִילּוּתָא כָּל עִיקָּר. מא כָּל צְבוּרָא דְּמִקַּבְּלִין עֲלֵיהֶן מִלְּתָא לְמֶעֱבַד וּגְזָרִין גְּזֵרָה בס"ת וּבְשַׁמְתָּא וּבַחֲרָמוֹת דְּלָא לְמֵעְבַּר עֲלָהּ וְנָהֲגוּ בָּהּ אִיסּוּרָא וּבָתַר הָכֵין מִתְחָרְטִין וְקָא חָזֵי דְּלָא יָכִיל צְבוּרָא לְמֵיקַם בָּהּ הָכִי חָזֵינַן דְּנַדָּאי יְכוֹלִין לְבָטוּלָהּ מִכַּמָּה טְעָמִים חֲדָא דְּאָמְרִינַן (נְדָרִים כב ב) פּוֹתְחִין בַּחֲרָטָה.

וְעוֹד דְּלָא מִתָּבְעִי לְהוֹן לְמִגְזַר גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר מַאי דְּלָא יְכָלוּן צְבוּרָא לְמֵיקַם בָּהּ דְּקָאָמְרִינַן (ע"ז לו א) אֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר וכו' וְהִלְכָךְ מִן הָלִין טַעְמֵי יָכְלִין צְבוּרָא לְבָטוּלֵי לְהַאי גְּזֵרְתָּא דְּגָזְרֵי עֲלֵיהוֹן וְלֵית עֲלַיְיהוּ עוֹנֶשׁ בְּגַוְונָהּ.

מב לְרַב דּוֹסָא. שֶׁשְּׁאַלְתֶּם מַאן דְּאִשְׁתְּבַע לָא אָכִיל פַּת זְמַן קָצוּב מַהוּ לֶאֱכוֹל סְפוֹג וּכְעֵכִין כֵּינָן דקי"ל דְּהִלְכְתָא כר' יוֹחָנָן דְּאָמַר בִּנְדָרִים הַלָּךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם וְאֵין רְגִילִין בְּנֵי אָדָם לְקָרוֹא סְפוֹג וּכְעֵכִין בְּשֵׁם פַּת שָׂרֵי אוֹ דִּילְמָא כֵּינָן דקי"ל דְּהִלְכְתָא כר' יוֹחָנָן דְּאָמַר (פְּסָחִים לז א) אפי' הִדְבִּיק וּלְבַסּוֹף הִרְתִּיחַ חַיָּיב בְּחַלָּה וּמְבָרֵךְ עָלָיו הַמּוֹצִיא וְסִפּוּג מַעֲשֵׂה אִלְפָּס הוּא.

וְלֹא עוֹד אֶלָּא הִרְתִּיחַ וּלְבַסּוֹף הִדְבִּיק הוּא וְכֵן עוֹשִׂין אֶצְלֵנוּ שְׁמַרְתִּיחַ שֶׁמֶן (בַּכְּלִי) שֶׁל מֵינֵי מַתָּכוֹת וְעוֹשִׂין גְּרִיסוֹת מִן הַבָּצֵק וּמְטַגְּנִין אוֹתָן כְּשֶׁהוּא עַל הָאֵשׁ וְהַשֶּׁמֶן רוֹתֵחַ. וְעוֹד מַעֲשֶׂה דְּרַב הוּנָא (בְּרָכוֹת מב א) דְּאָכַל תְּרֵיסַר רִפְתֵּי כַּעְכֵּי (1) עַד כָּל שֶׁאֲחֵרִים קוֹבְעִין סְעוּדָה עָלָיו צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וּמִמַּעֲשֶׂה (שָׁם) דְּרַב יִצְחָק (2) עֲסִיק לֵיהּ לִבְרִיהּ עַד הָתָם דְּקָבַע עֲלַיְיהוּ דְּיָלְפִינַן דְּכֵינָן דְּקָבַע אִינִישׁ סְעוּדְתֵּיהּ עַל כְּעָכִין מְבָרֵךְ עֲלֵיהוֹן הַמּוֹצִיא וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הָנֵי סְפוֹג וּכְעָכָן אֲסִירִי עַל הַנִּשְׁבָּע עַל הַפַּת וְעוֹד מִי שָׁרֵי לֵיהּ לְמֵיכַל דַּיְיסָא וּאע"ג דְּמִקָּרְיָא נַהְמָא דְּאָמַר ר' זְעִירָא (בֵּיצָה יו א) הָנֵי בַּבְלָאֵי טַפְשָׁאֵי דְּאָכְלִי נַהֲמָא בְּנַהֲמָא אוֹ לֹא וְזֶה הַנִּשְׁבָּע אִם אָמַר דְּמַאי דְּסָלִיק אַדַּעְתֵּיהּ וַהֲוָוֹת כַּוָּונַתֵּיהּ בְּעִידָּן שְׁבוּעָה עַל הַפַּת הֵימֶנּוּ הָאֲפוּיָה בַּתַּנּוּר וּבְפֶוּרְנִי בִּלְחוּד מִי סָמִיךְ עַל כַּוָּנָתוֹ וְשָׁרֵי לֵיהּ לְמֵיכַל מַאי דְּלֵיתֵיהּ אָפוּי בְּפֶוּרְנִי וּבְתַנּוּר אוֹ לָא הָכֵין חָזֵינַן דְּסֵוֻנְפְּגָנִין וּכְעָכִין נַהֲמָא מִקְּרוּ וְסֵוֻנְפְּגָנִין דְּתִחִילַּת עִיסָּה וְסוֹף עִיסָּה לָא יָדְעִינַן הֵיכִי אִינּוּן.

וְהָכִי אֲנַחְנָא אִתְרְמָיָא לָנָא כִּי הָא מִלְּתָא מִן שְׁתִּין שְׁנִין דְּאִשְׁתְּבַעְנָא בִּשְׁעַת קְנִיטַת דַּעַת כִּי הָא שְׁבוּעָה וְכָל סָבֵי וְרַבְּוָואתָא דְּהַהוּא זְמַן שָׁרוּ לָנָא פַּת הַצְּנוּמָה בַּקְּדָרָה דְּלָא אֶשְׁתַּיֵּיר בָּהּ פֵּירוּרִין ואפ' פָּחוֹת מִכַּזַּיִת וְלֵית בָּהתּוֹדִיתָא דְּנָהֲמָא כָּל עִיקָּר אֶלָּא דְּהָוֵי כְּעֵין טָרוּף.

וְלָא שָׁרוּ לַנָּא לְמֵיכְלֵהּ בְּתוֹרַת אֲכִילָה וּלְעִיסָּה אֶלָּא לְמִטְרָפָא מִטְרָף כְּעֵין שְׁתֵּיָה וְהָכֵין עֲבִידְנָא בְּאַסְמַכְתָּא דְּכֵלְהוֹן וְאע"ג דַּהֲוָות פַּת מִתְחִילָּה כֵּיוָן דְּנָפְקָא לָהּ מִתּוֹרַת לֶחֶם וְאִמַּחֲיָיא לָהּ וְהָוְיָא לָהּ כְּעֵין מִיחָא לָא מִקָּרְיָא נַהְמָא כָּל עִיקָּר וּכְדִתְנַן הַנּוֹדֵר מִן הַתְּמָרִים וכו'.

וְאִי מְעָרֵב בֵּיהּ בִּשְׂרָא דְּקִיקָא אוֹ דֻּבְשָׁא טְפֵי נָפִיק מִתּוֹרַת לֶחֶם וְהָוֵי כְּעֵין חֲבִיצָא אוֹ דַּיְיסָא. וְדַיְיסָא גּוּפֵי שָׁרֵי הֵיתֵּר גָּמוּר לְמָאן דְּאִשְׁתְּבַע דְּלָא אָכֵיל לַחְמָא.

וְהָא דְּאָמַר ר' זֵירָא דְּאָכְלִי נַהְמָא בְּנַהְמָא דִּבְרֵי הַבַאי נִינְהוּ. אֲבָל מַאי דִּכְתַבְתּוּן אִם אָמַר הַנִּשְׁבָּע שֶׁלֹּא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא עַל הַפַּת הָאֲפוּיָה בַּתַּנּוּר וּבַפֻּוָרְנִי בִּלְבַד אוֹ אָמַר שֶׁאֵין הַסֻּפְגָּנִין וְהַדֻּבְשָׁנִין וְהַכְּעָכִין וְהָאִסְקָרִיטִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בְּדַעְתּוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְהָיִיתִי סָבוּר שֶׁאֵינָן בִּכְלַל שְׁבוּעָתִי וְכָךְ הָיְתָה כַּוָּנָתִי שֶׁאֵינִי נֶאֱסָר אֶלָּא בְּאָפוּי בַּתַּנּוּר וּבַפֻּוָרְנִי בִּלְבַד הֲרֵי הַקּוֹלָר תָּלוּי בְּצַוָּארוֹ וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְהִשָּׁאֵל דַּאֲפִי' בִּשְׁבוּעַת מְרֻמָּה בְּאוֹמֵר שֶׁנִּתְכַּוַּנְתִּי לְמַה שֶׁאֵינוֹ לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּשִׂיחָתָן הַזֹּאת הָא תְּנַן (נְדָרִים כ א) נֶדֶר בְּחֵרֶם וְאָמַר לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּחֵרְמוֹ שֶׁל יָם.

נָדַר בְּקָרְבָּן וְאָמַר לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּקָרְבָּנוֹת מְלָכִים. הֲרֵי עַצְמִי קָרְבָּן וְאָמַר לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא בְּעֶצֶם שֶׁהִנַּחְתִּי לְהְיוֹת נוֹדֵר בּוֹ.

קוֹנָם אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי וְאָמַר לֹא נָדַרְתִּי אֶלָּא מֵאִשְׁתִּי הָרִאשׁוֹנָה שֶׁגֵּרַשְׁתִּי, כֻּלָּם אֵין נִשְׁאָלִין לָהֶם וְאִם נִשְׁאָלִין עוֹנְשִׁין אוֹתָן וּמַחְמִירִין עֲלֵיהֶם דִּבְרֵי ר' מֵאִיר וַחֲכָמִים אוֹמְרִים פּוֹתְחִין לָהֶם פֶּתַח מִמָּקוֹם אַחֵר וּמְלַמְּדִין אוֹתָן שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹשִׂין כֵּן וְאָמְרִינַן עֲלָהּ מַאי קָאָמַר אָמַר רַב יְהוּדָא הָכִי קָאָמַר כֻּלָּן אֵין צְרִיכִין שְׁאֵלָה בד"א בְּתַלְמִיד חָכָם אֲבָל בְּעַם הָאָרֶץ שֶׁבָּא לִיִּשָּׁאֵל עוֹנְשִׁין אוֹתוֹ וּמַחְמִירִין עָלָיו.

וְכִי הָא מִלְּתָא דְּמָפְרְשָׁא בִּשְׁאַלְתְּכָא קִילָא מִן הָכֵין טוּבָא וּכְגוֹן הַאי אִם נִשְׁאַל מַתִּירִין לָא דְּלוֹן מִרְמָה עֲבַד אֶלָּא הָכֵין הַוָּה דַּעְתֵּיהּ דְּהָא לִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. מג לְרַב שְׁרִירָא.

וְשֶׁשְׁאַלְתֶּם הָא דְּאָמְרִינַן במס' נְדָרִים (כב ב) הֲלָכָה נִזְקָקִין לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּפוֹתְחִין בַּחֲרָטָה וְקַשְׁיָא לָן הָא דְּאָמַר רַב אַסִּי (שָׁם) אֵין נִזְקָקִין לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל חוּץ מִקֻּונָּם אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי שֶׁגָּנְבָה אֶת כִּיסִי וְשֶׁהִכְּתָה אֶת בְּנִי וכו' וּמַהוּ נִזְקָקִין לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

הָכִי חָזֵינַן דְּגַבְרָא אַגַּבְרָא לָא מִירְמֵי דְּרַב אַסִּי וְרַב נַחְמָן פְּלִיגִי. וּבִשְׁמַעְתָּא וַדַּאי הִלְכְתָא כְּרַב נַחְמָן דְּפוֹתְחִין בַּחֲרָטָה וְכִי הֵיכִי דְּמְפָרֵשׁ וְלָא מִבָּעְיָא דְּמַתְנִי כְּגוֹן (שָׁם סה א) ר"מ אוֹמֵר יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כַּנּוֹלָד וְאֵינָן כַּנּוֹלָד וַחֲכָמִים מוֹדִים לוֹ.

וְעוֹד (שָׁם ב) אָמַר ר"מ פּוֹתְחִין לְאָדָם מִן הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה וּכְגוֹן (שָׁם) פּוֹתְחִין לָאָדָם בִּכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ. וּמַעֲשֶׂה דר' עֲקִיבָא.

וּכְגוֹן (סו א) פּוֹתְחִין לָאָדָם בְּשַׁבָּתוֹת וי"ט וּפוֹתְחִין לָאָדָם בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּכְבוֹד בָּנָיו אֶלָּא אפי' דגמ' כר"ש בְּרַבִּי (שָׁם כב ב) וכר' יִשְׁמָעֵאל בר' יוֹסֵי (שָׁם כג א) וְכַתְּבִינְהוּ לְאִילֵּין כְּלוֹן דְּבָבֵי הָא פְּתָחִין לְאַחֲרוֹטֵי עַל נִדְרֵיהוֹן וּשְׁבוּעָתְהוֹן מֵיהוּ עִיקַּר מִלְּתָא כדר' אַסִּי נִיהוּ.

וְעַל הָכֵין הוּא בְּנָיְנָא דְּעִנְיַן זְקִיקָה דְּמִזְדַּקְקִינַן לִשְׁבוּעָה לְהָפֵר אוֹתָהּ דְּמַשְׁוִינַן לָהּ כְּגוֹן שְׁבוּעַת שְׁגָגוֹת דְּתָנַן (שָׁם כה ב) שְׁבוּעוֹת שְׁגָגוֹת מֻוָּתָרוֹת וְנִדְרֵי שְׁגָגוֹת מֻוָּתָרִים כְּגוֹן קוֹנָם

אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי שֶׁגְּנָבָהּ אֶת כִּיסִי וְשֶׁהִכְּתָה אֶת בְּנִי וְנוֹדַע שֶׁלֹּא גְּנָבַתּוּ וְשֶׁלֹּא הִכְּתוּ דְּהָא כִּי אִשְׁתַּבַּע אִסְתְּבַר לֵיהּ דְּגְנָבָהּ אֶת כִּיסוֹ וְהִכְּתָה אֶת בְּנוֹ וְלָא הֲוָת מִלְּתָא הָכִי וְכֵיוָן דְּאִילּוּ הֲוָה יָדַע שֶׁלֹּא גְּנָבָהּ וְשֶׁלֹּא הִכְּתָה לָא הֲוָה מִשְׁתַּבַּע הַרְי זֶה מֻוָתָּר וְלֹא מְחַיֵּיב בִּשְׁבוּעָתוֹ וְהָוְיָא לָהּ שְׁבוּעַת שְׁגָגוֹת וְהָכֵין קָאָמַר רַב אַסִּי דְּוַדַּאי אִי אָמַר בְּפִיו דְּמִשּׁוּם הָכִי אִשְׁתְּבַע אִי נָמֵי דְּמוּכָח מִלְּתָא הֲוָה לֵיהּ כְּתוֹלֶה נִדְרוֹ בְּדָבָר אַחֵר וְכִי הַהִיא דְּתָנֵן (שָׁם סו א) קוֹנָם שֶׁאֵינִי נוֹשֵׂא אֶת פְּלוֹנִית כְּעוּרָה וְהִיא נָאָה שְׁחוֹרָה וְהַרי הִיא לְבָנָה קְצָרָה וְהַרי הִיא אֲרֻכָּה לֹא מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה כְּעוּרָה וְנַעֲשֵׂית נָאָה וכו' אֶלָּא שֶׁהַנֵּדֶר טָעוּת וּכְדְתָנֵן (שָׁם) קוֹנָם בָּצָל שֶׁאֵנִי טוֹעֵם שֶׁהַבָּצָל רַע לַלֵּב א"ל וַהֲלֹא בָּצָל כֵּוְפִרי יָפֶה לַלֵּב וְקָסָבְרִי רַבָּנָן דְּלָא מִבָּעְיָא בַּהֲדָא מִלְּתָא דְּמוּכָח דַּהֲוָה בְּדַעְתֵּיהּ בְּעִידָּן נִדְרוֹ וּשְׁבוּעָתוֹ בְּחִילּוּף מַאי דְּאִיתֵיהּ בְּוַדַּאי אֶלָּא אפי' אִית מִדָּעַם אַחֲרִינָא דְּלָא הֲוָה בְּדַעְתֵּיהּ בְּעֵת הַנֵּדֶר אוֹ הַשְּׁבוּעָה וְאִי הֲוָה דְּכִיר לָהּ אוֹ הֲוָה יָדִיעַ בָּהּ בְּעֵת שְׁבוּעָתוֹ לָא הֲוָה מִשְׁתַּבַּע כְּאִילֵּין דָּמְיָין וְאִית לָן לְמִפְתַּח לֵיהּ בכה"ג וְאַדְּכוּרֵי מִילֵּי דְּאִי הָווֹין בְּדַעְתֵּיהּ לָא הֲוָה מִשְׁתַּבַּע וַאֲפִי' בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְזַדְּקְקִין לֵיהּ וּמַתִּירִין אֶת שְׁבוּעָתוֹ כִּדְאַשְׁכְּחַן לֵיהּ פִּתְחָא דַּחֲרָטָה וְחָשְׁבִינַן מַאן דְּאִינָשֵׁי מִדָּעַם דְּאִי הֲוָה דְּכִיר לֵיהּ לָא מִשְׁתַּבַּע כְּגוֹן מַאן דְּמִשְׁתַּבַּע בִּשְׁבִיל מִלְּתָא דְּאִידְּמְיָא לֵיהּ וַהֲוָות כְּדַעְתֵּיהּ וְלָא הֲוָות כִּדְאַדְּמֵי לֵיהּ.

וְהִלְכְתָא כְּאִילֵּין מִילִּין. אֲבָל רַב אַסִּי ס"ל דְּאִי וַדַּאי מִשְׁתַּבַּע אַדַּעְתָּא דְּמִלְּתָא דְּאִידְּמְיָא לֵיהּ וַהֲוָות בְּדַעְתֵּיהּ וְלָא הֲוָות כִּדְאַדְּמֵי לֵיהּ עֵת שְׁבוּעָתוֹ וְאִשְׁתְּכַח דְּלָא הֲוָה הָכִי נִשְׁאָלִין לוֹ וּמַתִּירִין אֶת שְׁבוּעָתוֹ.

וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹ לוֹמַר לְמִפְתַּח לֵיהּ פִּתְחָא. אֲבָל לְאַדְכּוּדֵי מִלְּתָא דְּלָא הֲוָה בְּדַעְתֵּיהּ דְּאִילּוּ הֲוָה דְּכִיר לָא מִשְׁתַּבַּע לֵית לַן בַּהּ.

וְהָכִי אָמַר רַב יוֹסֵף הַאי שְׁמַעְתָּא בְּהַאי לִישָׁנָא (שָׁם כא ב) אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַסִּי אֵין חָכָם מַתִּיר אֶלָּא אַרְבָּעָה נְדָרִים הַלָּלוּ קָסָבַר אֵין פּוֹתְחִין בַּחֲרָטָה. וְסָבַר דְּמַאן דְּמִשְׁתְּבַע בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָא מְזַדְּקְקִינַן לֵיהּ אפי' הֵיכָא דְּוַדַּאי אָמַר בְּפֻמְּיֵי הָנֵי מִילֵּי דְּאִתְּלִי לִשְׁבוּעָתֵיהּ בְּהוֹן כְּגוֹן אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי כִּדְאָמְרִי' (שָׁם כב ב) הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב אַסִּי א"ל בְּמַאי נָדַרְתָּ א"ל בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל א"ל אִי נָדַרְתָּ בְּמוֹהֵי מְזַדְּקִיקְנָא לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָא מְזַדְּקִיקְנָא לְךָ וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ אֵין נִזְקָקִין לֵאלֹקֵי יִשְׂרָאֵל.

וְרַבָּנָן אָמְרִי הֵיכָא וַדַּאי דְּאַדַּעְתֵּיהּ אִשְׁתְּבַע וְלָא אִשְׁתְּכַחְתְּ כְּגוֹן אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי לֹא צָרִיךְ שְׁאֵלָה דְּאָמְרִי' (שָׁם כא ב) אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַסִּי אַרְבָּעָה נְדָרִים הַלָּלוּ צְרִיכִין שְׁאֵלָה לְחָכָם כִּי אֲמְרִיתַהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל אָמַר לִי תַּנָּא תָּנֵי אַרְבָּעָה נְדָרִים הַלָּלוּ הִתִּירוּ חֲכָמִים וְאַתְּ אָמְרְתְּ צְרִיכִין שְׁאֵלָה וְכִי אַצַּטְרִיכִינַן שְׁאֵלָה לְחָכָם לְגִלּוּיֵי דַּעְתֵּיהּ בְּמַאי דְּלָא אַדְּכְרֵיהּ בְּפֻמְּיֵהּ.

וַאֲנַן הַשְׁתָּא אִי עָבְדִינַן קְרוֹב לִדְרַב אַסִּי עָבְדִינַן דְּמַר רַב יְהוּדָא ז"ל סָלִיק מִמְּתִיבְתָּא אִזְדְּקוּקֵי לִשְׁבוּעוֹת וְלָא הֲוָה מְזַדְּקִיק. וּמַאן דְּבָתְרֵיהּ הֲווּ אָמְרִי לֵית לָן לְמֶעְבַּד מַאי דְּלָא עֲבַד מַר רַב יְהוּדַאי אֶלָּא מִיהָא כִּי מִתְרַמֵּי מִלְּתָא דְּאִית בָּהּ תַּקָּנְתָּא אוֹ מִצְוָה כְּגוֹן עַשִׂיִּית שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ וּכְגוֹן שְׁלָמָא דְּצִבּוּרָא דְּכְנַשְׁתָּא וְכַדּוֹמִין לָזֶה מְזַדְּקִינַן לָהּ בְּמֵילֵי דְּמוֹכְחָן וּבְרוּרִין קָרוֹב לִדְרַב אַסִּי אֲבָל פִּתְחֵי כִּי הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב וכר"ש בְּרַבִּי

וכר' יִשְׁמָעֵאל בר' יוֹסֵי וְכִדְבִיתָהוּ דְּאַבַּיֵי וּכְהַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דר"א וְכַיּוֹצֵא בָּהּ לָא עָבְדִינַן.

מד לְרַב הַאיי. וְשֶׁשְׁאַלְתֶּם לְעִנְיַן מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא לְהַנּוֹת אִשְׁתּוֹ וְלֵית לֵיהּ לְשַׁלּוֹמֵי כְּתֻבָּה וּלְגָרְשָׁהּ אִי בְּוַדַּאי יָדַע בְּנַפְשֵׁהּ שֶׁגָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֵי יוֹצְרוֹ דְּלֵית לֵיהּ לְשַׁלּוֹמֵי אפי' נִשְׂאַר עָנִי וְהִיא לָא קָא מִצְטַעֲרָא אֶלָּא לְשַׁלּוֹמֵי כְּתֻבָּתָהּ וְכַמָּה דְּלָא שְׁלִים מְחַיֵּיב בִּשְׁאַר כְּסוּת וְעוֹנָה הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת סֻוכָּה וְשֶׁלֹּא לִיטּוֹל לוּלָב וְשֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ תְּפִילִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וַהֲרֵי זוֹ שְׁבוּעַת שָׁוְא.

ואע"ג דְּבָעַיְדֶן דְּאִשְׁתְּבַע אֵין פְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים לַעֲבוֹר עַל הַמִּצְוָה אֶלָּא כֵּיוָן דְּקָאָתֵי לִידֵי לַעֲבוֹר אֶת הַמִּצְוָה הֲרֵי בָּאָה הַשְּׁבוּעָה לִידֵי שָׁוְא. וְאִי וַדַּאי הָוָה בְּדַעְתֵּיהּ בְּעִידָּנָא דְּאִשְׁתְּבַע דְּלֵית לֵיהּ לְשַׁלּוֹמֵי וְכַמָּה דְּלָא מְשַׁלֵּם מְחַיֵּיב בִּשְׁאַר כְּסוּת וְעוֹנָה ואעפ"כ מִשְׁתְּבַע דְּלָא עָבִיד מַאי דְּמְחַיֵּיב הֲרֵי זוֹ שְׁבוּעַת שָׁוְא מֵעִיקָּרָה שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ מַלְקוּת אַרְבָּעִים וְשָׁרֵי לְאָוכְלָהּ וּלְאַשְׁקוֹיֵיהּ וּלְכִסּוּיָהּ וּלְמֵיקַם בְּעוֹנָתָהּ וא"צ הַתָּרַת חָכָם.

אֲבָל אִי לָא הָוֵין מִילִּין אִילֵּין בְּדַעְתֵּיהּ בְּעִידָּן שְׁבוּעָתוֹ אֶלָּא כְּסָבוּר הָיָה שֶׁיָּכוֹל לַעֲמוֹד בִּשְׁבוּעָתוֹ וּלְבַסּוֹף אִנַּלַאי לֵיהּ דְּלָא יָכוֹל, אוֹ דְּחָשַׁבְדְּאִית לֵיהּ שִׁיעוּר כְּתֻבָּתָהּ וְכִדְחֹפֶשׁ בְּמִילֵּיהּ לָא אַשְׁכַּח.

אוֹ דְּחָשַׁב דִּיכִיל לְגָרְשָׁהּ וּלְמֵהֲוֵי כְּתֻבָּתָהּ עָלֶיהָ בְּהַלָּוָאָה וְחוֹב וּלְבַסּוֹף אִנַּלַאי לֵיהּ דְּלֵית לֵיהּ מִן דִּינָא לְמֶעְבַּד הֵכִין אוֹ אִנַּסָּא אַחֲרִינָא כַּיּוֹצֵא בְּאִלּוּ לָאו שְׁבוּעַת שָׁוְא הִיא וְלֵית עָלֶיהָ מַלְקוּת אֶלָּא לִשְׁבוּעַת שְׁגָגוֹת דָּמְיָא וּמַתְנִי בְּהֶדְיָא תְּנַן (נְדָרִים סה ב) פּוֹתְחִין לָאָדָם בִּכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּדַר מֵאִשְׁתּוֹ הֶנָאָה וְהָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ ת' זוּזֵי וכו'.

וּלְעִנְיַן מַאי דְּאָמְרִיתוּן דִּילְמָא הָתָם נָדַר הָכָא שְׁבוּעָה הָא תְּנַן נָמֵי (שְׁבוּעוֹת כה ב) כְּשֵׁם שֶׁנִּדְרֵי שְׁגָגוֹת מֻוָּתָּרוֹת וכו'. ואע"ג דְּדָמְיָא מַאי דַּאֲמוּר רַבָּנָן לְעִנְיַן מַה שֶׁאָכַלְתִּי וְשֶׁלֹּא אָכַלְתִּי ה"נ הִתִּירוּ חֲכָמִים לְעִנְיַן בִּיטּוּי שֶׁאוֹכֵל וְשֶׁלֹּא אוֹכֵל וְזֶה שֶׁנִּשְׁבַּע צָרִיךְ שְׁאֵלַת חָכָם.

ואע"ג דְּמִן כַּמָּה דּוֹרוֹת סְלִיקוּ לְהוּ הַתָּרָה לִשְׁבוּעָה בְּכִי הָא מִלְּתָא שָׁאנֵי דְּלָאו דְּבַר רְשׁוּת הוּא וְלָא מָצֵי קָיְימֵי שְׁבוּעָתוֹ וְלָא מָנְעִין רַבָּנָן הַתָּרָה מַה שֶּׁאֵילּוּ מִן קַמָּאֵי מַר רַב יְהוּדַאי גָּאוֹן רֵישׁ מָתִיבְתָּא ז"ל יֵשׁ קִידּוּשׁ שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה כְּרַב ור' יוֹחָנָן אוֹ אֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה כִּשְׁמוּאֵל.

(פְּסָחִים קא א) וְאָמַר אָמוּר רַבָּנָן דְּעָבְדִינַן לְחוּמְרָא כִּשְׁמוּאֵל. תּוּב שֶׁאֵילּוּ מִן קַמֵּיהּ אֲרוּזָא כַּד מְבַשֵּׁל מַאי מְבָרְכִין עֲלֵיהּ.

וְאָמַר אע"ג דְּקָא מוֹתְבִינַן לְרַב וּשְׁמוּאֵל תִּיוּבְתָּא דְּקָאָמְרִי' (בְּרָכוֹת לג א) וְרַבָּנָן לָא מְבָרְכִינַן עֲלֵיהּ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת וְהָתַנְיָא הַכּוֹסֵס אֶת הַחִטָּה מְבָרֵךְ עָלֶיהָ וכו' וְקָא מוֹקְמִים לָהּ כְּרַבָּנָן וְקָא הָוֵינָא תִּיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל מִדְּקָא הָדְרִינַן וְקָאָמְרִינַן (שָׁם ב) הַאי רִיהֲטָא בֵּין דְּחַקְלָא בֵּין דְּמָחוֹזָא מְבָרְכִינַן עֲלֵהּ בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת דְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵחֲמִשָּׁה הַמִּינִין מְבָרֵךְ עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת מִכְּלָל דְּהִלְכְתָא כְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּעַל חֲמִשָּׁה הַמִּינִין הוּא דְּמְבָרְכִינַן בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת אֲבָל אַאֲרוּזָא לָא תּוּב שָׁאֲלוּ מִן קַמֵּיהּ נָדָה מַהוּ מִלְצַלּוֹיֵי אוֹ לְמִיעַל לְבֵי כְּנַשְׁתָּא.

וְאָמַר שַׁפִּיר דָּמֵי. תּוּב שְׁאִילוּ מִין קַמַּיְהּ מַאן דְּקָרֵי פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה בָּתַר דְּצָלֵי צָרִיךְ לְבָרוֹכֵי לְפָנֵיהֶם אוֹ לָא.

וְאָמַר לֹא צָרִיךְ לְבָרוֹכֵי שֶׁכְּבָר נִפְטַר בְּאַהֲבָה רַבָּה. תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ הָא דְּאָמַר רָבָא בְּרֹאשׁ מְשָׁנָה דְּהָיָה קוֹרֵא (בְּרָכוֹת יג ב) לְעִנְיַן ק"ש הֲלָכָה כר"מ וְאָמַר הֲלָכָה כְּוָותֵיהּ תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ כָּל אִיסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בְּמַשֶּׁהוּ כְּרַב וּשְׁמוּאֵל אוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם כר' יוֹחָנָן ורשב"ל.

(ע"ז עג ב) וַאֲמַרמִדְּאִצְטְרִיךְ לוֹן לְמֵימַר (פְּסָחִים ל' א) אָמַר רָבָא חָמֵץ בִּזְמַנּוֹ בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ כְּרַב בְּהָא נִיהוּ דְּהִלְכְתָא כְּרַב הָא שְׁאָרָא כר' יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ בְּנוֹתֵן טַעַם. תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ כַּחַל שֶׁקָּרָעוֹ מַהוּ לְבַשְּׁלוֹ עִם הַבָּשָׂר לִקְדֵרָה וְאָמַר אָסוּר אֲבָל לְחוּדֵיהּ שַׁפִּיר דָּמֵי.

תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ דְּאָמְרִי' (חֻלִּין קה ב) מַיִם אֶמְצָעִיִּים רְשׁוּת וְאָמַר רַב נַחְמָן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בֵּין תַּבְשִׁיל לְתַבְשִׁיל בְּאֵיזֶה תַּבְשִׁיל. וְאָמַר בֵּין תַּבְשִׁיל בָּשָׂר לְתַבְשִׁיל גְּבִינָה.

תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ הָלֵין (1) מְזוּזֵי מַאי מְבָרְכִינַן עִילָּוֵיהוּ וְאָמַר תָּנֵי בַּתּוֹסָפְתָּא (כִּלְאַיִם פ"ג) כָּל שֶׁמּוֹצִיא עָלַיִן מֵעִיקָּרוֹ עֲשָׂב הוּא נָפְקָא מִינַּהּ לְבָרוֹכֵי עֲלַיְהּ בפה"ע. וְהָלֵין מְזוּזֵי מְבָרְכִינַן עִילָּוֵיהוּ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה וְאָמַר דַּהֲוָה קָא מְסַגֵּי מַר רַב דִּימִי וּמַר רַב מָארִי בְּרֵיהּ (2) וַאֲמַר רַב מָארִי לְאָבוּהָּ הֵיכִי עֵץ הִזְמֵי עֲשָׂב מַאי טַעְמָא הַזְמוּנָא יְבֵשָׂה לְגַמְרֵי וּמַפְקָא מַהְדַּר הֲוַדְרָנָא.

וְהַגִּנְתָּא כְּמַשָּׁא בְּאֵילָנָא וּמְלַבְלְבָא מֵעִיקָּרָא. תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ וּבִקֵּשׁ לָצֵאת לִמְדִינַת הַיָּם וַעֲדַיִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לִפְרוֹעַ לוֹ יֵשׁ לוֹ לְתָבְעוֹ.

וְאָמַר לֹא. יֵשׁ לוֹ לוֹמַר תֵּן לִי עֲרֵב.

וְאָמַר לֹא. תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְרוֹבִים מְשֻׁמָּדִים מַהוּ לְהַבְרוֹתָן וְאָמַר לָא מִתָּבְעִי.

תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ אֲבָל מַעֲרָב מַהוּ לְהַבְרוֹתוֹ וְלֹא פָּשַׁט, תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ חֲנֻכָּה וְשַׁבָּת בְּשֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ מַפְטִיר אוֹ בְּשֶׁל חֲנֻכָּה וְאָמַר בְּשֶׁל חֲנֻכָּה: תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ מִי שֶׁקִּדֵּשׁ לֶאֱנָשֵׁי בֵיתוֹ וּבָא אֵצֶל אֲנָשִׁים שֶׁאֵין יוֹדְעִין לְקַדֵּשׁ מַהוּ שֶׁיְּחַזּוֹר וִיקַדֵּשׁ.

וְאָמַר לֹא יְקַדֵּשׁ, תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ רָחָב מִשִּׁבְעָה גּוֹיִים הָיְתָה וְאָמַר אֵין. וְאָמְרוּ קַמַּיְהּ הָאָמְרִי' (יְבָמוֹת עו א) הַדַּר אָמַר רָבָא לָאו מִלְּתָא הִוא דְּאָמְרִי בְּגִיּוּתָן לֵית לְהוּ חַתְנוּת כִּי מְגַיְּירִי אִית לְהוּ חַתְנוּת וכו' יְהוֹשֻׁעַ הֵיכִי נָסְבָה וְאָמַר (2) הָנֵי מִילֵּי לְאַחַר שֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ רָחָב מִשֶּׁנִּכְנְסוּ מְרַגְּלִים דְּיהוֹשֻׁעַ נִתְגַּיְּרָה וַעֲדַיִין לֹא נִכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ.

תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ הָיָה יוֹשֵׁב בִּסְפִינָה כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת בְּשַׁבָּת מַהוּ לְשַׁלְשֵׁל דְּלִי וְלִמְלֹאתוֹ. מַהוּ לְהַשְׁלִיךְ שִׁיּוּרֵי כּוֹסוֹת וַעֲצָמוֹת וּקְלִיפִּים לַיָּם.

וְאָמַר יַעֲשֶׂה דְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים וּמַשְׁלִיךְ לְתוֹכוֹ וּמְמַלֵּא. תּוּב שְׁאִילוּ מִן קַמַּיְהּ מַהוּ לְשַׁכֵּר רְשׁוּת מִן הַגּוֹיִים לְטַלְטֵל בְּכָל הַסְּפִינָה וְאָמַר לֹא צָרִיךְ.

תּוּב שמ"ק סְפִינָה שֶׁנִּכְנְסָה בַּנָּמֵל וְהָיְתָה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם מִבְּעוֹד יוֹם מַהוּ לֵירֵד הַיְמָנָה בַּשַּׁבָּת. וְאָמַר מֻוָתָּר.

תּוּב שמ"ק סְפִינָה שֶׁבָּאת מֵחוּץ לַתְּחוּם מַהוּ לַעֲלוֹת לָהּ בְּנֵי הָעִיר בַּשַּׁבָּת. וְאָמַר מֻוָתָּר.

תּוּב שמ"ק הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא (כְּתֻבּוֹת יא א) קָטָן מַטְבִּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת ב"ד עֶבֶד שׁוֹטֶה וְקָטָן מַהוּ לְהַטְבִּילוֹ עַל דַּעַת ב"ד וְאָמַר כְּגֵר. תּוּב שמ"ק נָתִין שֶׁנָּשָׂא שִׁפְחָה וְשִׁחְרֵר אֶת הַוָּלָד מַהוּ וְאָמַר כְּמַמְזֵר וכר' טַרְפוֹן דְּמַכְשֵׁר.

(קִידּוּשִׁין סט א) תּוּב שמ"ק בָּגַד שֶׁפֵּרְשׁוּהוּ וְנָגַע בִּגוּפוֹ שֶׁל מֵת מַהוּ בַּהֲנָאָה. וְאָמַר מֻוָתָּר כַּמָּה דְּלָא אַזְמְנֵיהּ לָא מִתְּסַר.

תּוּב שמ"ק מַהוּ לִקְרוֹת בַּמְּגִילָּה שֶׁמְּצַוְּיֶנֶת וְאָמַר לָא מִתָּבְעִי. תּוּב שמ"ק אֲהֵינִי שְׁלִיקֵי יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם בִּישׁוּלֵי גּוֹיִם וַאֲמַר לָא.

מַאי מְבָרְכִינַן עֲלַיְיהוּ. וְאָמַר בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ.

תּוּב שמ"ק נִדָּה שֶׁלֹּא טָבְלָה מִי אִיתָּה בְּאִיסּוּר כָּרֵת אוֹ לָא. וְאָמַר אִיתָּה.

תּוּב שמ"ק טְבִילָה לְנִדָּה מִן הַתּוֹרָה מִנַּיִן. וְאָמַר קַל וָחוֹמֶר מִמַּגָּעָהּ.

תּוּב שמ"ק ב"ד שֶׁמָּלוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אָב מִי יְבָרֵךְ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ. וְאָמַר הַכֹּל מְבָרְכִין.

תּוּב שמ"ק הַמָּל אֶת הָעֲבָדִים אַחַת מְבָרֵךְ אוֹ שְׁתַּיִם. וְאָמַר הַמָּל מְבָרֵךְ אקב"ו עַל הַמִּילָה.

וְקוֹנָיו מְבָרְכִין לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים כָּלָּה בְּמָקוֹם לְהַכְנִיסוֹ. תּוּב שמ"ק מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת תְּחוּבָה וְרֹאשָׁהּ לִפְנִים חוֹשְׁשִׁין לָהּ אוֹ לֹא.

וְאָמַר חוֹשְׁשִׁין. תּוּב שמ"ק שׁוֹפָר שֶׁנִּיקַּב בְּמַשֶּׁהוּ וּסְתָמוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ מַאי.

וְאָמַר אִם מְעַכֵּב אֶת הַתְּקִיעָה פָּסוּל וְכִי קָאָמְרִינַן (ר"ה לז ב) אִם אֵינוֹ מְעַכֵּב אֶת הַתְּקִיעָה כָּשֵׁר בְּמַשֶּׁהוּ אֲבָל טְפֵי (אע"ג) דְּנִשְׁתַּיֵּיר רֻבּוֹ פָּסוּל. דְּעָבְדִינַן כִּתְרִין לִישָׁנֵי דר' נָתָן לְחוּמְרָא.

בְּמִינוֹ כָּשֵׁר וְהוּא שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר רֻבּוֹ. שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ פָּסוּל ואע"ג דְּאָשְׁתַּיֵּיר רֻבּוֹ.

תּוּב שמ"ק מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם מִתְבַּיְישִׁים לְהִשָּׁבַע וְאָמַר הָפְכוּ הַשְּׁבוּעָה עַל שֶׁכְּנֶגְדּוֹ יֵשׁ לוֹ בְּדִין אוֹ לֹא כְּגוֹן (שְׁבוּעוֹת מד א) כָּל הַנִּשְׁבָּעִין שֶׁבַּתּוֹרָה נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין וְאָמַר אֲנָא לָא מְשָׁתְּבְעָנָא וּפָקְעָנָא אִשְׁתְּבַע אַתְּ וּשְׁקוֹל.

וְאָמַר לֵית לֵיהּ לְמֵימַר כֵּן אִי דְּמִשְׁתְּבַע וּמַפְקַע אוֹ דְּמִשַּׁלֵּם בְּלֹא שְׁבוּעָה. תּוּב שמ"ק הַיּוֹשֵׁב בְּמִשְׁתֶּה וְעָמַד וְהִשְׁתִּין מַיִם וּבָרוּר לוֹ שֶׁלֹּא נָגַע צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם אוֹ לָא.

תּוּב שמ"ק פִּירוּשָׁא דְּהָדֵן פְּסוּקָא מִי עָלָה שָׁמַיִם וַיֵּרֶד מֹשֶׁה. מִי אָסַף רוּחַ בְּחָפְנָיו אַהֲרֹן דִּכְתִיב קְחוּ לָכֶם מְלֹא חָפְנֵיכֶם.

מִי צָרַר מַיִם כְּשִׂמְלָה אֱלֹהִים שֶׁהִכָּה אֶת הַמַּיִם בְּאַדַּרְתּוֹ. מִי הֵקִים כָּל אַפְסֵי אָרֶץ מָשִׁיחַ.

וְאָמַר דְּתָנֵי בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הָעָם מַה זֶּה הָיָה לְבֶן קִישׁ הֲגַם שָׁאוּל בַּנְּבִיאִים וַיַּעַן אִישׁ מִשָּׁם וַיֹּאמֶר וּמִי אֲבִיהֶם. מַאי וּמִי אֲבִיהֶם אָמַר לָהֶם וְכִי יֵשׁ אָב לְדִבְרֵי תוֹרָה וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר מַה שְׁמוֹ וּמַה שֵׁם בְּנוֹ כִּי תֵדָע אַלְמָא תּוֹרָה לָאו יְרֻשָּׁה.

הָכִי קָאָמַר חֲזוּ כַּמָּה נָפִישׁ מֹשֶׁה דְּעָלֶה לַשָּׁמַיִם. אַהֲרֹן דְּאָסַף רוּחַ.

אֱלִיָּהוּ דְּצָרַר מַיִם. מָשִׁיחַ דְּקָם כָּל אַפְסֵי אָרֶץ.

מִי הָווּ לְהוּ בְּנֵי דַּהֲווּ נָפִישִׁין כַּוְוָתְהוֹן וְיָכְלִין לְמֶעְבַּד כַּוְוָתְהוֹן מַה שְׁמוֹ וּמַה שֵׁם בְּנוֹ כִּי תֵדָע. מֵהָכִין תֵּדַע דְּתוֹרָה לָאו יְרֻשָּׁה.

וּכְתִיב בְּהָדֵין עִנְיָנָא בַּיִת וָהוֹן נַחֲלַת אָבוֹת ומה' אִשָּׁה מְשַׂכֶּלֶת בַּתּוֹרָה קָאָמַר קְרָא. תּוּב שמ"ק הַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מַהוּ שֶׁיִּטְעֹם מִכּוֹס: וְאָמַר אִי נִיחָא לֵיהּ לְמַתַּן לְבַעַל הַבַּיִת נְתִיב לֵיהּ לְבַעַל הַבַּיִת בְּלֹא מִטַּעַם וְלָא מְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן אֶלָּא לִשְׁתְיָיה כּוּלֵּיהּ.

תּוּב שמ"ק אָמַר רֵישׁ מְתִיבְתָּא כָּל הֵיכָא דְּפְלִיגִי רַבָּנָן בְּמִלְתָא וּמְתַרְגֵּם אֲמַר קְרָא כְּחַד מִנְּהוֹן הִלְכְתָא כְּוָוֹתַיְיהוּ. תּוּב שמ"ק מַהוּ צִינִּים פַּחִים.

וְאָמַר צִינִּים פַּחִים פֵּירוּשׁ תְּרֵי קְרָאֵי דָּא וְהַמַּדְנָא תּוּב אֲמַר רַחֲמָנָא וְהַמִּדְנָא תּוּב אֲמַר רַחֲמָנָא מַתְנִיתִין כִּי הָא לָא בְּקָא בַּר יוֹמָא (חֻלִּין נח ב) בְּגַרְסָא קָאָמְרִינַן. (5) תּוּב שמ"ק הָא דְּתָנַן (מַכּוֹת כג ב) אר"ש וּמַה הַדָּם שֶׁעָשׂוּ שֶׁל אָדָם חָזְתָה הַיְמָנָה וכו' כִּדְאִיתָא תּוּב שמ"ק מַהוּ שֶׁלֹּא נָשַׁק לוֹ לְיוֹסֵף.

וְאָמַר דַּהֲוָה קָא קָרֵי יַעֲקֹב אָבִינוּ ק"ש וְלָא פָּסַק לֵיהּ. תּוּב שמ"ק מַהוּ (אָבוֹת פִּ"א) אַל תַּעַשׂ עַצְמְךָ כְּעוֹרְכֵי הַדַּיָּנִין.

וְאָמַר דִּינָא דְּלָא קַמָּךְ כְּעַן לְמַפְסְקֵיהּ וְאָתֵי בַּעַל דִּין וַאֲמַר אַסְדְּרֵיהּ קַמָּךְ לְהַדִּין דִּינָא לָא מִתָּבְעִי לְמִשְׁמַע מִינֵּיהּ. תּוּב שמ"ק מַהוּ (אָבוֹת פ"ג) מַעֲשְׂרוֹת סְיָיג לַתּוֹרָה וְאָמַר דְּרַחֲמָנָא אָמַר מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְתַקִּינוּ רַבָּנָן מֵירַק.

תּוּב שמ"ק מַהוּ (שָׁם) נְדָרִים סְיָיג לַפְּרִישׁוּת וְאָמַר הַדִּין גְּמָרָא דְּאִית בִּנְדָרִים (י"א) דְּהַאי דְּתַקִּינוּ רַבָּנָן קוֹנָם דִּילְמָא אָתֵי לְמֵימַר נֶדֶר לה' וְכִי אֲמַר הָכִי מַאי הֲנַאי דִּילְמָא אָמַר לה'וְלֹא אָמַר נֶדֶר. וְכָל הַמִּדְבָּר שָׁם בְּלֹא זְמַנּוֹ כִּדְאָמוֹר בֵּיהּ הִלְכָךְ תִּקְּנוּ רַבָּנָן סְיָיג לַפְּרִישׁוּת תּוּב שמ"ק הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב (סוֹטָה י' א) אָמַר שִׁמְשׁוֹן לִפְנֵי הקב"ה רבש"ע זְכוֹר לִי כ"ב שָׁנָה וְהָא כְתִיב וְהוּא שָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא פָּשַׁט.

וּבְסֵדֶר עוֹלָם נָמֵי עֶשְׂרִים תַּנָּא. מו שָׁאַל רַב נַחְשׁוֹן בַּר בֶּרֶכְיָה זַ"ל מֵרַבֵּינוּ הַאיי זַ"ל.

הָא דְּגָרְסִינַן (גִּטִּין ז' א) שְׁלַחוּ לֵיהּ לְמָר עֻקְבָא זְמָרָא מָנָא לַן דְּאָסוּר וכו' וּבְתַלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי (מְגִלָּה מ"ג) מָצִינוּ דְּאַבַּעְיָא לְהוּ מַהוּ לִכְתּוֹב תְּרִין מִילִּין מִן פְּסוּקָא וּפָשְׁטוּ מִמַּעֲשֶׂה דְּמַר עוּקְבָא רֵישׁ גָּלוּתָא דְּכָתַב יִשְׂרָאֵל אַל תִּשְׂמַח כְּעַמִּים אֶל גִּיל.

ור' הוּנָא נַמֵּי שָׁלַח כְּתָב לר' הוֹשַׁעְיָה רַאשִׁיתְךָ מְצַעֵר וְתִשְׁגֶּה מְאֹד אַחֲרִיתְךָ. עַל אֵיזֶה מֵהֶן נִסְמוֹךְ.

אִם נֹאמַר כִּי אֵלּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לָא כָּתְבִי הַפְּסוּקִים כְּמוֹ שֶׁהֵן מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שֹׁרְטוּ וְלָמָּה לֹא שֹׁרְטוּ וְכָתְבוּ הַפְּסוּקִים אֶלָּא הִפְּכוּם. וְעוֹד רָאִינוּ דְּיֵשׁ מִן הַגְּאוֹנִים זַ"ל מְנַקֵּד עַל הַפְּסוּקִים וְיֵשׁ מִי שֶׁאֵינוֹ מְנַקֵּד וְהַמְנַקֵּד מְנַיִן יוֹדֵעַ שֶׁהַנְּקוּד כְּשֹׁרְטוּט.

יְפָרֵשׁ לָנוּ אֲדוֹנֵינוּ. וְהֵשִׁיב אָנוּ עַל תַּלְמוּד שֶׁלָּנוּ סוֹמְכִין וּמַאי דִּפְסִיק הָכָא לָא חָיְישִׁינַן לְמַאי דְּאִיתָא הָתָם.

וַדַּאי לִגְלוּיֵי מִלְּתָא דְּמִסְתָּמָא הָכָא אוֹ דִּלָּא מְפָרְשָׁא הָכָא וְלָא מַכְחֲשָׁא נָמֵי סָמְכִינַן עֲלֵיהּ. אִי נָמֵי מִלְּתָא דְּפִירוּשָׁא.

וּלְעִנְיַן מַאי דִּשְׁנוֹ הָתָם פְּסוּקֵי וְאַקְדְּמוּ וַאֲחַדוּ מַחֲזָיָא מִלְּתָא דְּלָאו מְשׁוּם שֹׁרְטוּט אֶלָּא מְשׁוּם שֶׁלֹּא יִכְתְּבוּ פָּסוּק כְּצוּרָתוֹ וְיִהְיֶה מְשֻׁלָּח בִּידֵי גּוֹיִים. וַהֲרֵי מָצִינוּ שֶׁאַף מְשָׁם כָּתְבוּ בְּלֹא שֹׁרְטוּט פְּסוּקִים כְּמוֹת שֶׁהֵן דְּאָמַר רַב יוֹסֵף גִּטִּין ב) מַאן לֵימָא לַן דר' אֶבְיָתָר דְּסָמְכָא הוּא וְעוֹד הָא הוּא דִּשְׁלַח לְרַב יְהוּדָה בְּנֵי אָדָם הָעוֹלִים מִשָּׁם לְכָאן וכו' וּמַאי נִינְהוּ זְעִירֵי וְרַבָּה בַּר בַּר חָנָה (1) וּכְתַב לֵיהּ בְּלָא שֹׁרְטוּט.

וְאָמַר ר' יִצְחָק שְׁנַיִם כּוֹתְבִין שְׁלִשָּׁה אֵין כּוֹתְבִין. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי אַטּוּ כֹּל דְּלָא שְׁמִיעַ לֵיהּ דר' יִצְחָק לָאו גַּבְרָא רַבָּא הוּא בִּשְׁלָמָא מִלְּתָא דְּתַלְיָא בִּסְבָרָא לְחַיֵּי אֶלָּא הָא גְּמָרָא הוּא וּגְמָרָא לָא שְׁמִיעַ לֵיהּ.

וַאֲנַן קָא חָזֵינַן גְּאוֹנִים זַ"ל מִן יוֹמֵי דְּרַבָּנָן סָבוֹרָאֵי דְּכָתְבִי לְכָל אַתְרָוָתָא פְּשׁוּטֵי וּדְאַסְקֵי וְכָתְבִי פְּסוּקֵי כְּמוֹת שֶׁהֵן וּמְשַׁרְטְטִין אוֹ מְנַקְּדִין וְהָכֵין קָא עָבְדִינַן וְהָכֵין קָא שָׁמַעְנָא דּוֹר אַחַר דּוֹר דְּהַאי נָקוּד דְּמְנַקְּדִין כְּשֹׁרְטוּט חֲשׁוּב וַדַּאי שְׁמַעְתָּא בְּהֶדְיָא שֶׁהַנְּקוּד כְּשֹׁרְטוּט לָא חָזֵי לַנָא אֶלָּא מִיהָא עַמָּא דְּבַר וְרַשְׁוָותָא הָכֵין עָבְדִין.

מז לְרַב נַטְרוֹנַאי. וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם מַיִם אַחֲרוֹנִים צְרִיכִין מְסֻבִּין כֵּלָן לִיטּוֹל יָדֵהֶם וְאַחַ"כ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אוֹ שֶׁיִּטּוֹל יָדָיו הַמְזַמֵּן לִבְרָכָה וּלְאַחַר שֶׁיַּעַמְדוּ יִטּוֹל כָּל א' וא' בְּבֵיתוֹ מִפְּנֵי הַטּוֹרַח.

כָּךְ לָמַדְנוּ שֶׁמִּנְהָג לְסַלֵּק שֻׁלְחָן וְלִיטּוֹל יְדֵיהֶם כֻּלָּן וּלְבָרֵךְ דְּקָא אָמְרִינַן (בְּרָכוֹת מו ב) א"ל רֵישׁ גָּלוּתָא לְרַב שֵׁשֶׁת אע"ג דְּאַתּוּן רַבָּנָן בְּצָרְכֵי סְעוּדָה פַּרְסַאי פְּקָעִין טְפֵי וכו' וְקָאָמְרִינַן עֲלֵהּ אָמַר ר' חַיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב כָּל הַנּוֹטֵל יָדָיו תְּחִילָּה בָּאַחֲרוֹנָה הוּא מְזַמְּנִין לַבְּרָכָה וּמִדְּקָאָמַר תְּחִילָּה אַלְמָא כֻּלְּהוֹן מִתָּבְעִי לְהוֹן לִיטּוֹל יְדֵיהֶן מִיהוּ אִי נִיחָא לְהוֹן לְבָרֵךְ וְאַחַ"כ לִיטּוֹל יְדֵיהֶם הָרְשׁוּת בְּיָדָן וְאִימָתַי בִּזְמַן שֶׁלֹּא אָכְלוּ דָּבָר מְזוֹהָם אֲבָל אָכְלוּ דָּבָר מְזוֹהָם קַיְימָא לַן (שָׁם נג ב) יָדַיִם מְזוֹהָמוֹת פְּסוּלוֹת לִבְרָכָה וּמָה הֵן דְּבָרִים מְזוֹהָמִין שֶׁפָּסוּל אָדָם לְבָרֵךְ עַד שֶׁיִּטּוֹל אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל שֶׁהָיָה קָרֵב ע"ג הַמִּזְבֵּחַ לְקָרְבָּן אֵינוֹ פּוֹסֵל.

וְכָל בְּהֵמָה וְעוֹף שֶׁאֵין קְרֵבִין לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וְחַיָּה וְדָגִים כֻּלָּן פְּסוּלִין עַד שֶׁיִּטּוֹל יָדָיו. וּכְשֶׁהֵן פְּסוּלִין לְבָרֵךְ אֵין פְּסוּלִין אֶלָּא כְּשֶׁמְּבָרְכִין עַל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֲבָל אִם אֵין מְבָרְכִין עַל כּוֹס אֵין פּוֹסְלִין.

וְאַף כְּשֶׁמְּבָרְכִין עַל הַיַּיִן נָמֵי אֵינוֹ פָּסוּל אֶלָּא אוֹתוֹ שֶׁמְּזַמֵּן לַבְּרָכָה בִּלְבַד שֶׁצָּרִיךְ לִטּוֹל בְּיָדוֹ כּוֹס וְהוּא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב (שָׁם) בְּמַתְנִיתָא תְּנָא וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וַהֲיִיתֶם קְדוֹשִׁים וכו' וְהָא דְּאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב (שָׁם מב א) שָׁלֹשׁ תְּכִיפוֹת הַן תְּכֵף

לִנְטִילַת יָדַיִם בְּרָכָה אַלְמָא תְּחִילָּה נְטִילַת יָדַיִם וְאַחַר כָּךְ בְּרָכָה כֵּלָּן לִמְבָרֵךְ וְעִיקַּר כְּשֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַכּוֹס.

מ"ט דְּלָא קָאָמְרִינַן אָדָם מְזוֹהָם אֶלָּא יָדַיִם מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לִיטּוֹל כּוֹס בְּיָדוֹ. מח עוֹד לוֹ.

וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם כְּשֶׁגּוֹמְרִין סְעוּדָה מְסַלְּקִין אֶת הַשֻּׁלְחָן וְאַחַ"כ מְבָרְכִין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אוֹ מְבָרְכִין וְשֻׁלְחָן לִפְנֵיהֶם. דָּבָר זֶה אֵין לוֹ בֵּירוּר מִדִּבְרֵי חֲכָמִים אֶלָּא כָּךְ מִנְהָג שְׁלָנוּ בְּחוֹל מְסַלְּקִין אֶת הַשֻּׁלְחָן וְנוֹטְלִין לַיָּדַיִם וְאַחַ"כ מְבָרְכִין.

בְּשַׁבָּת מְבָרְכִין עַל הַשֻּׁלְחָן וְאַחַ"כ מְסַלְּקִין כְּדֵי לְשַׁנּוֹת בֵּין שַׁבָּת לְחוֹל וְיֵשׁ בָּהּ נָמֵי מִשּׁוּם כָּל הַמַּאֲרִיךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ. מט לְרַב הַאי.

שֶׁשְּׁאַלְתֶּם עַל בִּרְכַּת הָאוֹר. בִּרְכַּת הָאוּר חוֹבָה הִיא עַל כָּל מִי שֶׁמַּכִּיר בֵּין שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁהֵן נִיכָּרִין.

וְנָהֲגוּ רַאשׁוֹנִיםלְהַבִּיט בְּשִׁרְטוּטֵי יָדַיִם עַד שֶׁיַּכִּיר בֵּינֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְצוּיוֹת בְּכָל עֵת וְאֵין נִיכָּרִין בַּלַּיְלָה עַל יְדֵי הָאוֹר הִלְכָךְ אֵין צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ דָּבָר לֵידַע אִם יֵאוֹתוּ לְאוֹרוֹ שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִבִּיט בְּשִׁרְטוּטֵי כְּפָיו דָּבָר נָאוֹת.

וְשָׁמַעְנוּ מֵהַזְּקֵנִים שֶׁאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁרְטוּט פִּסַּת הַיָּד סִימָן לְהִתְבָּרֵךְ בּוֹ. וְעוֹד מִנְהָגֵנוּ לְהַבִּיט בַּצִּפָּרְנַיִם וְאוֹמְרִים מִפְּנֵי שֶׁהֵן פָּרוֹת וְרָבוֹת לָעוֹלָם הִלְכָךְ מִי שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת בְּרָכָה זוֹ צָרִיךְ שֶׁיֵּאוֹת לְאוֹר הַנֵּר כְּמוֹ שֶׁנָּהֲגוּ הָרִאשׁוֹנִים כְּדֵי שֶׁיִּתְחַיֵּב בַּבְּרָכָה וְגַם שְׁלִיחַ צִבּוּר הַנָּאוֹת לָאוֹר מוֹצִיא י"ח.

נ וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁהָיָה מְעֻנָּן וְהִדְלִיקוּ נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְאַחַ"כ זָרְחָה חַמָּה אִם כָּבוּ הַנֵּרוֹת מֻתָּר לְהַדְלִיקָן וּמֻתָּר לְהוֹסִיף בָּהֶן עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה וְאִם לֹא כָּבוּ א"צ לְכַבּוֹתָן וּלְהַדְלִיקָן שֶׁהַנֵּרוֹת אֵין אוֹסְרִין אֶת הַשַּׁבָּת וְאֵין מַתִּירִין וְכֵן מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אַחֶרֶת עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה.

נא לְרַב שְׁרִירָא וְרַב הַאי. שֶׁשְּׁאַלְתֶּם עַל צִבּוּר שֶׁאָמְרוּ תְּפִילַּת הַמִּנְחָה בְּיוֹם שִׁשִּׁי עִם דְּמְדּוּמֵי חַמָּה וּדְחַקְתֶּן הָעֵת.

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵם מִתְפַּלְּלִין י"ח כְּהִלְכָתָן שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ שִׁבְעָה בְּרָכוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם טוֹרַח וְהַאי כֵּיוָן דַּעֲרַאי הוּא לֹא אִכְפַּת לָן שֶׁמַּשְׁלִים בְּשַׁבָּת י"ח דֶּרֶךְ חוֹל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אוֹמֵר שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וּפוֹסֵק.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים אוֹמֵר שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת. וְיֵשׁ שֶׁפֵּירְשׁוּ שֶׁפּוֹסְקִין בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁמַּרְגִּישׁ בָּהּ כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ וְאוֹמֵר יִתְגַּדַּל הֲלָכָה כְּמַאן.

מַמָּה שֶׁאָמַרְתֶּם עִם דְּמְדּוּמֵי חַמָּה וּמַמָּה שֶׁאָמַרְתֶּם פּוֹסֵק בְּאֵיזוֹ בְּרָכָה שֶׁמַּרְגִּישׁ בָּהּ כִּי בָּא הַשֶּׁמֶשׁ מַשְׁמַע שֶׁהִתְחִיל וַעֲדַיִן לֹא בָּא הַשֶּׁמֶשׁ וְלֹא יָפָה הוּא זֶה כִּי מִבָּא הַשֶּׁמֶשׁ עַד עוֹנַת ק"ש עַרְבִית יֵשׁ רוּחַ לוֹמַר י"ח.

וּבְזְמַן שֶׁמַּתְחִיל ש"צ בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ דְּמְדּוּמֵי חַמָּה וַעֲדַיִן לֹא בָּא הַשֶּׁמֶשׁ אע"פ שֶׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ מַשְׁלִים. וְהָכִין מִנְהָגָא דְּרַבָּנָן כִּדְאַתָּרְמִי דְּוַחַק הָעֵת אֲבָל אֵין נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהָ.

וְאָנוּ אוֹמְרִים כִּי בְּוַדַּאי אִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עוֹשִׂין כֵּן וְאִם אִי אֶפְשָׁר וְחָלָה שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב אֵין לְךָ דּוֹחַק גָּדוֹל מִזֶּה וּמִתְפַּלֵּל הֲבִינֵנוּ. וְאִם דּוֹחַק הָעֵת שֶׁאַפִּין' לַהֲבִינֵנוּ אֵין בּוֹ שְׁהוּת בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלוֹמַר אָבוֹת וּגְבוּרוֹת וּקְדֻשַּׁת הַשֵּׁם וְחוֹתֵךְ.

כָּל זֶה בְּהַכְנָסַת שַׁבָּת וי"ט דְּאִיכָּא שְׁתֵּי תְּפִילּוֹת מְשֻׁנּוֹת זוֹ מִזּוֹ אֲבָל בִּימֵי הַחוֹל לָא צָרִיכִינַן לְכֻלֵּי הַאי אֶלָּא גּוֹמֵר וְהוֹלֵךְ אפי'בַּלַּיְלָה. וְחוֹלֶה שֶׁאֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל יִקְרָא ק"ש וְיִתְפַּלֵּל אֲפִילּוּ מְיֻשָּׁב וְאִם כָּבֵד עָלָיו הַחוֹלִי הוּא וּמְשַׁמְּשָׁיו פְּטוּרִין דְּגָמְרִי' לָהּ מִסֻּוכָּה (סֻכָּה כו א) דְּחוֹלֶה וּמְשַׁמְּשָׁיו פְּטוּרִין.

מִצְטַעֵר הוּא (פָּטוּר) וּמְשַׁמְּשָׁיו חַיָּבִין. נב לְרַב נַטְרוּנַאי.

דְּעוּ שֶׁיֵּשׁ לְקַדֵּשׁ וּלְהַבְדִּיל בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת אע"פ שֶׁאֵין אוֹרְחִים אוֹכְלִין שָׁם. וְלָא מִבָּעֵי הַבְדָּלָה דְּוַדַּאי מַבְדִּילִין דְּכֵיוָן דְּאַבְדִּיל לֵיהּ שְׁלִיחַ צִבּוּר יָצְאוּ כָּל הַצִּבּוּר כֻּלָּן יְדֵי חוֹבָתָם וְהָרוֹצֶה לַחֲזוֹר וּלְהַבְדִּיל בְּבֵיתוֹ הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ וְאִם לֹא רָצָה אוֹ שֶׁאֵין לוֹ יַיִן יָצָא י"ח בְּהַבְדָּלַת שְׁלִיחַ צִבּוּר.

אֶלָּא אַף קִידּוּשׁ דַּהֲלָכָה רוֹוַחַת הִיא דְּאֵין קִידּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה אעפ"כ יַקְדִּישׁוּ עַל הַיַּיִן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. מַה טַּעַם מִפְּנֵי שֶׁהַמַּטְעָמֶת שֶׁל קִידּוּשׁ שַׁבָּת רְפוּאָה הִיא לוֹ.

וְזֶה שֶׁטּוֹעֵם כָּל הַצִּבּוּר לֹא שֶׁחוֹבָה הוּא לִטְעוֹם אֶלָּא שֶׁחוֹבָה לִשְׁמוֹעַ קִידּוּשׁ בִּלְבַד וְכֵינָן שֶׁשָּׁמַע קִידּוּשׁ יָצָא י"ח וא"צ לִטְעוֹם אֲבָל נוֹתְנִין לִטְעוֹם מִשּׁוּם רְפוּאָה דְּקָאָמְרִי' (בְּרָכוֹת מג ב) פְּסִיעָה גַּסָּה וכו' הִלְכָךְ זְמָנִין דְּאִיכָּא מִן הַצִּבּוּר דְּלֵית לֵיהּ יַיִן וּמְקַדֵּשׁ עַל רַפְתָּא תַּקִּינוּ לְרַבָּנָן לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִשּׁוּם רְפוּאָה.

נג לְרַב הַאיי. שְׁאַלְתֶּם הָא דְּאָמַר אַבַּיֵי (פְּסָחִים קא א) כִּי הֲוֵינַן בֵּי מָר כִּי הֲוָה מְקַדֵּשׁ לָן אָמַר לַן טְעִימוּ מִידֵי דִּלְמָא אַדְעַיְּילְתּוֹ לְאֵוּשְׁפִּיזַיְּיכוּ מִתְעַקְּרָא שְׁרָגָא וּבְקִידּוּשָׁא דְּהָכָא לָא נָפְקִיתוּ וּקְשֵׁי לָן הַדִּין טַעְמָא מִי שֶׁאֵין לוֹ יַיִן בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת אוֹ מִי שֶׁכָּבָה נֵרוֹ אָסוּר לוֹ לִטְעוֹם נִמְצָא מִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּת אוֹ אִית טַעְמָא אַחֲרִינָא.

כָּךְ רָאִינוּ שֶׁאֵין דָּבָר זֶה תָּלוּי בַּנֵּר אֶלָּא בַּסְּעוּדָה דְּאָמְרִינַן (שָׁם) רַב הוּנָא סָבַר אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה בַּעֲבוּר כִּי אַחַר שֶׁקִּדֵּשׁ כָּבְתָה הַנֵּר וְלֹא נִתַּיְשְׁבָה דַּעְתּוֹ לֶאֱכוֹל סְעֻדָּתוֹ אֶלָּא בְּאוֹרָה וּפִנּוּ לוֹ בְּגָדָיו לְבֵית חֲזָקָה בְּנוֹ וְחָזַר וְקִדֵּשׁ וְאָכַל.

וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא חָשַׁב לְעַצְמוֹ אֶת הַקִּדּוּשׁ הָרִאשׁוֹן אֶלָּא חָזַר וְקִדֵּשׁ עוֹד שְׁנִיָּיה לָמַדְנוּ שֶׁהוּא סוֹבֵר שֶׁאֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה. וְאִילּוּ נִתַּיְשְׁבָה דַּעְתּוֹ לֶאֱכוֹל בַּחֹשֶׁךְ אַחַר שֶׁכָּבְתָה הַנֵּר מֻוָתָּר הָיָה וְהַקִּידּוּשׁ עוֹלֶה לוֹ.

וּבַעֲבוּר שֶׁלֹּא נִתַּיְשְׁבָה דַּעְתּוֹ לִקְבּוֹעַ סְעֻדָּתוֹ שָׁם חָזַר וְקִדֵּשׁ בְּמָקוֹם סְעוּדָה. וְכֵן רַבָּה הָיָה אוֹמֵר לִבְנֵי בֵּיתוֹ אַחַר שֶׁמְּקַדֵּשׁ לָהֶם אָכְלוּ כָּאן בְּשִׁיעוּר מַה שֶּׁיִּקְרָא סְעוּדָה לְמַעַן יַעֲלֶה לָכֶם הַקִּידּוּשׁ כִּי בְּמָקוֹם סְעוּדָה הִיא.

וְאִם לֹא תֹּאכְלוּ כֻּלּוּם שָׁמָּא תִּכָּבֶה הַנֵּר וְלֹא תִּתְיַשֵּׁב דַּעְתְּכֶם לִקְבּוֹעַ סְעֻדַּתְכֶם בַּחֹשֶׁךְ וְלֹא עָלָה לָכֶם קִידּוּשׁ זֶה. לְפִיכָךְ מִי שֶׁאֵין לוֹ נֵר אוֹ שֶׁכָּבָה נֵרוֹ אֵינוֹ אָסוּר לִטְעוֹם וּמֻוָתָּר הוּא וְעוֹלֶה לוֹ הַקִּידּוּשׁ אִם דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת לִסְעוֹד בַּחֹשֶׁךְ אוֹ שֶׁיֵּשׁ לְבָנָה שֶׁסּוֹעֵד לְאוֹרָהּ.

וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו לֶאֱכֹל אֵין קִידּוּשׁ עוֹלֶה לוֹ עַד שֶׁקּוֹבֵעַ סְעוּדָה וּמְקַדֵּשׁ וְעוֹלֶה לוֹ קִידּוּשׁ הַיּוֹם. נד עוֹד לוֹ.

וְשָׁכְחוּ בְּקִידּוּשָׁא דְּבֵי שַׁמַּאי בִּשְׁתַּיָּיה אוֹ לִשּׁוּם עַל גַּבֵּי הָעַיִן. לֹא שָׁמַעְנוּ מִי שֶׁמִּשִּׁים אֶת כּוֹס הַקִּידּוּשׁ בְּלֵילֵי שַׁבָּת עַל גַּבֵּי עֵינָיו אֶלָּא בִּשְׁתַּיָּיה וַדַּאי.

נה לְרַב שְׁרִירָא. וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם שֶׁכָּתוּב בַּהֲלָכוֹת קִדֻּשׁ וְאִשְׁתְּלִי וְלָא טְעִים וְשָׁתֵי לֵיהּ אַחֲרִינָא מַיְיתוּ לֵיהּ כָּסָא אַחֲרִינָא וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ בפה"ג וְשָׁתֵי וְלֹא צָרִיךְ אַהֲדוּרֵי קִדּוּשָׁא דְּאָמַר מַר הַמְקַדֵּשׁ אִם טָעַם וכו'.

הָכִי סְבִירָא לָן דְּזִמְנִין סַגְיָא בְּהָכִי וְזִמְנִין לָא סַגְיָא. הֵיכִי דָּמֵי אִי בְּמָקוֹם סְעוּדָה קְדִישׁוּ וְשַׁקְלֵיהּ אַחֲרִינָא לְכַסָּא וַעֲדַיִין הוּא יוֹשֵׁב בְּמְקוֹמוֹ סַגְיָא בָּהֶם מְבָרֵךְ עַל כּוֹס אַחֵר בַּפֶּ"ה וּדְיוֹ וְאִי שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם סְעוּדָה קַדִּישׁ אוֹ קָם מִן הַהוּא דֻּכְתָּא צָרִיךְ לְמֵהְדַּר וּלְקַדּוּשֵׁי.

נו לְרַב עַמְרָם. עַמְרָם בַּר שְׁשְׁנָא ר"מ דְּמָתָא מַחְסַיָּא לְכָל רַבָּנָן וְתַלְמִידֵיהוֹן וּשְׁאָר אַחֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הַדָּרִים בִּמְדִינַת בְּרַצְלוֹנָא יְקָרִים וְנִכְבָּדִים וַאֲהוּבִים לְפָנֵינוּ.

שְׁלוֹמָם יִרְבֶּה לָעַד וְיִגְדַּל קִבְּלוּ שָׁלוֹם מִמֶּנִּי וּמִמֵּר רַב צֶמַח דַּיָּינָא דְּבָבֶל וּמִן רֵישֵׁי כְּלֵי. וּמִכָּל חֲכָמִים הַסְּמוּכִים שֶׁהֵם בְּמָקוֹם סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה.

וּמִן בְּנֵי קִיּוּמֵי שֶׁהֵם בְּמָקוֹם סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה. וּמִשְּׁאָר חֲכָמִים וּתְנָאִים ות"ח שֶׁבִּישִׁיבָה כֻּלָּה.

שֶׁתָּמִיד בִּשְׁלוֹמְכֶם אָנוּ שׁוֹאֲלִים וּמְבַקְּשִׁים רְחָמִים עֲלֵיכֶם שֶׁיְּרַחֵם עֲלֵיכֶם הַמָּקוֹם בְּרַחֲמָיו הָרַבִּים. הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁשְּׁאַלְתֶּם לְפָנֵינוּ צִוִּינוּ וְקָרְאוּ אוֹתָם לְפָנֵינוּ כְּשִׁיּוֹשְׁבִים לְפָנֵינוּ אב"ד וְאַלּוּפִים וַחֲכָמִים וְכָל תַּלְמִידִים.

וְהִתְבּוֹנָנוּ בָּהֶם וְעָמַדְנוּ עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בָּהֶם וְכָךְ הֶרְאוּנוּ מִן הַשָּׁמַיִם. שֶׁשְּׁאַלְתֶּם כּוֹס שֶׁל קִידּוּשׁ טָעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו אוֹ לֹא.

ואת"ל טָעוּן הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דִּמְקַדֵּשׁ מִן קַמֵּי דִּלְיָתֵי פָּתוֹרָא אֲבָל אִי מַיְיתֵי פָּתוֹרָא וּמְקַדֵּשׁ אַפָּתוֹרָא לֹא טָעוּן. דִּילְמָא בֵּין מַיְיתֵי פָּתוֹרָא בֵּין לָא מַיְיתֵי פָּתוֹרָא טָעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו.

כָּל זְמַן שֶׁלֹּא בֵּירַךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן חַיָּיב לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא עַל הַגָּפֶן וכו' מַאי טַעְמָא דְּלָא קָא חָשֵׁיב לֵיהּ לְכוֹס קִידּוּשׁ בַּהֲדֵי הָנָךְ דְּאֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם דְּקָאָמְרִינַן (בְּרָכוֹת מד ב) מַיָּתְבִי כֹּל הַטָּעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו טָעוּן בְּרָכָה לְפָנָיו וְיֵשׁ שֶׁטָּעוּן לְפָנָיו וְאֵין טָעוּן לְאַחֲרָיו.

וְזוֹ הִיא הֲלָכָה דְּקָא מוֹתְבִינַן תִּיוּבְתָּא מִינָּהּ וְקָאָמְרִינַן בִּשְׁלָמָא לְרַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי לְמָעוּטֵי יַרְקָא דְּאֵין טָעוּן בְּרָכָה. לר' יִצְחָק לְמָעוּטֵי מַאי דְּאֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן אֶלָּא לְרַב פָּפָּא לְמָעוּטֵי מַאי לְמָעוּטֵי מְצוֹת.

וּמַקְשִׁינַן לִבְנֵי מַעֲרָבָא דְּכַד מְסַלְּקִין תְּפִילִּי מְבָרְכִין אקב"ו לִשְׁמוֹר חֻקָּיו לְמָעוּטֵי מַאי לְמָעוּטֵי רוּחָנִי דְּאֵין טְעוּנִין בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶן וְאִילּוּ כּוֹס שֶׁל קִידּוּשׁ לָא מַדְכְּרִי כְּלָל אַלְמָא טָעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו.

וְהָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלֵית לֵיהּ חַמְרָא לְכוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אֲבָל אִי אִית לֵיהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה כֵּיוָן דַּעֲדַיִין לֹא מַסַּח דַּעְתֵּיהּ דְּהָא אִית לֵיהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לֹא צָרִיךְ לְבָרוֹכֵי אַחַר כּוֹס שֶׁל קִידּוּשׁ.

וְאִי קַשְׁיָא אִם כֵּן לָמָּה מְבָרֵךְ עַל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה בפה"ג מִשּׁוּם דְּאַפְסְקָא בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. וְהֵיכָא נָמֵי דְּלָא הֲוָה לֵיהּ לְבַד מִן הַהוּא כּוֹס שֶׁל קִידּוּשׁ אִי אִיקְּרִי דְּבָרֵיהּ בהמ"ז נָפִיק לֵיהּ בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְלָא יְכִיל מַהְדַּר בָּרוֹכֵי עַל הַגֶּפֶן בָּתַר בהמ"ז וְלָא שְׁנָא קִידֵּשׁ מִקַּמֵּי פָּתוֹרָא לָא שְׁנָא קִידֵּשׁ עַל פָּתוֹרָא.

וְכִי תֵּימָא דְּכוֹס שֶׁל קִידּוּשׁ לָא נָפִישׁ וְכֵיוָן דְּלָא שָׁתֵי טוּבָא לֹא צָרִיךְ לְבָרוֹכֵי עַל הַגֶּפֶן כְּבָר נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁיעוּר בֵּין בַּאֲכִילָה וּבֵין בִּשְׁתִיָּה. אֲכִילָה כר' יוֹחָנָן (בְּרָכוֹת לא ב) שֶׁאָכַל זַיִת מָלִיחַ וּבֵירַךְ עָלָיו תְּחִילָּה וְסוֹף וּבְמַסְקָנָא דְּזֶה הוּא אֲגוֹרִי.

שְׁתִיָּה כֵּיוָן שֶׁשָּׁתָה כְּדֵי רְבִיעִית כְּבָר נִתְחַיֵּיב בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה וְאַחֲרוֹנָה. אִי בָּעֵית אֵימָא דְּגָמְרִינַן מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים דִּתְנַן הַשּׁוֹתֶה מְלֹא לֻגְמָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

ואבע"א דְּאָמְרִינַן (שָׁם יָד א) מַטְעֶמֶת אֵינָהּ צְרִיכָה בְּרָכָה וְהַשָּׁרוּי בְּתַעֲנִית טוֹעֵם וְאֵין בְּכָךְ כְּלוּם וְכַמָּה ר' אַמֵּי ור' אַסִּי טָעֲמִי עַד רְבִיעִית וְאִידִי וְאִידִי קָרִיבִין לְחַד שִׁיעוּרָא. וְאִם תֹּאמַר שָׁמַע קִידּוּשׁ וְלֹא שָׁתָה רְבִיעִית אִם כֵּן לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ דְּקָאָמְרִינַן (פְּסָחִים קז א) הַמְקַדֵּשׁ וְטָעַם מִלֹּא לֻגְמָיו יָצָא וְאִם לָאו לֹא יָצָא וְכָל שֶׁכֵּן אִם שָׁתָהוּ לְכוֹס כְּלוֹ שֶׁחַיָּיב לְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו וא"ת כֵּיוָן דְּכוֹס דְּמִצְוָה הוּא כֵּיוָן שֶׁטָּעַם כַּשִּׁיעוּר בֵּין אֲכִילָה וּבֵין שְׁתִיָּה נִתְחַיֵּיב בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה, וְאִם מְקַדֵּשׁ זֶה וּמַבְדִּיל זֶה עָבְרוּ וְלֹא טָעֲמוּ רְבִיעִית וַדַּאי פְּטוּרִין מִבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה.

נז עוֹד לוֹ. וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם הָא דַּאֲמוּר רַבָּנָן (פְּסָחִים קו ב) נָטַל יָדָיו לֹא יְקַדֵּשׁ בְּקִידּוּשָׁא רַבָּא אִתְּמַר אוֹ בְּכָל קִידּוּשׁ אִתְּמַר ואת"לבְּקִידּוּשָׁא רַבָּא אִתְּמַר טַעְמָא מַאי.

כָּךְ רָאִינוּ שֶׁבְּקִידּוּשׁ דְּבֵי שִׁימְשֵׁי וְטַעְמָא מַאי הָכֵין קָאָמְרִינַן אָמַר רַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב נָטַל יָדָיו לֹא יְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן אֶלָּא עַל הַפַּת מַאי טַעְמָא יַיִן אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם שֶׁכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים (חֻלִּין קו א) הַנּוֹטֵל יָדָיו לְפֵירוֹת הֲרֵי זֶה מְגַסֵּי הָרוּחַ וּפַת הוּא דְּטָעוּנָה נְטִילַת יָדַיִם וְכֵיוָן דְּנָטַל יָדָיו עָקַר דַּעְתּוֹ מִן הַיַּיִן וְשָׁם דַּעְתּוֹ עַל הַפַּת לְפִיכָךְ אִם נָטַל יָדָיו לֹא יְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן אֶלָּא עַל הַפַּת וְכֵן אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר רַב אֲמַר לְהוּ רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל אַכַּתִּי לָא נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב שַׁכַּחְתִּינְהוּ לִשְׁמַעְתֵּיהּ מִידֵּי בְּנָטַל יָדָיו וְלֹא נָטַל תַּלְיָא מִלְּתָא בֵּין נָטַל בֵּין לֹא נָטַל קִידּוּשׁ עַל הַיַּיִן וְעַל הַפַּת רְשׁוּת הוּא דְּזִמְנִין סַגִּיאִין הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב זִמְנִין דַּחֲבִיבָא עֲלֵיהּ רִפְתָּא מְקַדֵּשׁ אַרִפְתָּא וְזִמְנִין דַּחֲבִיבָא עֲלֵיהּ חַמְרָא מְקַדֵּשׁ אַחַמְרָא.

נח עוֹד לוֹ. וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם הָא דְּגָרְסִי' (פְּסָחִים קה א) רַב חִינְנָא בַּר שָׁלְמְיָה וְתַלְמִידֵי דְּרַב הֲווֹ יָתְבִי בַּסְעוּדָה וְהוּא קָאֵי עִילָּוַוְיֵיהוּ רַב הַמְנוּנָא סָבָא אָמְרִי לֵיהּ חֲזִי אִי נִגַּהּ וְקַדֵּישׁ יוֹמָא נְפִסּוֹק וְנִבְקָעֵיהּ לְשַׁבְּתָא אָמַר לְהוּ לָא צְרִיכִיתוּ שַׁבָּת הִיא קָבְעָה נַפְשָׁהּ דְּהָתָם אָמַר רַב כְּשֵׁם שֶׁהַשַּׁבָּת קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר כָּךְ קוֹבַעַת לְקִידּוּשׁ יְלַמְּדֵנוּ אֲדוֹנֵנוּ אָנָּא אָמַר רַב שְׁמוּעָה זוֹ וְהֵיאַךְ פֵּירוּשָׁהּ שֶׁמָּצִינוּ בְּתַלְמוּד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמַעַט וְלֹא נִתְבָּרֵר לָנוּ.

וְיֵשׁ כְּמוֹ זֹאת בְּמָקוֹמוֹת אֲחֵרִים שֶׁאוֹמֵר שְׁמוּעָה מִפִּי חָכָם וְאֵין אָנוּ מוֹצְאִים אוֹתָהּ כְּגוֹן דְּאָמְרִינַן ב"ב קסב ב) מְסַיְּעָא לֵיהּ לְחִזְקִיָּה דְּאָמַר חִזְקִיָּה מִלְּאָהוּ בְּקֹרוֹבִים כָּשֵׁר. אַל יִקָּשֶׁה בְּעֵינֵיכֶם כִּי הַרְבֵּה בְּלֹא מִנְיָן יֵשׁ בַּתַּלְמוּד שְׁמוּעוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ בְּתוֹךְ מַעֲשִׂים וְגוּפָא דְּשִׁמַעְתָּא לֹא נֶאֱמַר בְּדֶרֶךְ אַחֲרִיתִי דְּזִמְנִין דְּהַדָּרִין וְאָמְרִין גּוּפָא וְהָווּ בָּהּ וְזִמְנִין דְּשָׁבְקִי לָהּ וּמִן הַהוּא דֶּרֶךְ בְּלִחוּד גָּמְרִינַן לָהּ וְלָא צְרִיכִיתוּ לְאַשְׁכּוֹחֵהּ בְּדֶרֶךְ אַחֲרִיתִי.

וְיוֹתֵר עַל כֵּן מִשְׁנָיוֹת בָּרַיְיתָא דְּאָמְרוּ תָּנוּ רַבָּנַן וְתַנְיָא וְלָא יָדְעִין הֵיכָן אַמַּיְרַן דְּלָאו כֻּלְּהוּ מְכִילְתָּא מָטְיָין לָן וְקָאָמְרִינַן אֶפְשָׁר הַשְׁתָּא לָא אַהְדַּר לֵיהּ וַאֲהַדַּר לֵיהּ בַּחֲבִילְתָּא אַחֲרִיתִי הָכָא שְׁמַעְתָּא דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא סָבָא הָדָא הוּא דֶּרֶךְ הַזּוֹכֵר מַעֲשֶׂה כְּדֵי שֶׁתֹּאמַר בּוֹ שְׁמוּעָה זוֹ וּלְמַקְבְּעָה בַּגְּמָרָא וְאָנוּ בְּנַעוּרֵינוּ כָּךְ הִגִּיעַ אֵלֵינוּ בַּעֲבוּר הֶהָיא שְׁמַעְתָּא בְּאֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ לא ב) דְּאִיסּוּר וְרַב סְפָרָא דְּאַדְכְּרִינַן מַאי דְּתָנַן אַלְמָנָה מוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין וַאֲמַר לֵיהּ ר' אַבָּא לְרַב סְפָרָא וְלָאו אִתְּמַר עֲלַהּ אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב נַחְמָן אֵין צְרִיכָה לְבֵית דִּין מֻמְחִין אֲבָל צְרִיכָה לְבֵית דִּין הֶדְיוֹטוֹת שְׁמַרְאִין דְּבָרִים הַלָּלוּ דְּאִתְּמַר עֲלַהּבְּדֶרֶךְ וּבְדֶרֶךְ אָתְיָא לֵיכָּא מִידִי וְהָכָא בְּלִחוּד הוּא דְּאִתְאֲמָרָה עֲלָהּ וְכַמָּה תָּמַהְנוּ מִזֹּאת עַד שֶׁרָאִינוּ רֹוב הַתַּלְמוּד כָּךְ הוּא וְיָשָׁר בְּעֵינֵינוּ.

וְהָא שְׁמַעְתָּא דַּאֲתַאן עֲלָהּ מִיהָא לָמַדְנוּ כְּשֵׁם שֶׁהַשַּׁבָּת קוֹבַעַת מָזוֹן לְמַעֲשֶׂה כָּךְ קוֹבַעַת שַׁבָּת לְקִידּוּשׁ. וּפֵירוּשׁ הַדָּבָר הַזֶּה כִּי הָעֵת שֶׁהִיא סָפֵק חֲשֵׁכָה סָפֵק אֵינָהּ חֲשֵׁכָה אֵין מְעַשְּׂרִין אֶת הַוַּדַּאי וְכָל מַה שֶּׁהִגִּיעָה עוֹנָה הַזֹּאת וְלֹא עָשָׂר הֲרֵי נִקְבַּע מָזוֹן כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ וּתְנַן (שַׁבָּת קכו ב) מְפַנִּין תִּרוּמָה וּדְמַאי אֲבָל לֹא אֶת הַטָּבֶל וכו' וְאֵין אָדָם צָרִיךְ לִקְבּוֹעַ בִּלְבָבוֹ שֶׁהַסָּפֵק קוֹבַעַת אוֹתָהּ לְמָזוֹן וְאֵין אָדָם צָרִיךְ לִבְדּוֹק וְלַחְקוֹר.

וְכֵן מֵעֵת שֶׁרוֹאֶה אָדָם סָפֵק חֲשֵׁכָה הֲרֵי נִקְבָּעָה שַׁבָּת לְקִידּוּשׁ וְאֵין צָרִיךְ לַחְקוֹר מִן הַגַּגּוֹת אוֹ מִן רָאשֵׁי דְּקָלִים הַהֶגְיעַ עֵת הַקִּידּוּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ לוֹ לְרַב הַמְנוּנָא לִבְדּוֹק לָהֶם כְּדֵי שֶׁיַּסְפִּיקוּ לְקִידּוּשׁ וְיָכִינוּ אֶת הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא מַעֲשֶׂה שֶׁנִּרְאֵית לָהֶם כִּי כְּבָר הֶוְקְבָּעָה שַׁבָּת וְהֶוְקְצָה הַטָּבֶל נִתְחַיְּבוּ לְהַפְסִיק וּמְבִיאִין אֶת הַשֻּׁלְחָן לְקִידּוּשׁ.

וּמַה שֶּׁמְּצָאתֶם בְּתַלְמוּד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּעִנְיַן שְׁמוּעָה זוֹ אֵין אָנוּ יוֹדְעִים מַהוּ אֶלָּא מַאי דְּגָמִירְנָא בְּפֵירוּשָׁהּ הִגַּדְנוּ לָכֶם. וְסֵיפָא דִּשְׁמַעְתָּא סְבוּר מִינַּהּ כִּי הֵיכִי דְּקָבַע לְקִידּוּשׁ קָבְעָא לְהַבְדָּלָה כִּי הָלָכָה פְּסוּקָה הִיא כְּשֵׁם שֶׁמַּפְסִיקִין לְקִידּוּשׁ כָּךְ מַפְסִיקִין לְהַבְדָּלָה.

אָמַר לְהוּ רַב עַמְרָם הָכִי אָמַר רַב לְקִידּוּשׁ קוֹבַעַת לְהַבְדָּלָה אֵינָהּ קוֹבַעַת וְלָא אָמַרַן אֶלָּא לְאַפְסוֹקֵי קָבְעָא וְהָכִי פָּרִישׁוּ לָהּ רַבָּנָן לְאַפְסוֹקֵי דְּלָא מְסַלְקִינַן שֻׁלְחָן וּלְהַפְסִיק מִלְּטָעוֹם כְּלוּם שֶׁאֵין חַיָּבִין בְּשָׁעָה שֶׁסְּפֵק חֲשֵׁכָה אֲבָל לְהַתְחִיל בִּסְעוּדָה אֵין מַתְחִילִין אֶלָּא בְּתַר דְּנָפֵיק יוֹמָא וּמֵבְדָּל.

וְכִי אָמְרִינַן שֶׁאֵינָהּ קוֹבַעַת לְהַפְסִיק וְלָא מְחַיֵּיב לְאַפְסוֹקֵי הָנֵי מִילֵּי לַאֲכִילָה אֲבָל לִשְׁתָיָה מַפְסִיק וְלִשְׁתָיָה נָמֵי לָא אָמְרִינַן דְּמַפְסִיק אֶלָּא חֲמָרָא וְשִׁכְרָא אֲבָל מַיָּא לָא מַפְסִיק. נט לְרַב הַאיי.

שְׁאַלְתֶּם בְּמַה שֶׁאָמְרוּ (שַׁבָּת יב א) וְלֹא יִקָּרֵא לְאוֹר הַנֵּר וְאָמַר רַבָּה וַאֲפִי' גְּבוֹהַּ שְׁתֵּי קוֹמוֹת וּמָצָאנוּ בְּפֵירוּשֵׁי רַבֵּינוּ דַּהֲלָכָה כְּרַבָּה. וּמִנְהָגֵנוּ כָּאן בְּקֵירוּאֵן בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת מִתְקַבְּצִים אֲנָשִׁים בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים וּפְעָמִים בְּלֵילֵי שַׁבָּתוֹת וְקוֹרִין הַתְּהִלִּים לְאוֹר

הָעֲשָׂשִׂיוֹת יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין רַבִּים דְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבֵין רַבִּים דְּבָתִּים, אוֹ בֵּין הַגֵּרוֹת לַעֲשָׂשִׂיוֹת אוֹ לֹא.

וְעוֹד רָאִינוּ לַאֲדוֹנֵנוּ בְּמִקְצָת תְּשׁוּבוֹת כִּי שְׁנַיִם בָּעִנְיָן אֶחָד מֻוָתָּר זֶה הָעִנְיָן הַמֻּוָתָּר הוּא כְּמוֹ פָּרָשָׁה הַצְּרִיכָה לְשַׁבָּת אוֹ חַזָּנוּת שֶׁצְּרִיכִין לְאוֹתָהּ שַׁבָּת אוֹ כָּל דָּבָר שֶׁרוֹצִים הַתַּלְמִידִים לִקְרוֹת בַּתַּלְמוּד כְּמִנְהָגָם בְּחוֹל כֵּלָן בָּעִנְיָן אֶחָד מֻוָתָּר אוֹ לֹא כִּי יֵשׁ מֵהַקְּדָמוֹנִים שֶׁאָסְרוּ לְלַמְּדָנוּ אֲדוֹנֵנוּ.

וַדַּאי הִלְכְתָא כַּרְבֵּה וְאֵין אָדָם יַחֲלוֹק עָלָיו. וּשְׁנַיִם שֶׁקּוֹרִין בָּעִנְיָן אֶחָד מֻוָתָּר דְּהָכִי סָלְקָא שְׁמַעְתָּא וּמִלְתָא פְּסִיקָא אָמַר שְׁנַיִם קוֹרִין בְּעִנְיָן אֶחָד וְטַעְמָא דְּמִלְתָא דְּמְנַטְּרֵי אַהֲדָדֵי וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּהָא מִלְתָא בְּפָרָשָׁה אוֹ בְּחַזָּנוּת שֶׁצְּרִיךְ לְאוֹתָהּ שַׁבָּת אֶלָּא כָּל עִנְיָן א' לִשְׁנַיִם מֻוָתָּר וַאֲפִ' תַּלְמוּד.

גְּמָרָא הָכִי סָלְקָא מִיהוּ לָא רְגִילִי רַבָּנָן לְמֶעְבַּד הָכִי וְלָא חָזֵי לַנָא וְלָא שְׁמִיעַ לָן דְּנָקְטִ נַסְחָא וְגָרְסִי בִּשְׁרָגָא בְּלֵילֵי שַׁבְּתָא. וּמַאן דְּאָמַר לָאו גְּמָרָא נָקֵט אֶלָּא סְיָיג שָׁוֵי כְּמִנְהָגָא.

ס שֶׁשְּׁאֲלוּתֶם. בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁשַּׁעַר שֶׁלָּהּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְיֵשׁ לוֹ מַנְעוּל מִבִּפְנִים וּכְשֶׁנּוֹעֲלִין אוֹתוֹ מַנִּיחַ אֶת הַמַּפְתֵּחַ בְּחַלּוֹן שֶׁל שַׁעַר מִבַּחוּץ אוֹ אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת מִבִּפְנִים וּצְרִיכִין לִפְתּוֹחַ אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת לַתְּפִילָּה וְאֵין יְכוֹלִין לְהַנִּיחוֹ כְּשֶׁהוּא פָּתוּחַ מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים שֶׁלֹּא יִגְנְבוּ הַסְּפָרִים יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת לִפְתּוֹחַ אוֹתוֹ מִבַּחוּץ כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִים בִּפְנֵי הַשַּׁעַר ברה"ר אוֹ לֹא.

כָּךְ רָאִינוּ שֶׁמֻּוָתָּר לִפְתּוֹחַ הַדֶּלֶת כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִים מִבַּחוּץ בִּפְנֵי הַשַּׁעַר ברה"ר כִּי כָּל שֶׁהוּא חוּץ מִפְּנֵי הַשַּׁעַר כרה"ר וְטַלְטוּל ברה"ר פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת מֻוָתָּר הוּא. וְאִם יֵשׁ חַלּוֹן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת.

וְאִם יֵשׁ אַסְקוּפָא שֶׁאַתֶּם עוֹמְדִין עָלֶיהָ לִפְתּוֹחַ אֶת הַדֶּלֶת אַל תַּעֲשׂוּהָ אֶלָּא פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵי לָהֶם רִיוַח כה בֵּין לִפְנִים בֵּין לַחוּץ אֶלָּא שֶׁתִּהְיוּ זְרִיזִין מֵהוֹצִיא כְּלוּם שֶׁהָיָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִפְּנֵי הַפֶּתַח וּלְחוּץ אוֹ שֶׁתַּכְנִיסוּ כְּלוּם מִן הַפֶּתַח וְלִפְנִים וְזֶה שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים שֶׁנּוֹתְנִין אֶת הַמַּפְתֵּחַ בַּחַלּוֹן שֶׁעַל גַּבֵּי הַשַּׁעַר יָפֶה הוּא שֶׁלֹּא יָצָא מִן הָרְשׁוּת שֶׁהוּא בָּהּ אֲבָל לְהַכְנִיסוֹ אֶל אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת מִבִּפְנִים לָא מִבָּעְיָא בִּזְמַן שֶׁהַפֶּתַח ברה"ר אֶלָּא אֲפִילּוּ בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁם אַסְקֻפָּה שֶׁהוּא מָקוֹם פָּטוּר בִּזְמַן שֶׁהוּא נָעוּל כְּלִחוּץ דָּמֵי וְאַחַר נְעִילַת הַדֶּלֶת אָסוּר לְהַכְנִיס מִשָּׁם כְּלוּם אֶל אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת.

סא לְרַב הַאיי. הָא דַּאֲמוּר רַבָּנָן (שַׁבָּת יט א') אֵין מַפְלִיגִין וכו' מַהוּ לִנְהֹג מִנְהָג זֶה בַּבָּתֵּי גְּדוֹלוֹת כְּגוֹן דְּגֶלַּת וּפְרָת וְנִילוּס שֶׁל מִצְרַיִם וְלִיכָּנֵס אָדָם בַּסְּפִינָה שְׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֶם לַשַּׁבָּת וְלֵישֵׁב בָּהּ בַּשַּׁבָּת כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת אוֹ אֵינָהּ דּוֹמָה סְפִינַת הַיָּם לִסְפִינַת הַנָּהָר לְפִי שֶׁבַּיָּם מִתְרַחֶקֶת מִן הַיַּבָּשָׁה וְאֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת מִמֶּנָּה כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה וּבַנָּהָר מִתְהַלֶּכֶת בְּקָרוֹב לַיַּבָּשָׁה וְכָל זְמַן שֶׁמְּבַקֵּשׁ יוֹצֵא אוֹ אֵית טַעְמָא אַחֲרִינָא.

וּבְנֵי מִצְרַיִם וְכַפְרִיהּ הָיוּ נוֹהֲגִין אִיסּוּר חָמוּר בְּנִילוּס שֶׁלָּהֶם וְהָיוּ מְמַהֲרִין לָצֵאת מִן הַסְּפִינוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַד שֶׁבָּא אֶצְלָם מִי שֶׁהִתִּירוּ לָהֶם וַעֲדַיִן מִקְצָתָם נוֹהֲגִים בּוֹ אִיסּוּר הֵיאַךְ רָאוּי לַעֲשׂוֹת.

אָנוּ לֹא שָׁמַעְנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וְלֹא כְּחַכְמֵי שְׁתֵּי יְשִׁיבוֹת מֵעוֹלָם מִי שֶׁהִתִּיר לְיַשֵּׁב בִּסְפִינַת הַנְּהָרוֹת לֹא בִּדְגֶלֶת וְלֹא בְּפָרֶת וְלֹא בְּזוּלָתָם וְאִיסּוּר הֵן נוֹהֲגִין בְּדָבָר זֶה, וּמִי שֶׁבָּא וְהִתִּיר אֶת הַדָּבָר הַזֶּה בְּמִצְרַיִם לֹא יָפָה עָשָׂה כִּי אפי' הָיָה מֻוָתָּר פָּתַח הוּא לְכַמָּה קַלְקָלוֹת.

וְאָמְרִינַן (פְּסָחִים נ' דְּבָרִים הַמֻּוָתָּרִים וַאֲחֵרִים נוֹהֲגִים בָּהֶם אִיסּוּר אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְהַתִּירָם בְּפָנֶיהֶם וכ"ש דְּבָרִים שֶׁלֹּא מָצִינוּ לָהֶם הֶתֵּר וּכְשֶׁאַתָּה מְעַיֵּין דִּבְרֵי חֲכָמִים כֻּלָּם אִי אַתָּה מוֹצֵא דָּבָר זֶה בַּיָּם לְבַד וְהַפְלָגָה הִיא שֶׁאָמְרוּ אֵין מַפְלִיגִין וּמֻוָּפְלָג הוּא בַּנְּהָרוֹת כְּדָרְךְ שֶׁהוּא מֻוָּפְלָג כְּשֶׁהוּא בַּיָּם אֲבָל וַדַּאי אִלּוּ לֹא נִתְכַּוֵּן אָדָם לִשְׁהוֹת אֶת עַצְמוֹ בַּסְּפִינָה בְּשַׁבָּת וְדָחֲקוּ שַׁבָּת בְּמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיּוֹת שֶׁאִם יַעֲלֶה וְיֵשֵׁב בַּמִּדְבָּר חוֹשְׁשִׁין לְמִיתָתוֹ כְּגוֹן זֶה יֵשׁ רוּחַ בַּדָּבָר ואע"פ דְּרַבְּוָואתָא דְּעָלְמָא וְחַכְמֵי אֵיתָנֵי יִשְׂרָאֵל נִזָּהָרִין מְאֹד אפי' מִכְּיוֹצֵא בָּזֶה וְכָךְ רָאוּי לַעֲשׂוֹת.

סב שְׁשְׁאַלְתֶּם גּוֹי שֶׁמִּלֵּא מַיִם בְּשַׁבָּת וְהֵבִיא מרה"ר לְצָרְכּוֹ מַהוּ לִשְׁתּוֹת מִמֶּנּוּ יִשְׂרָאֵל. הֲכִי אַתָּרְמִי לַנָּא מִלְּתָא דְּכָל מַאן דַּעֲבִיד גּוֹי לִצְרָכֵיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ שָׁרֵי לֵיהּ לְיִשְׂרָאֵל לְאִסְתַּפּוֹקֵי מִינֵּיהּ בֵּין הוּא וּבֵין בְּהֶמְתּוֹ דְּקָתָנֵי (שַׁבָּת קכב א) נָכְרִי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר וכו' עַד וְיָרְדוּ בּוֹ ר"ג וּזְקֵנִים.

וְקָא תָנֵי בְּבָרַיְיתָא גּוֹי שֶׁלָּקַט עֲשָׂבִים לְהַאֲכִיל בְּהֶמְתּוֹ מַאֲכִיל אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל וכו' מְיַלֵּא מַיִם וכו' בד"א שֶׁאֵין מַכִּירוֹ אֲבָל מַכִּירוֹ אָסוּר דְּחָיְישִׁינַן דְּכֵינָן שֶׁיָּדַע לֵיהּ וְאִיתֵיהּ בַּהֲדֵיהּ דִּילְמָא מַיְיתֵי בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל.

כְּלָלָא דְּמִלְּתָא דְּאִי יָדַע יִשְׂרָאֵל דְּגוֹי לִצְרָכֶיהָ הוּא דְּאָתְיָה שָׁרֵי לֵיהּ לְמִשְׁתֵּי מִינֵּהוֹן ואע"ג דְּאַיְתִינְהוּ מרה"ר. וְאָמְרִי' עֲלָהּ אָמַר מָר בד"א שֶׁאֵין מַכִּירוֹ וכו' הָא ר"ג דְּמַכִּירוֹ הֲוָה אָמַר אַבָּיֵי שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הֲוָה.

רַבָּה אָמַר אפי' תֵּימָא שֶׁלֹּא בְּפָנָיו נֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה. וּלְמַאי דְּקָא מְתָרֵיץ רָבָא דַּוְקָא דְּיָדַע לֵיהּ וְאִית לֵיהּ אַהֲבָה בַּהֲדֵיהּ א"נ דְּצָרִיךְ לֵיהּ בְּמִדָּעֵם א"נ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן דְּכִי הָלֵין מִילֵּי הוּא דְּאִית לְמֵימַר דְּמַיְיתֵי בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אֲבָל סְתָמָא אע"ג דְּמַכִּירוֹ לָא אִית לְמִיחַשׁ לֵיהּ וְשַׁפִּיר דָּמֵי.

סג לְרַב נַטְרוּנַאי. וְשְׁשְׁאַלְתֶּם הֵיכָא דְּיָתֵיב בְּחָצֵר וְקָא חָזֵי פֻּוְרְתָּא מִנְּהוֹרָא דְּשָׁרָגָא דְּאִיכָּא בְּבֵיתָא וְאִשְׁתַּמּוֹשֵׁי לֹא מִשְׁתַּמֵּשׁלְהַהוּא נְהוֹרָא דְּשָׁרָגָא מַהוּ לְקִדּוּשֵׁי בְּדַוְכְתֵּיהּ בְּחָצֵר.

הֵכִין אַרְחָא דְּמִלְּתָא דְּמִצְוָה מִן הַמֻּוְבְחָר מִיתָּב לַהֲדֵי שְׁרָגָא וּמְקַדֵּשׁ וְאִי לָא אֶפְשָׁר כְּגוֹן דְּאִיכָּא חֲבָלָא סְרִיכָא לִיתֵּיב בְּהַהוּא דַּוְכְתָּא וּלְקַדּוּשׁ כִּי הֵיכִי דְּאָמְרִי' לְעִנְיַן סֻוכָּה (סֻכָּה כו א) רַב שְׁרָא לֵיהּ לְרַב אֲחָא בַּרְדְּלָא וְרָבָא שְׁרָא לֵיהּ לְרַב אַחָא בַּר אַדָּא.

סד בָּרוּר הוּא שֶׁבִּשְׁכִירוּת הַבָּתִּים הֲלָכָה כר' יוֹסֵי (ע"ז כא א) כִּדְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל וְכִדְאָמַר ר' אַמִּי (1) וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה שְׁכוּנָה. וְכִי תְּנַן בְּמַתְנִי' אַף בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַשְׁכִּיר אֲלִיבָּא דר"מ אִתְאַמְרָא אֲבָל ר' יוֹסֵי לֹא אִכְּפַת לֵיהּ אע"ג דְּגוֹי מַכְנִיס לָהּ ע"ז דְּכַמָּה דְּאִיתָא לַבַּיִת בִּשְׁכִירוּת דְּגוֹי לָא קָרֵינָא בֵּיהּ בֵּיתֶךָ.

וְהָא דְּתָנַן וּבְכָל מָקוֹם לֹא יִשְׁכּוֹר לוֹ אֶת הַמֶּרְחָץ לְפִי שֶׁנִּקְרָא עַל שְׁמוֹ לֵית בְּהָא מִלְּתָא אִיסּוּרָא אֶלָּא מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן דְּלָא לַיְתֵי יִשְׂרָאֵל לִידֵי חֲשָׁד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מְלָאכָה אוֹ

שֶׁמְּלַאכְתּוֹ נַעֲשֵׂית בְּשַׁבָּתוֹת וי"ט אֲבָל שְׁבִיתַת בָּתִּים וּשְׁבִיתַת כֵּלִים לֵית לְהוּ לְרַבָּנָן וכ"ש הוּא דִּמְחַיֵּיב בִּשְׁבִיתַת כֵּלִים.

וְדִשְׁאֲלִתּוּן מִשּׁוּם פְּוּנְדָּק וּפֻורְנִי וּבֵית הַבַּד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. פְּוּנְדָּק הֶעָשׂוּי לְהַשְׁכִּירוֹ לָא תָּבְעִי לְכוֹן דִּכְבָתִּים דָּמֵי וּמֻתָּר לְהַשְׁכִּירוֹ הֶתֵּר גָּמוּר אֲבָל פֻּורְנִי וּבֵית הַבַּד בִּזְמַן שֶׁהַדָּבָר נִכָּר שֶׁאֵין מְלַאכְתּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל נַעֲשֵׂית בָּהֶן מֻתָּר לְהַשְׁכִּירָן לְגוֹי.

וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם נַעֲשִׂין בְּבָבֶל שֶׁיֵּשׁ בָּתֵּי בַדִּים לְיִשְׂרָאֵל וּמַשְׁכִּירִין אוֹתָן לַגּוֹיִים וְלֹא מִיחוּ בְיָדָם חֲכָמִים. וְהָכִין חָזִינַן דְּכִי מַקְרִין מֶרְחָץ עַל שֵׁם בְּעָלָיו מַקְרִין וְלֹא בֵּית הַבַּד וּפֻורְנִי הִלְכָךְ מֶרְחָץ אָסוּר פֻּורְנִי וּבֵית הַבַּד מֻתָּר.

סה שְׁאַלְתֶּם יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁלָּקְחוּ שָׂדֶה בְּשֻׁתָּפוּת סְתָם וְלָא אַתְּנוּ מֵעִיקָּרָא, וּמֵהֶן שֶׁיְּכוֹלִין בַּעֲלֵיהֶן לְהַשְׁקוֹתָם כָּל זְמַן שֶׁהֵן רוֹצִים וּמֵהֶן אֵין לָהֶם חֵלֶק לְהַשְׁקוֹת אֶלָּא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת חוֹק וְלֹא יַעֲבוֹר מִימֵי הַקַּדְמוֹנִים וְיֵשׁ לָנוּ אֲרִיסִין גּוֹיִים שֶׁלּוֹקְחִין חוֹמֶשׁ מִן הַפֵּרוֹת וְהֵן מַשְׁקִין וְעוֹשִׂין כָּל מַה שֶׁרוֹצִין וּבַעֲלֵיהֶם לֹא יָדְעוּ עִמָּם מְאוּמָה.

יֵשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה מִשּׁוּם אִיסּוּר לְהַשְׁקוֹת אֶת הַזְּרָעִים ע"י גּוֹי בְּשַׁבָּת אוֹ דִּילְמָא מֻתָּר שֶׁהַגּוֹי הָאָרִיס הוּא מַשְׁקֶה. כָּךְ רָאִינוּ שֶׁאִם הַשָּׂדוֹת הַלָּלוּ בְּמָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל מַגִּיעִין אֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּתוֹת ובי"ט אֵין לְהַנִּיחַ שֶׁיִּהְיוּ הָאָרִיסִין מַשְׁקִין אוֹתָן כִּי שָׂדֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִרְאֵית שֶׁמַּשְׁקִין אוֹתָהּ בַּשַּׁבָּת אוֹ בי"ט וְאִם רְחוֹקָה הִיא מֻתָּר דְּהָא ת"ר (שַׁבָּת יח א) פּוֹתְקִין מַיִם לְגִנָּה וכו' אֲבָל לְפֶתַח וּלְשָׂדֶה אָסוּר.

סו שְׁשְׁאַלְתֶּם יִשְׂרָאֵל דְּקַבֵּיל אַרְמָאָה לְמֶעְבַּד לֵיהּ עֲבִידְתֵּיהּ וְלֹא אַסְפִּיק לְמַגְמְרָה לַעֲבַדְתֵּיהּ מַחֲוֹלָא וְקָאֵי גּוֹי בְּבֵיתֵיהּ דְּיִשְׂרָאֵל לְמִגְמַר עֲבַדְתֵּיהּ בְּשַׁבְּתָא מַהוּ. דָּבָר זֶה אָסוּר הוּא וְחִילּוּל ה' וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן דַּאֲמוּר רַבָּנָן (מ"ק יב א) מְקַבְּלִי קַבּוֹלֶת בְּשַׁבָּת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם אָסוּר חוּץ לַתְּחוּם מֻתָּר.

סז וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם מַהוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֻׁתָּפוּת וְכֵיצַד יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת אִם נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ וא"ל טוֹל אַתָּה שֶׁל שַׁבָּת וַאֲנִי שֶׁל חוֹל בע"ש סַגִּי לֵיהּ בַּאֲמִירָא בְּעָלְמָא אוֹ לֹא. כָּךְ רָאִינוּ שֶׁצָּרִיךְ יִשְׂרָאֵל לְהַתְנוֹת עִם הַגּוֹי מִתְּחִלַּת הַשֻּׁתָּפוּת שֶׁיִּטּוֹל גּוֹי שֶׁל שַׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל שֶׁל חוֹל וְאִם לֹא הִתְנוּ מִתְּחִלָּה בְּכָךְ אָסוּר.

וְאִם בָּאוּ לְחֻשְׁבּוֹן נָמֵי לְאַחַר שֶׁהִתְנוּ אָסוּר. הִלְכָךְ סְתָם שֻׁתָּפוּת שֶׁל גּוֹי אֲסוּרָה מִפְּנֵי שַׁבָּת אֲבָל אִם הִתְנוּ מֵעִיקָּרָא מֻתָּר בְּעִנְיָן הַזֶּה שֶׁיִּטּוֹל גּוֹי שֶׁל שַׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל יִטּוֹל שֶׁל חוֹל וְאִם מְחַשְּׁבִין זֶה עִם זֶה בֵּין שְׁכַר שַׁבָּת לִשְׁכַר חוֹל בֵּין רַב לְמַעֵט אָסוּר וְכֵן הֲלָכָה.

סח לְרַב שְׁרִירָא. שְׁשְׁאַלְתֶּם בַּר יִשְׂרָאֵל דִּיהַב זוּזֵי לְגוֹי בְּשֻׁתָּפוּת אוֹ מִטַּלְטְלִין כְּדֵי לְמִכַּר אוֹתָם וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם סְחוֹרָה וּשְׁקַל וּטְרָא בְּהוֹן בְּשַׁבָּת וּבְחוֹל שָׁרֵי לֵיהּ לְיִשְׂרָאֵל לְמִשְׁקַל מַהַהוּא רוּחָא דְּקָא מִתַּגַּר גּוֹי בְּחוֹל וּבְשַׁבָּת אוֹ לֹא.

הֵכִין חָזִינַן דְּהַאי דַּאֲמוּר רַבָּנָן מִשְׁמָא דְּהָרַאשׁוֹנִים דְּשָׁרוּ אַף אֲנַחְנָא הָכִין שְׁמִיעַ לַנָא מִן רַבְּוָואתָא דְּיֵלְנָא דְּכַד הָווּ הָנָךְ זוּזֵי מֵעִיקָּרָא בִּידָא דְּגוֹי דַּעֲבַד בְּהוּ כְּדַחֲזֵי הוּא לְבַדּוֹ וְלָא שְׁקִיל יִשְׂרָאֵל וְטָרֵי בַּהֲדֵיהּ לָא אַשְׁכְּחִינַן בְּכִי הָא מִלְּתָא צַד אִיסּוּר אֲבָל וַדַּאי הֵיכָא דְּאִיכָּא חָנוּתָא דִּידֵיעַ בְּשֻׁתָּפוּת דִּילֵיהּ אָסוּר לֵיהּ לְיִשְׂרָאֵל לְאִשְׁתַּתּוֹפֵי עִם הַגּוֹי דְּפָתַח גּוֹי חָנוּתָא

וְיָתֵיב עֲבִיד מִלַּאכְתּוֹ וְזָבִין וּמְזַבֵּין בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא מ"ט אָמְרִי אָרִיסוּתֵיהּ קָא עָבִיד אֲבָל הֵיכָא דְּהוּא לַגּוֹי אַנַּפְשֵׁיהּ קָא עָבִיד וְלָא קָרֵי עַל שׁוּם יִשְׂרָאֵל ואע"ג דְּעִיקַּר מִדָּעַם דְּיִשְׂרָאֵל הוּא שָׁרֵי דְּהָא שָׂדֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל מֻוּתָּר לְהַשְׁכִּירוֹ לַגּוֹי ואע"ג דְּקָא עָבִיד בָּהּ הַשְׁתָּא בְּשַׁבְּתָא.

וּשְׁמַע מִינָּה דִּבְהֵיכָא דְּזוּזֵי יִשְׂרָאֵל בֵּידָא דְּגוֹי וַעֲבִיד גּוֹי כְּדַחֲזֵי. זַבִּין וּמְזַבֵּין כַּד נָיְחָא לֵיהּ וּבְטִיל כַּד נָיְחָא לֵיהּ וְלֵית לֵיהּ לְיִשְׂרָאֵל בַּהֲדֵיהּ עֵסֶק דְּבָרִים וְלֹא צָרִיךְ יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּד הוּא מִדָּעַם שֶׁעוֹמֵד גּוֹי תַּחְתָּיו בְּשַׁבָּת וַעֲבִיד מַאיDַּהֲוָה עָבִיד לֵיהּ לְיִשְׂרָאֵל שָׁרֵי וְלֵית עַל יִשְׂרָאֵל בְּהָכִי אִיסּוּרָא אֲבָל הֵיכָא דְּשַׁוְתָּפִין אִינּוּן וְיִשְׂרָאֵל וְגוֹי הָווּ עָבְדִין תַּרְוַיְיהוֹן וּבְיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא עָבִיד הַגּוֹי בִּמְקוֹם יִשְׂרָאֵל וְאָתוּ לַחֲשׁוּבֵי אַהֲדָדֵי עַל מַעֲשֶׂה שַׁבָּת אָסוּר דְּתַנְיָא (ע"ז כב א) יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה בְּשֻׁתָּפוּת וכו' עַד וְאִם בָּאוּ לְחֻשְׁבּוֹן אָסוּר ופי' אִם בָּאוּ לְחֻשְׁבּוֹן דאע"ג דְּהוּא שַׁבָּת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל גּוֹי וְאֶחָד בְּשַׁבָּת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהֵכִין שָׁרֵי אִם לֹא יָבְאוּ לְחֻשְׁבּוֹן אֶלָּא שַׁבָּת דְּגוֹי אִם מְרֻוָּחָה אִם מוּעָט כַּד הָוֵי וּמְקַבֵּל גּוֹי עַל נַפְשֵׁיהּ דְּאִי לָא אָתֵי לֵיהּ בְּשַׁבָּת אֶלָּא דָּבָר מוּעָט לָא מְחַשֵּׁב.

אֲבָל אִם בָּאוּ לְחֻשְׁבּוֹן דא"ל אֶת שְׁקַלַת בְּחַד בְּשַׁבְּתָא מַאָה זוּזֵי וַאֲנָא שְׁקִילְנָא בְּשַׁבְּתָא תְּשְׁעִין זוּזֵי מַלֵּא לִי וכ"ש אִם יִשְׂרָאֵל תָּבַע אָסוּר. סט וְשֶׁשְׁאֲלוּתָם מַהוּ לְיִטּוֹל אֲוָכָף מֵעַל הַחֲמוֹר אוֹ סַרְגֵּל שֶׁהוּא מֻוּרְכָּב בְּשִׁבְיל שֶׁלֹּא תִּסְתַּכֵּן.

כָּךְ הֲלָכָה מֻוּתָּר לְהַתִּיר קְשָׁרוֹ שֶׁל אֲוָכָף וְשֶׁל סַרְגֵּל לְכַתְּחִילָּה מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּימָא וּמָצִינוּ שֶׁמֻּוּתָּר לְהַתִּירוֹ לְכַתְּחִילָּה כְּדִתְנַן (שַׁבָּת קנג א) מַתִּיר חֲבָלִים וכו' אֲבָל לְיִטּוֹל אֲוָכָף וּמֶרְכָּב לְכַתְּחִילָּה מע"ג בְּהֵמָה בְּשַׁבָּת אֵין תַּקָּנָה אֶלָּא לְהוֹלִיכָהּ וְלַהֲבִיאָהּ בֶּחָצֵר וּלְהוֹרִידָהּ, מִמַּעְלָה לְמַטָּה וּלְהַעֲלוֹתָהּ מִמַּטָּה לְמַעְלָה כְּדֵי שֶׁיִּפּוֹל מֵאֵלָיו אֲבָל לִיטְלוֹ בְּיָדוֹ אָסוּר אֲבָל מַרְדַּעַת מֻוּתָּר לִיטְלוֹ מִשּׁוּם דְּלָא נָפְלָה מִמֵּילָא אֲבָל אֲוָכָף וּמֶרְכָּב לָא וְאִם סַכָּנַת בְּהֵמָה אוֹמֵר לַגּוֹי וְנוֹטֵל וְשַׁפִּיר דָּמֵי.

ע וְשֶׁשְׁאֲלוּתָם כֵּיצַד מִנְהָג בַּיְשִׁיבָה (לְעִנְיַן יְצִיאָה בְּתַכְשִׁיטִין בְּשַׁבָּת). כָּךְ רָאִינוּ שֶׁאִילּוּלֵי גְּזֵרָה דִּילְמָא שָׁלְפָא וּמַחְוֵיָא וְאַתְוֵי כָּל תַּכְשִׁיטִין בֵּין שֶׁל אִישׁ בֵּין שֶׁל אִשָּׁה מֻוּתָּר לָאֲנָשִׁים וְלַנָּשִׁים לָצֵאת בָּהֶן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא גְּזֵרָה יֵשׁ הִלְכָךְ כָּל תַּכְשִׁיט שֶׁאֵינוֹ נֶחֱלָץ יוֹצְאִין בּוֹ וְכָל מִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לַחֲלוֹץ וּלְהַרְאוֹת מֻוּתָּר וְלֹא גָּזְרוּ בּוֹ רַבָּנָן.

וּבְטַבְּעוֹת כִּדְרָבָא דְּאָמַר (שַׁבָּת ס' א) יֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם תַּכְשִׁיט דְּאִישׁ. אֵין עָלֶיהָ חוֹתָם תַּכְשִׁיט דְּאִשָּׁה.

וְעַכְשָׁיו מִנְהָג שֶׁל יְשִׁיבָה בְּשַׁבָּת אֵין יוֹצְאִין אֲנָשִׁים בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם וַאֲפִי' בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם מַה טַּעַם גְּזֵרָה מִשּׁוּם דְּרָבָא שָׁם מב א) וְאַף בְּחָצֵר אֵין יוֹצְאִין בְּטַבַּעַת בְּשַׁבָּת.

וּמַה טַּעַם וַהֲלֹא כֻּלָּן לִרְשׁוּת הָרַבִּים הֵם אֲמוּרִים אֵין וַדַּאי לרה"ר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרַב דְּאָמַר (שָׁם סד ב) כָּל שֶׁאָסְרוּ חֲז"ל לרה"ר אַף לְחָצֵר אָסוּר חוּץ מִן הַכָּבוּל הַזֶּה והל' כְּרַב. ובי"ט שֶׁאֵין אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ מֻוּתָּר לָצֵאת בְּטַבַּעַת בֵּין לרה"ר בֵּין לְחָצֵר וְכֵן הִלְכָתָא.

(וְאִיכָּא מַרְבָּנְוָאתָא דְּשָׁרוּ בְּטַבַּעַת לְחָצֵר וְזֶהוּ נֹסַח הַשְּׁאֵלָה וְהַתְּשׁוּבָה). עא וְשֶׁשְׁאֲלוּתָם טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם מֻוּתָּר לְאִישׁ לָצֵאת בָּהּ לְכַתְּחִילָּה לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ.

לֹא כָּךְ רָאִינוּ דְּאִישׁ בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם תַּכְשִׁיט הוּא לוֹ וּמֻתָּר לָצֵאת בָּהּ. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם תַּכְשִׁיט הוּא לָהּ וּמֻתֶּרֶת לָצֵאת בָּהּ אֶלָּא שֶׁשְּׁנֵיהֶם אֲסוּרִים וּמְשׁוּם גְּזֵרָה דְּרָבָא דְּשָׁמְעִינַן מִתְּירוּצָא דְּרַב (שַׁבָּת סב א) טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם לְאִישׁ לֹא יָצָא שָׁמָּא יִתְּנֶנָּה לְאִשְׁתּוֹ וְטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם לֹא תֵּצֵא שָׁמָּא יִתְּנֶנָּה לְבַעְלָהּ וְאִם יָצְאוּ אֵין עֲלֵיהֶן מַלְקוּת מִדְּאוֹרַיְיתָא אֶלָּא מַכַּת מַרְדּוּת מִדְּרַבָּנָן מְשׁוּם גְּזֵרָה דְּרָבָא וּלְחָצֵר מֻתָּר לָצֵאת בָּהֶן בְּשַׁבָּת בֵּין אִשָּׁה כְּשֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם בֵּין אִישׁ כְּשֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם וּאע"ג דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כָּל שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים וכו' וְכֵן הֲלָכָה הָנֵי מִילֵּי בְּמַאי דְּאָסְרִי רַבָּנָן לְגַמְרֵי אֲבָל טַבַּעַת בֵּין דְּאִישׁ בֵּין דְּאִישָּׁה מְשׁוּם גְּזֵרָה דְּרָבָא בְּעָלְמָא הוּא וְכִי גָּזַר רָבָא ברה"ר וּבְכַרְמְלִית הוּא דְּגָזַר.

עב וְשֶׁשְּׁאַלְתֶּם יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּתַכְשִׁיט זָהָב לרה"ר וְקָשְׁיָא לְכוּ מִדְּקָתָנֵי הַשִּׁירִים וְהַנְּזָמִים וְהַטַּבָּעוֹת דְּאָמַר לְחָצֵר אֵין אֲבָל לרה"ר לָא. לֹא כְּשֶׁיֶּשְׁנָן עַל הָאִשָּׁה אֶלָּא חֲלוּצִין וּמֻנָּחִין דְּאָמַר מְחַבֶּרֶת (אוּלַי צ"ל דְּמַהוּ דְּתֵימָא) מַשּׂוֹי הֵן אוֹ שָׁמָּא כְּמַטְבְּעוֹת אוֹ כְּדִינָרִין קמ"ל הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים וְנִטָּלִין בְּחָצֵר אֲבָל אִשָּׁה שֶׁמְּקֻשְּׁטָת בָּהֶן בְּצַוָּארָהּ וּבִזְרוֹעוֹתֶיהָ וּבְרַגְלֶיהָ וּבְרֹאשָׁהּ וּבְאָזְנֶיהָ וּבְאֶצְבְּעוֹתֶיהָ יוֹצְאָה בָּהֶן לרה"ר אֲבָל גָּזְרוּ בָּהֶן דְּילְמָא שָׁלְפָא וּמַחְוְיָא לַחֲבֶרְתָּהּ וְכֵינָן דְּמִשָּׁלְפָא לֵיהּ מִן צַוָּארָהּ אוֹ מִשְּׁאָר גּוּפָהּ וְנָקְטָה לְהוּ בְּיָדָהּ אוֹ בְּיַד חֲבֶרְתָּהּ לֵיתָא בִּמְקוֹם תַּכְשִׁיט וְקָא מְטַלְטֵל ברה"ר וַאֲסִיר עג לְרַב שְׁרִירָא.

וְדִתְנַן (שַׁבָּת כב א) לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בַּמַּחַט הַנְּקוּבָה וְלֹא בְּטַבַּעַת וכו' וְאָמַר עֵלָּהּ אָמַר עֵוְלָא וְחִילּוּפֵיהֶן בְּאִישׁ עַל טַבַּעַת בִּלְבַד הוּא דְּאָמַר הַתַּלְמוּד וְלֹא עַל דָּבָר אַחֵר. וְכֵן שָׁאַלְנוּ וְהָא הוֹנָאָה כִּלְאַחַר יָד הִיא שֶׁהִיא בְּאֶצְבָּעָהּ וְאֵין בָּהּ מְלָאכָה וְלֹא כַּוָּנָה וְלָמָּה תִּתְחַיֵּיב חַטָּאת כַּאֲשֶׁר מָצָא בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם וְאוֹקְמָהּ ר' יִרְמְיָה בְּאִשָּׁה גִּזְבָּרִית שֶׁרְגִילָה לַחְתּוֹם וְיֵשׁ לָהּ בָּתִּים וְכִיסִים חֲתוּמִים וְאֵין הַטַּבַּעַת כִּלְאַחַר יָדָהּ מִפְּנֵי שֶׁהִיאמַתְכּוֹנֶנֶת לִשְׁמוֹר אוֹתָהּ וְהִקְשָׁה עָלָיו רָבָא וְאָמַר תֵּרַצְתְּ בְּאִשָּׁה גִּזְבָּרִית אִישׁ לָמָּה יִפְטוֹר מִן הַחַטָּאת שֶׁאָמַר עֵוְלָא וְחִילּוּפֵיהֶן בְּאִישׁ וַהֲלֹא יֵשׁ כִּסִּים וּבָתִּים חֲתוּמִים וְדַעְתּוֹ לִשְׁמוֹר טַבַּעְתּוֹ אֶלָּא אָמַר רָבָא לְעוֹלָם אִשָּׁה דְּעָלְמָא אֶלָּא שֶׁהַטַּבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם תַּכְשִׁיט לְאִישׁ וְאֵין תַּכְשִׁיט לְאִישׁ וְאֵין תַּכְשִׁיט לָאִשָּׁה וְשֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם תַּכְשִׁיט לְאִשָּׁה וְאֵין תַּכְשִׁיט לְאִישׁ וּבַדִּין לְהַתִּיר זֶה לָזֶה וְזֶה לָזֶה אֶלָּא גְּזֵרָה שָׁמָּא הָאִישׁ יִתֵּן לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה תִּתֵּן לָאִישׁ.

עַד שְׁאַלְתֶּם בְּשִׁיתּוּף מָבוֹי אִם א"א לוֹ בְּלֹא חָבִית אוֹ דִּילְמָא בְּכָל מְנָא דְּבָעֵי מַנַּח לֵיהּ. כָּךְ רָאִינוּ שֶׁכָּךְ הָיוּ רְגִילִין לְהַנִּיחַ שִׁיתּוּף מָבוֹי בְּחָבִית דְּתַנַּן (עֵירוּבִין כב א) כֵּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין בְּתְחוּמִין מַנִּיחַ אֶת הֶחָבִית (שָׁם פ' א) וְכֵיצַד מִשְׁתַּתְּפִין בְּמָבוֹי מַנִּיחַ חָבִית שֶׁל יַיִן וְשֶׁל שֶׁמֶן וְעַד עַכְשָׁיו כָּךְ אָנוּ נוֹהֲגִין שֶׁאֵינוֹ נוֹתְנִין אֶת הָעֵירוּב כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּמֵּר מִן הָעַכְבָּרִים וּמִן הַחֻלְדָּה וּמִן הַמָּטָר וְלָא סַגִּי לֵיהּ בְּלָא הַגְבָּהָה.

וּמַר רַב יְהוּדַאי זַ"ל כָּתַב בַּהֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת דִּילֵיהּ וְצָרִיךְ לְזָכוּתָן ע"י אַחֵר הֵיאַךְ עוֹשֶׂה נוֹתֵן אֶת הֶחָבִית לְבָנוֹ שֶׁהוּא בַּר מִצְוָה אוֹ לְבִתּוֹ בּוֹגֶרֶת אוֹ לְאָדָם אַחֵר וְאוֹמֵר לוֹ אֱמוֹר שֶׁיִּזְכּוּ בְּזֶה הָעֵירוּב כָּל בְּנֵי מָבוֹי זֶה.

וְיִקַּבֵּל מִיָּדוֹ וְאוֹמֵר יִזְכּוּ בְּעֵירוּב זֶה כָּל בְּנֵי מָבוֹי זֶה. עה מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת בְּמֵזִיד מַלְקִין לֵיהּ דְּתָנֵי ר' חִיָּיא (עֵירוּבִין יז ב) מַלְקִין עַל עֵירוּבֵי תְּחוּמִין דִּבְרֵי תּוֹרָה דִּכְתִיב אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמִי שֶׁחִלֵּל שַׁבָּת בַּזְּמַן הַזֶּה בְּמֵזִיד בְּדִין הוּא

דְּלָא מַלְקִינַן לֵיהּ דְּכִי אָמְרִי' דְּחַיָּיב מַלְקוֹת בְּחַיָּיבֵי לָאוִין א"נ בְּחַיָּיבֵי כְּרִיתוֹת אֲבָל בְּחַיָּיבֵי מִיתוֹת ב"ד לָא וּכְדְתָנֵן (מַכּוֹת כ"ג א) כָּל חַיָּיבֵי כְּרִיתוֹת שֶׁלָּקוּ וכו' עַד הֲרֵי הוּא כְּאָחִיךְ וְאָמְרִי' עָלָּהּ חַיָּיבֵי כְּרִיתוֹת קָתָנֵי חַיָּיבֵי מִיתוֹת ב"ד לָא קָתָנֵי אֶלָּא בַּזְּמַן הַזֶּה מָה אָנוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת לוֹ אָנוּ מַלְקִין וּמְבַזִּין אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַדָּבָר כְּהֶתֵּר וְאַל יִשָּׁנֶה בְּאוּלְתּוֹ עוֹ לְרַב הַאי.

שֶׁשְּׁאַלְתֶּם בְּמַה שֶׁאָמְרוּ (שַׁבָּת יד ב) שְׁלֹמֹה תִּיקֵּן עֵירוּבִין וְיָדַיִם בִּשְׁלָמָא נְטִילַת יָדַיִם תִּקֵּן מִשּׁוּם סָרֵךְ תְּרוּמָה אֶלָּא עֵירוּבִין הֵיאַךְ תִּקֵּן שְׁלֹמֹה וְכִי לֹא הָיוּ נָהוּגִין יִשְׂרָאֵל קוֹדֶם שְׁלֹמֹה בָּהֶם.

כָּךְ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁכָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְרוּדִיםבַּמִּלְחָמוֹת וּבְאוֹיְבִים וּבְכַמָּה מִינֵי צָרוֹת לֹא הָיָה לָהֶן פְּנַאי לִמְדּוֹד בֵּין עִיר לָעִיר וּלְתַקֵּן פִּתְחֵי מְבוֹאוֹת וּלְהַנִּיחַ עֵירוּבִין שֶׁהָיָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת בַּמַּחֲנוֹת וְלִשְׁמוֹר אֶת הַסֵּפֶר.

וְשֶׁמָּא לֹא נָהֲגוּ בְּעֵירוּב כִּי בַּמַּחֲנָה הֵם פְּטוּרִים כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ (עֵירוּבִין יז א) אַרְבָּעָה דְּבָרִים אָמְרוּ (1) בַּמַּחֲנֶה מְבִיאִין עֵצִים מִכָּל מָקוֹם וּפְטוּרִין מִנְּטִילַת יָדַיִם וּמִדְּמַאי וּמִלְּעָרֵב. וּכְשֶׁעָמַד שְׁלֹמֹה שֶׁנֶּאֱמַר בְּיָמָיו יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל וכו' אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ תִּקֵּן לָהֶם יָדַיִם וְעֵירוּבִין שֶׁלֹּא נָהֲגוּ בָּהֶן מִקּוֹדֶם עַד אוֹתוֹ זְמַן.

עז וְהָא דְּאָמַר ר' יִצְחָק (שַׁבָּת קנג ב) מוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת כָּךְ הַלָּכָה וְעָבְדִינַן הָכִי. מִיהוּ צָרִיךְ לְיַשֵּׁב כָּל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת.

אֲבָל בַּעֲמִידָה אֵין בְּכָךְ כְּלוּם וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת וְאִם עָשָׂה כֵּן הֲרֵי זֶה מְחַלֵּל שַׁבָּת שֶׁהֲרֵי מַעֲבִיר ד' אַמּוֹת ברה"ר בַּעֲמִידָה אע"פ שֶׁהוֹלֵךְ וְעוֹמֵד הֲלֵיכָה אַחַת הִיא וְצָרִיךְ לְיַשֵּׁב כָּל פָּחוֹת מד' אַמּוֹת. וַאֲפִי' בְּשָׂדֶה אוֹ בְּכַרְמְלִית שֶׁאֵין בָּהּ סְקִילָה וְאִם הֶעֱבִיר בְּתוֹכָן וְלֹא יָשַׁב כָּל פָּחוֹת מד' אַמּוֹת חַיָּיב מַלְקוּת מִדְּרַבָּנָן דְּקָאָמְרִי' (שָׁם ו' א) אֲבָל יָם וּבִקְעָה וכו' וּבְסִיפָא קָאָמְרִינַן וְאֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן וְאִם נָשָׂא וְנָתַן פָּטוּר אֲבָל אָסוּר מִדְּרַבָּנָן.

עח לְרַב הַאי. שְׁאַלְתֶּם צִבּוּר דְּמָצְלוּ תְּפִילַּת עַרְבִית וק"ש קוֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים וְלָא יָכִיל אִינִישׁ לְעַכְּבִינְהוּ דְּכַמָּה קְהִלּוֹת אַקִילוּ עַל נַפְשַׁיְיהוּ בְּכָךְ וּמְצַלּוּ קוֹדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים אֵיזֶה מֵהֶם עָדִיף דְּלִיצְלֵי אִינִישׁ בַּהֲדֵי צִבּוּרָא י"ח בְּרָכוֹת מִשּׁוּם בְּרָכָה עִם הַדְּרַת מָלְךְ וְשָׁבְיָק ק"ש וּבְרָכוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים אוֹ לְעַכּוֹבֵי עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים וּמִתְפַּלֵּל בְּיָחִיד וְסוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לִתְפִילָּה כר' יוֹחָנָן.

בְּרָכוֹת ד' ב). רַבָּנָן דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָכִי עָבְדִין צְלוֹ שֶׁל עַרְבִית וּבָתַר הָכִי לִזְמַן ק"ש קָרוּ וְלֹא אִכְפַּת לְהוּ לְמִסְמַךְ גְּאֻלָּה לַתְּפִילָּה בְּעַרְבִית.

וַאֲנַחְנָא הָכִי חָזֵינַן דק"ש בְּעוֹנָתָהּ טְפֵי עָדִיף וְסִימָן לַדָּבָר צֵאת הַכּוֹכָבִים הוּא דְּאוֹרָיְיתָא וּטְפֵי עָדִיף מִלְּמִסְמַךְ גְּאֻלָּה לִתְפִילָּה הֵיכָא דְּלָא אֶפְשָׁר. וְאִי חָזֵי אִינִישׁ לְצַלּוּיֵי רֹאשׁוֹנָה דְּבַהֲדֵי צִבּוּרָא רְשׁוּת וּשְׁנֵיָּה חוֹבָה שַׁפִּיר דָּמֵי.

עט לְרַב שַׁר שָׁלוֹם. הָא דְּתָנַן (מְגִילָּה ל' ב) בְּתַעֲנִיּוֹת בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת אֵין אָנוּ יוֹדְעִים מַהוּ וְאֵימָתַי הָיוּ קוֹרִין אוֹתָן וּמִי הוּאשֶׁיַּעֲשֶׂה כֵּן.

כָּךְ שָׁמַעְנוּ מֵרַאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ קוֹרִין אוֹתָם בְּשַׁבְעָה תַּעֲנִיּוֹת. יוֹם א' קוֹרִין וַיְהִי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם עַד לְךָ וְאָסַפְתָּ וְאַפְטָרְתָּא דָּרְשׁוּ ה'.

ב'.

מַה תִּצְעַק אֵלַי עַד אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וְאַפְטָרְתָּא שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל. ג' וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שָׁמַעְתִּי אֶת תְּלוּנּוֹת וְאַפְטָרְתָּא עַד עַתָּה (1) נְאֻם ה'.

ד' רְאֵה אַתָּה אֹמֵר אֵלַי וְאַפְטָרְתָּא וְלָכֵן יְחַכֶּה ה' לַחֲנַנְכֶם. ה' אִם בְּחֻקֹּתַי עַד סוֹף כָּל הַקְּלָלוֹת וְאַפְטָרְתָּא וַיֹּאמֶר אֵלָיְהוּ הַתִּשְׁבִּי.

ו' וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל דַּע רְאֵה וְאִפְטַרְתָּא עַל דִּבְרֵי הַבַּצָּרוֹת. ז וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע עַד אַתֶּם נִצָּבִים וְאַפְטָרְתָּא וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד.

וּבְכֻלָּן אוֹמֵר עֲנֵנוּ וּסְלִיחוֹת. פ שֶׁשְּׁאַלְתֶּם מַה דְּמֵאַר רַב שֵׁשֶׁת (בְּרָכוֹת ח' א) אֲנַן בְּדִידַן וְאִינְהוּ בְּדִידְהוּ.

הָכִי פֵּירוּשָׁא אֲנַן בְּדִידַן אָנוּ כַּמָּה שֶׁאָנוּ חַיָּבִים דְּהַיְינוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה לְפִי שֶׁהָיָה סַגִּי נְהוֹר פָּטוּר מִקְּרִיאַת ס"ת שֶׁהֵם דְּבָרִים שֶׁבִּכְתָב. פא לְרַב הַאיי.

שֶׁשְּׁאַלְתֶּם אִי הִלְכָתָא כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר (מְגִילָּה ז אֶסְתֵּר אֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם אוֹ לֹא. לְמַאי הִלְכָתָא אִצְטְרִיכָא לְכוֹן הִלְכָתָא מִי אִית לָן הַשְׁתָּא טֻמְאַת יָדַיִם וּתְרוּמָה וְקֹדֶשׁ אֶלָּא בְּדִין הוּא דְּלֵית הִלְכָתָא כִּשְׁמוּאֵל דְּאִתּוֹקֵם בִּיחִידָאָה.

וְהִלְכָתָא כְּסָתָם מַתְנִיתִין וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חָשְׁבִין לֵיהּ בַּהֲדֵי כְּתֵבֵי הַקֹּדֶשׁ (הַאי דְּפָרִישׁ רַב הַאיי ז"ל דְּלֵית הִלְכָתָא כִּשְׁמוּאֵל דְּבָרִים נְכוֹחִים הֵם. אֶלָּא מַאי דְּאָמַר לְמַאי הִלְכָתָא אִצְטְרִיכָא לְכוֹן הִלְכָתָא מִי אִית לָן הַשְׁתָּא תְּרוּמָה וְקֹדֶשׁ וְטֻמְאַת יָדַיִם לְעוֹלָם אִצְטְרִיכִינַן הִלְכָתָא דְּאִי מְגִילַּת אֶסְתֵּר מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם מַצִּילִין אוֹתָהּ מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה.

וְעוֹד אִי אָמְרַתְּ מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם הָוְיָא לָהּ כִּשְׁאָר כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ וּנְהִיגִינַן בָּהּ קַדֵּוּשָׁה כִּשְׁאָר כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁאָסוּר לְאָוְחָן עֲרוּמִים וְהָכִי אָמַר רַב נַטְרוּנַאי ז"ל שֶׁכָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ כס"ת וְאֵין נוֹגְעִין בָּהֶן אֶלָּא בְּמִטְפַּחַת).

פב לְרַב שְׁרִירָא וְרַב הַאיי. שְׁאַלְתֶּם עִיקַּר בְּרָכָה לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת מִנְהָגָא אוֹ הִלְכָתָא וְאִי הִלְכָתָא הֵיכָא כְּתִיבָה בַּתַּלְמוּד וְאִי אִית לֵיהּ לְבַעַל הַבַּיִת לְהַדְלִיק נֵרוֹת הַרְבֵּה עַל הָרִאשׁוֹנָה מְבָרֵךְ אוֹ עַל הָאַחֲרוֹנָה אִי עַל הָרִאשׁוֹנָה מְבָרֵךְ הֵיכִי מַדְלִיק בָּתַרְדְּקַבָּלָה לְשַׁבָּתָא.

וְאִי עַל אַחֲרוֹנָה מְבָרֵךְ הָוְיָא לָהּ בְּרָכָה לְאַחַר מַעֲשֶׂה. בִּרְכַּת נֵר שֶׁל שַׁבָּת הִלְכָתָא הִיא וְאע"ג דְּלָא אִתְאֲמַרָה בְּהֶדְיָא דְּהָא א"ל רָבָא לְאַבָּיֵי (שַׁבָּת כה ב) שְׁאַנִי אוֹמֵר הַדְלָקַת נֵר שַׁבָּת חוֹבָה.

וּתְנַן בְּמַתְנִי' נָמֵי (שָׁם לד א) שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם וכו'. וְקָיְימָא לַן כְּאַבָּיֵי דְּאָמַר (שָׁם כג א) וַדַּאי דְּדִבְרֵיהֶם בָּעֵי בְּרָכָה.

וּלְעִנְיַן אִי עַל הָרִאשׁוֹנָה מְבָרֵךְ אוֹ עַל הָאַחֲרוֹנָה כֵּוָן לֵי הַאי דִּיוּקָא לֵיכָּא בְּהָא מִלְּתָא וְלָא צְרִיכָא דא"כ לֵיכָּא לְאַדְלוֹקֵי טְפֵי מִן חֲדָא. וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם דְּמַדְלִיק כָּל מַאי דְּבָעֵי.

וְעוֹד לְטַעֲמַיְכוּ אִי שְׁבִיתָה עִם בְּרָכָה לֵית לֵיהּ לְאַדְלוֹקֵי אפי' חֲדָא וּמְנָהָגָא דְּמִלְתָא הָכִי וְעוֹד הַיּוֹם לִפְנֵיהֶם מַדְלִיקִין כַּמָּה דְּנִיחָא לְהוֹן וּמְתַקְנֵי לְהוֹן וּטְפוּ מִשְׁחָא בַּשְׁרָגֵי אִי צָרְכוּ. וְכַד מָטֵי עִם חֲשֵׁכָה בַּהֲדֵי דְּקָא מְתַקְנֵי בִּשְׁרָגָא אוֹ דְּטָפוּ בְּהוּ קַלִּי מִשְׁחָא מְבָרְכִין.

וְאַלְתַּר מְצַלּוּ יְדַיְהוּ וְשׁוֹבְתִין. וְלָא דָּיְיקִינַן בְּהַאי דַּוְקָא עוֹבֵר לַעֲשַׂיְיתָן וְאע"ג דְּאִי צָרִיךְ בְּרִישָׁא וְלָא מְקַבֵּל עֲלֵיהּ שְׁבִיתָה עַד דְּמְתַקֵּן לְכֹלְהוּ שְׁרָגֵי לָא מְחַיֵּיב בַּשְׁבִיתָה עַד דְּמְתַקֵּן לְכֹלְהוּ שְׁרָגֵי וְהָוֵי בְּרָכָה עוֹבֵר לַעֲשַׂיְיתָן וְשַׁפִּיר דָּמֵי.

פג לְרַב נַטְרוֹנַאי. שְׁשְׁאַלְתֶּם מַאי נִיהוּ שְׁלִיחַ צִבּוּר וּמַאי נִיהוּ יוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה חֲדָא מִלְתָא הִיא אוֹ תַּרְתֵּין מִילֵּי נִינְהוּ.

תַּרְתֵּין מִילֵּי נִינְהוּ. שְׁלִיחַ צִבּוּר לְפָרוֹס עַל שְׁמַע וְלֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה כְּמִשְׁמָעָהּ.

וְכִדְאָמְרִינַן בְּהַקּוֹרֵא דְּשָׁאנֵי בֵּין לְפָרוֹס עַל שְׁמַע וְלֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה דְּתָנַן מְגִילָּה כד א) פּוֹתֵחַ פּוֹרֵס עַל שְׁמַע וּמְתַרְגֵּם אֲבָל לֹא וכו' אַלְמָא שָׁאנֵי בֵּין פּוֹרֵס עַל שְׁמַע לְיוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה דְּהָווּ לְהוּ תַּרְתֵּין מִילֵּי.

פד עוֹד לוֹ. וְשְׁשְׁאַלְתֶּם מָקוֹם שְׁאֵין מִי שֶׁרָגִיל לֵירֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה אֶלָּא אֶחָד וּפְעָמִים טָרוּד בְּמִלַּאכְתּוֹ וְיֵשׁ בָּהּ נְעָרִים שֶׁהִגִּיעוּ לי"ז ולי"ח וְלֹא נִתְמַלֵּא זְקָנָם מַהוּ שֶׁיַּעֲשׂוּ ש"ץ וְיוֹצִיאוּ רַבִּים י"ח וְאַל יְבַטְּלוּ מִן הַתְּפִילָּה.

כָּךְ רָאִינוּ שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים (חֻלִּין כד ב) נִתְמַלֵּא זְקָנָם לְהָיוֹת מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר. וְכַמָּה דְּאֶפְשָׁר לְמֶהֱוֵי גַּבְרָא מַלְיָא טְפֵי עָדִיף מִן יָנוֹקָא.

אֲבָל וַדַּאי בְּמָקוֹם מְבַטֵּל מִן קְדֻשָּׁה וּבָרוּךְ וְיהֵא שְׁמֵיהּ לָא מִבָּעֵי בֶּן י"ז וּבֶן י"ח אֶלָּא אפי' בֶּן י"ג שָׁנָה וְיוֹם א' בִּדְלָא אֶפְשָׁר עוֹשֶׂה ש"צ דְּקָאָמְרִינַן (ר"ה כט א) זֶה הַכְּלָל כֹּל שֶׁאֵינוֹ מְחֻוַּיָּב בַּדָּבָר אֵינוֹ מוֹצִיא אֶתהָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן טַעְמָא דְּלֹא הִגִּיעַ לִכְלַל מִצְוֹת הוּא שֶׁאֵינוֹ מוֹצֵא אֶת הָרַבִּים י"ח אֲבָל מִבֶּן י"ג וְאֵילָךְ כִּי לָא אֶפְשָׁר שַׁפִּיר דָּמֵי.

פָּה עוֹד לוֹ. וְשֶׁכְּתַבְתֶּם לְעִנְיַן ס"ת.

כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים (סוֹטָה לט א) אָמַר ר' זֵירָא אָמַר רַב הוּנָא (1) כֵּיוָן שֶׁנִּפְתַּח ס"ת אָסוּר לְסַפֵּר אפי' בִּדְבַר הֲלָכָה וכו' וּמְחַיֵּיב אָדָם לְהַקְשִׁיב וּלְהַאֲזִין כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמַע פָּסוּק פָּסוּק שנא' וְאָזְלִי כָּל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה.

וְלָצֵאת קוֹדֶם קְדֻשָּׁה דְּסִדְרָא אָמְרוּ חֲכָמִים (שָׁם מ א) הָאֵידָנָא לָא מְקַיְּימִים עָלְמָא אֶלָּא אַקְדֻשָּׁה דְּסִדְרָא וְאָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּה מְבָרַךְ דְּאַגַּדְתָּא. מִי שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ אֵינוֹ מִתְקַיְּים אֶלָּא עָלָיו אֶפְשָׁר לְזַלְזֵל בּוֹ.

פו עוֹד לוֹ. וְלֵישֵׁב בִּרְחוֹב בה"כ בְּעֵת תְּפִילָּה הָעוֹשִׂין כָּךְ קַלּוּת הוּא וּמַקְלִין בְּעוֹל תְּפִילָּה שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם לַעֲמוֹד אֲחוֹרֵי ש"צ וְלַעֲשׂוֹת סְיָיג וְהִדּוּר לַתְּפִילָּה וּלְקַבֵּל עֲלֵיהֶם עֹל תְּפִילָּה בְּאֵימָה בִּרְתֵת וּבְזִיעַ.

וְכֵיוָן שֶׁעוֹמְדִין בִּרְחוֹב מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵעֻלָּה שֶׁל תְּפִילָּה וְהַמַּסִּיחַ בַּתְּפִילָּה אַחַז"ל (1) אָסוּר לָשׂוּחַ בֵּין יִשְׁתַּבַּח לִפְרִיסַת שֶׁל שְׁמַע דְּקָאָמְרִי' (בְּרָכוֹת לב ב) לְעוֹלָם יְסַדֵּיר אָדָם שִׁבְחוֹ שֶׁל הקב"ה וְאַחַ"כ יִתְפַּלֵּל.

הָווּ יְרֵאִים מִן הַמָּקוֹם וְהִזָּהֲרוּ בְּנַפְשׁוֹתֵיכֶם וְאַל תַּעַבְרוּ עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁכָּל הָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים חַיָּיב מִיתָה. פז עוֹד לוֹ.

וְשָׁשְׁאַלְתֶּם שֶׁיֵּשׁ בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת שֶׁמִּתְקַבְּצִים הַצִּבּוּר וְאוֹמְרִים פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁבְּסֵפֶר תְּהִלִּים בְּשַׁבָּת ובי"ט. ובר"ה ויוה"כ מוֹסִיפִין פָּרָשִׁיּוֹת וְעַד שֶׁהַצִּבּוּר מְזַמְּרִין מַתְחִילִין תַּלְמִידִים וְשׁוֹנִין וְדוֹרְשִׁין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה עַד קָרוֹב לב' שָׁעוֹת וְאַחַ"כ מִתְפַּלְּלִין מַהוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן מֵאַחַר שֶׁהִגִּיעַ זְמַן ק"ש מֻוָּתָּר לְהַתְחִיל וְלִשְׁנוֹת קוֹדֶם שֶׁקִּבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם אוֹ לֹא.

כָּךְ הָרְאוּנוּ מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁיִּשְׂרָאֵל שֶׁמַּשְׁכִּימִין וּבָאִין בבה"כ בַּשַּׁבָּתוֹת ובי"ט וְלוֹמְדִים מִדָּה יָפָה הֵן עוֹשִׂין. וְכָךְ מִנְהָג בְּבָבֶל מִתְּחִילַת גָּלוּת רִאשׁוֹנָה.

שֶׁכֵּיוָן שֶׁגָּלוּ לְבָבֶל וּנְמַעֵט הַתַּלְמוּד וּבְטְלוּ הַמְלַמְּדִים מִצַּעַר גָּלוּת נִתְקַבְּצוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵצֶל נְבִיאִים וּבַעֲלֵי תּוֹרָה. אָמְרוּ לוֹ אָנוּ אֵין בְּיָדֵנוּ לֹא מִשְׁנָה וְלֹא תַּלְמוּד לְשַׁנּוֹת בְּלַיְלָה וְיֵשׁ עָלֵינוּ טוֹרַח וּמְחָיָה וּפַרְנָסָה בְּשַׁבָּתוֹת ובי"ט מֵיהָא שֶׁיֵּשׁ לָנוּ פְּנַאי נֵשֵׁב בְּטֵלִים וְנִישַׁן כָּל הַלַּיְלָה תִּקְּנוּ לְהַשְׁכִּים לבה"כ וְלוֹמְדִים עַד שַׁחֲרִית.

וְהִסְכִּימוּ עַל מִנְהַג דהע"ה שֶׁאָמַר חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ וכו'. פח לְרַב שְׁרִירָא.

וְשָׁשְׁאַלְתֶּם בְּמַה שֶׁאָמְרוּ (בְּרָכוֹת כא א) ם יָכוֹל לְחַדֵּשׁ דָּבָר בִּתְפִלָּתוֹ וכו' כֵּיצַד מְחַדֵּשׁ. הָא מִלְּתָא מְשׁוּם לֹא תּוֹסִיפוּ נָגְעוּ בָּהּ.

וּבִתְפִלַּת הַמּוֹסָפִין דְּלָא לֵימְרוּ שְׁנֵי מוּסָפִין הָווּ. וְהַאי חִידּוּשׁ כְּגוֹן שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר כִּי זֶה הַמּוּסָף הוּא שֶׁהִתְפַּלֵּל מֵעִיקָּרָא וְהַשְׁתָּא לְכְבוֹד צִבּוּר הוּא שׁוֹנֶה וְאֵינוֹ מוֹסִיף.

וְאִית לֵיהּ לְמֵימַר הָכִי ירמי"א שֶׁתִּשְׁמַע תְּפִלָּתִי שֶׁהִתְפַּלַּלְתִּי לְפָנֶיךָ וְשֶׁתַּעֲלֵנוּ לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלֵנוּ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ קָרְבָּנוֹת חֲוָבֵינוּ. פט עוֹד לוֹ.

וְשָׁשְׁאַלְתֶּם אִי הִלְכָתָא כְּאָבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל (עירובין מד א) דְּכַד הֲוָה אָתֵי מֵאַרְחָא עַד תֵּילְתָּא יוֹמֵי לָא הֲוָה מַצְלֵי אַשְׁכְּחֵן לְרַנְוָאתָא דְּפָרִישׁוּ. הָנֵי מִילֵּי בְּדוֹרוֹת רִאשׁוֹנִים דַּהֲווּ מְכַוְּנֵי טוּבָא בִּצְלוֹתָא אֲבָל הָאִידָּנָא לָא.

צ לְרַב נַטְרוֹנַאי. שֶׁשְּׁאַלְתֶּם וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ מַה טַּעַם יֵשׁ שָׁם לִקְרוֹת וּלְתַרְגֵּם.

וּמַה טַּעַם קָבְעוּ אוֹתָם חֲכָמִים בְּסֵדֶר קְדֻשָּׁה כָּךְ מִנְהָג רִאשׁוֹנִים מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים כְּשֶׁהָיוּ מִתְפַּלְּלִין וְנוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם וּמְקַדְּשִׁין. לְאַחַר שֶׁעוֹנִין אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ וכו' מְבִיאִין נָבִיא וְקוֹרִין בּוֹ עֲשָׂרָה פְּסוּקִים הֵן חָסֵר הֵן יָתֵר וּמְתַרְגְּמִין אוֹתָן וְאַחַ"כ אוֹמְרִים וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר וּמְתַרְגְּמִין כְּשֵׁם שֶׁתִּרְגְּמוּ אוֹתָהּ פָּרָשָׁה שֶׁל נָבִיא.

וְאוֹמְרִין וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וּמְתַרְגְּמִין אוֹתוֹ כְּדֵי לְסַיֵּם בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הקב"ה וְאַחַ"כ מְקַדְּשָׁן וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה הָרוֹצָה בְּמִשְׁנָה עוֹסֵק הָרוֹצֶה בְּתַלְמוּד עוֹסֵק לְקַיֵּם מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים (קִידּוּשִׁין ל' א) לְעוֹלָם יִשְׁלַשׁ אָדָם וכו'.

וְכֵיוָן שֶׁרָבְתָה עֲנִיּוּת וְדַלּוּת וְהֶחְזִירוּ תַּלְמִידִים לְהִתְפַּרְנֵס מִמַּעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה תָּמִיד וּלְהַשְׁלִישׁ בְּכָל יוֹם נִסְמְכוּ עַל הַתַּלְמוּד בְּלִבַּד וְעָזְבוּ מִקְרָא וּמִשְׁנָה.

וְסָמְכוּ עַל מַה שֶׁאָמְרוּ כָּל הַנִּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם מִקְרָא מִשְׁנָה וּמִדְרָשׁ, וְעָקְרוּ לִקְרוֹת בַּנְּבִיא בְּכָל יוֹם אַחַר תְּפִלָּה.

ואע"פ שֶׁעָקְרוּ לִקְרוֹת בַּנְּבִיא אוֹתָן שְׁנֵי פְּסוּקִים לֹא עָקְרוּ אוֹתָם. וַעֲדַיִן קְבוּעִים וְעוֹמְדִים.

וּמִפְּנֵי מַה לֹא עָקְרוּם שֶׁקִּדֵּשָׁה מִשְׁלֹשֶׁת הִיא קק"ק וְשֶׁלְּשׁוֹהוֹ ג"פ בִּתְפִלָּה. וְלוֹמַר יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה כָּךְ מִנְהָג בְּבֵית רַבֵּינוּ שֶׁבְּבָבֶל לְאַחַר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין כָּל הַתְּפִלָּה וְגוֹמְרִין אוֹתָהּ וּפוֹסְקִין.

תְּנַאי עוֹסְקִים בַּמִּשְׁנָה וּבַמִּדְרָשׁ וּבַתּוֹסָפוֹת עַד ד' שָׁעוֹת. וּלְאַחַר ד' שָׁעוֹת אוֹמְרִים יַעַנְךָ וְגוֹמְרִין אוֹתוֹ.

וְאַחַר אוֹמְרִים וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר. וְגוֹמְרִין שְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ וּמְקַדְּשִׁין וְיוֹצְאִין לְבָתֵּיהֶם.

וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם לֹא הָיוּ אוֹמְרִים. וְאִם רָצָה יָחִיד לְאוֹמְרָם אֵין בְּכָךְ כְּלוּם שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים לֹא יִהֵא פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה אֶלָּא דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וַאֲנִי זֹאת אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם קְדֻשָּׁה.

וְכֵיוָן דְּתַקִּינוּ רַבָּנָן קְדֻשָּׁה דְּסִדְרָא אע"ג דְּמִשּׁוּם לִקְרוֹת בְּהוּ אִתְּקוּן כֵּינָן דְּנִקְבְּעוּ בִּתְפִלָּה כְּדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה הוּא וְלֹא יִהֵא פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה אֶלָּא אִם כֵּן בִּקְרָאֵי אוֹ בַּהֲלָכָה דִּגְמָרָא. צֵא לְרַב הַאיי, שֶׁשְּׁאֲלוּתָם הָא דְּתָנוּ רַבָּנָן (פְּסָחִים ז ב) כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן מְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשׂוֹיָתָן חוּץ מִן הַטְּבִילָה מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו מְטֻנָּפוֹת וּבִקֵּשׁ לְרַחְוֹץ יָדָיו וְלֶאֱכֹל אֵימָתַי מְבָרֵךְ ענ"י קוֹדֶם שֶׁיִּרְחַץ כָּל הַמִּצְוֹת אוֹ לְאַחַר שֶׁיִּרְחַץ.

כִּי רָאִינוּ מִקְצָת חֲכָמִים מְדַמִּין אוֹתוֹ לְטְבִילָה וְאוֹמְרִים אפי' גַּבְרָא דְּחָזֵי וְטָהוֹר כְּגוֹן שֶׁיָּדָיו מְטֻנָּפוֹת מוּטָב לוֹ שֶׁיִּרְחַץ יָדָיו וְיִהְיֶה בִּנְקִיּוּת וִיבָרֵךְ מִמַּה שֶׁיִּהְיוּ מְלֻכְלָכוֹת וּמִקְצָת חֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא תְּהֵא אֶלָּא מִקּוֹדֶם כָּכָל הַמִּצְוֹת שֶׁהַבְּרָכָה עוֹבֵר לַעֲשׂוֹיָתָן יְלַמְּדֵנוּ אֲדוֹנֵנוּ הֵיאַךְ.

כָּךְ אָנוּ רוֹאִין שֶׁכָּל לִכְלוּךְ וְטִינּוּף שֶׁאֵין מְעַכֵּב אֶת הַתְּפִלָּה אַף נ"י אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת וּמְבָרֵךְ ענט"י כַּאֲשֶׁר כְּתַבְתָּם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן עוֹבֵר לַעֲשׂוֹיָתָן חוּץ מִן הַטְּבִילָה בִּלְבַד. צב עוד לו.

מִצְוָה לְתַרְגֵּם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עַל הַקּוֹרֵא בְּתוֹרָה וְעַל הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא וַהֲלָכָה זוֹ יְרֻשָּׁה מֵימוֹת הַנְּבִיאִים. צג עוד לו.

(1) אֵין אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה לְתַרְגּוּם שֶׁל תּוֹרָה עַל תַּרְגּוּם שֶׁל נְבִיאִים אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה לַתּוֹרָה גּוּפָהּ עַל הַנְּבִיאִים גּוּפָן וְתַרְגּוּם שֶׁל תּוֹרָה אֵנְקְלוֹס הַגֵּר אָמַרוֹ מִפִּי ר' אֱלִיעֶזֶר ור' יְהוֹשֻׁעַ וְתַרְגּוּם שֶׁל נְבִיאִים יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל אָמַרוֹ מִפִּי חַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי (מְגִלָּה ג' א) צַד עוֹד לוֹ.

שֶׁשְּׁאַלְתֶּם עַל כֹּהֵן קָטָן מַהוּ לִקְרוֹת בְּתוֹרָה רִאשׁוֹן. תְּנַן (מְגִלָּה כד א) קָטָן קוֹרֵא בַּתּוֹרָה וּמְתַרְגֵּם וְשֶׁכְּקוֹרֵא עוֹלֶה לְמִנְיַן שִׁבְעָה.

וְכָשֵׁר הוּא שֶׁיִּקְרָא שְׁמִינִי וַיַּפְטִיר בְּנָבִיא. וְאֵיזוֹבְּהַפְטָרַת קָטָן פְּגָם לְצִבּוּר אֶלָּא דֶּרֶךְ אֶרֶץ וְיָשָׁר לַעֲמוֹד אָדָם גָּדוֹל וְחָשׁוּב בֵּין לִקְרוֹת רִאשׁוֹן בֵּין לְהַפְטִיר.

וּמַעֲמִידִין קָטָן לִקְרוֹת רִאשׁוֹן וּלְהַפְטִיר מִפְּנֵי כְּבוֹד אָבִיו. וְאִם עַל פִּגַּם הַכֹּהֵן חֲשַׁשְׁתֶּם שֶׁעוֹמֵד שְׁמִינִי לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה וּלְהַפְטִיר בַּנָּבִיא אֵין זֶה פִּגָּם כָּל עִיקָּר וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם כֹּהֲנִים מַפְטִירִים.

צה שֶׁשְּׁאַלְתֶּם עַל שִׁיעוּר חַלָּה אֵיזֶהוּ שִׁיעוּר מְדֻיָּק. וַדַּאי שִׁיעוּר חַלָּה מ"ג בְּצִים וְחוֹמֶשׁ בֵּיצָה וּכְדִמְפוֹרָשׁ בִּשְׁמַעְתָּא בְּעֵירוּבִין בְּפֶרֶק כֵּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין (פג א) כִּי אֲתָא רַב דִּימִי וכו' וּמֵהֵיכָא שְׁמַעְתָּא חָזֵינַן דְּשִׁיעוּר חַלָּה מ"ג בְּצִים וְחוֹמֶשׁ בֵּיצָה וּלְכָךְ נִתְּנָה לָנוּ הַתּוֹרָה שִׁיעוּר בְּבֵצִים וּבְפֵירוֹת שֶׁדִּבְרֵי סוֹפְרִים עַל הַר סִנַי נָתְנוּ כִּדְכְתִיב וַעֲלֵיהֶם כְּכָל הַדְּבָרִים לְפִי שֶׁהַבֵּצִים וְהַפֵּרוֹת נִמְצָאִים בְּכָל מָקוֹם כִּי גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲתִידִין לְהִתְפַּזֵּר בֵּין הָאֻמּוֹת, וּמִשְׁקָלָן וּמִדָּתָן שֶׁהָיוּ בִּימֵי מֹשֶׁה וְשֶׁהוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן בִּימֵי חַכְמֵי א"י אֵין נִשְׁמָרִין לָהֶם וְהַמִּדּוֹת מְשֻׁנּוֹת בַּדּוֹרוֹת וּבִמְדִינוֹת.

שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר הָיוּ חֲכָמִים מַחֲדָשִׁין מִדּוֹתֵיהֶם כַּמְפוֹרָשׁ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וְגַם בְּחַלָּה מָצִינוּ שֶׁהָיוּ מְשַׁעֲרִין מִדּוֹת בְּכָל יוֹם שֶׁהָרִי שִׁיגֵּר לוֹ בּוֹנְיוֹס לְרַבִּי, וְאָמַר ר' יִצְחָק (פְּסָחִים קט א) נָמֵי קִסְטָא דְּמוּרְיָיסָא דַּהֲוָה בְּצִפּוֹרִי וּתְמָנְיָא קַמַּיְיתָא דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן דַּהֲוָת יַתִּירָא עַל דָּא רִבְעָא.

וְגַם רַב (פְּסָחִים מח א) שִׁיעֵר קַבָּא מְלוּגְנָאָה לְפִסְחָא וְכֵן הִלְכְתָא. וְנִשְׁתַּנּוּ כָּל אֵלּוּ הַמִּדּוֹת שֶׁהֵן מִזְּמַן קָרוֹב וכ"ש מִדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁאֵין יְדוּעִים מִדּוֹתֵיהֶם כְּלָל וְלָכֵן תָּלוּ חֲכָמִים הַשִּׁעוּר בְּפֵירוֹת וּבַבֵּצִים שֶׁהֵם קַיָּמִין כָּל עֵת וְאֵין מִשְׁתַּנִּים.

מִיהוּ שִׁיעוּר הַבֵּצִים וְהַפֵּירוֹת תָּלוּ אוֹתָן בְּדַעְתּוֹ שֶׁל רוֹאֶה. וּלְמַדַּת בְּכָל שִׁיעוּר חַלָּה הֵן ע"ב אוֹקִיאוֹת (1) צו תְּשָׁעָה קַבִּין שִׁיעוּר כ"ז לִיטְרִין בְּמִדַּת בָּבֶל וְכָל לִיטְרָא מי"ג אוֹקִיאוֹת.

שִׁיעוּר כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה שְׁנֵי אוֹקִיאוֹת וּמֶחֱצָה. צז שֶׁשְּׁאַלְתֶּם אַבּוּהַּ דִּשְׁמוּאֵל לָמָּה לֹא נִקְרָא בִּשְׁמוֹ אָמְרוּ (1) כִּי אַבּוּהַּ דִּשְׁמוּאֵל הָלַךְ בִּסְחוֹרָה לְמָקוֹם רָחוֹק לְיָמִים מָצְאָה אוֹתוֹ מִדָּיָת אַחַת שֶׁהָיְתָה יוֹדַעַת בִּלְשׁוֹן הָעוֹפוֹת וּתְבָעַתּוּ לִדְבַר עֲבֵירָה וְתִתֵּן לוֹ אֶלֶף אֲלָפִים כִּכָּר כֶּסֶף.

אָמַר לָהּ לָמָּה. אָמְרָה לוֹ שָׁמַעְתִּי כִּי הַלַּיְלָה תּוֹלִיד בֵּן שֶׁלֹּא הָיָה כָּמוֹהוּ בְּחָכְמָה.

וּכְשֶׁשָּׁמַע זֶה הָלַךְ בְּקִפִּיצָה בַּלַּיְלָה אֶל בֵּיתוֹ וְיָדַע אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִתְעַבְּרָה וְיָשַׁב לְדַרְכּוֹ בְּקִפִּיצָה וּכְשֶׁשָּׁבָא הַדָּבָר לְבֵית דִּין הֵעִידוּ כִּי הָרָה לִזְנוּנִים הִיא שֶׁהָרֵי כַּמָּה יָמִים שֶׁלֹּא הָיָה בַּעֲלָהּ בְּכָאן וֶהֱבִיאוּהָ לְבֵית דִּין וְהַלָּקוָה וְיָלְדָה בֵּן וְנִקְרָא שְׁמוּאֵל וְאַחַר כֵּן בָּא אָבִיו וְהֵעִיד עָלָיו וְהָיָה שְׁמוּאֵל אוֹמֵר אֲנִי יָדַעְתִּי כְּשֶׁהַלָּקוּ אֶת אִמִּי וְהַכּוּנִי בִּרְצוּעָה עַל רֹאשִׁי וּפָצָעוֹ אֶת רֹאשִׁי וּמָקוֹם הָרָצוּעַ נִיכָּר בְּרֹאשִׁי וְעַל זֶה הָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ אַבּוּהַּ דִּשְׁמוּאֵל לְהוֹדִיעַ לְכָל שֶׁהוּא אָבִיו.

צח לְרַב הַאיי. (1) וְדִשְׁאֲלִתּוּן הָא דְּתָנַן (בְּרָכוֹת נד א) וְעַל הַזְּוָוּעוֹת וְאָמְרִינַן עֲלָהּ (שָׁם נט א) מַאי זְוָוּעוֹת אָמַר רַב קְטִינָא גּוּהָה וכו' וּבְעִיתּוּן לְפָרוּשֵׁי לְכוֹן כֻּלָּהּ עִנְיָנָא כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָכֶם עִיקָּר לְמֵילַף מִינָּהּ לְכָל דְּדָמֵי לָהּ הַאי מִלְּתָא אַגַּדְתָּא הִיא וּבָהּ וּבְכָל דְּדָמֵי לָהּ אָמְרוּ רַבָּנָן אֵין סוֹמְכִין עַל דִּבְרֵי אַגָּדָה וְאָרְחָא בְּפֵרוּשָׁא לְבָרוּרֵי תְּחִילָּה דְּבֵין מְשִׁיקוּל הַדַּעַת וּבֵין מִדִּבְרֵי חֲכָמִים לֵית סָפֵק שהקב"ה אֵין לְדַמּוֹתוֹ לְשׁוּם בְּרִיָּה וְאֵין לְפָנָיו לֹא שְׂחוֹק וְלֹא בְּכִי וְלֹא אֲנָחָה וְלֹא דְּמָעוֹת וְלֹא דֶּוְחָקִי וְכַד מְבָרְרָא הָא מִלְּתָא מִתְיְדַע דְּכָל מִלְּתָא דַּאֲמָרוּהָ

רַבָּנָן דְּאָמְרִי דְּהָכִי לָאו עַל פְּשָׁטֵיהּ אֲמָרוּהָ אֶלָּא בְּתוֹרַת מָשָׁל וְדִימּוּי לִדְבָרִים שֶׁנּוֹדָעִים בֵּינוֹתֵינוּ לְמַרְאִית הָעַיִן כִּי הֵיכִי דְּדִבְּרָה תּוֹרָה בִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם דְּהָא נְבִיאִים הָכִי מְמַתְּלִין וְאָמְרִין עַיִן ה'.

הִנֵּה יַד ה'. וַיִּחַר אַף ה'.

עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו. וְלָאו עַל פְּשָׁטֵיהּ אֶלָּא בְּתוֹרַת מָשָׁל וּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם.

וְאַף הָכִי אִתְּיוֹן דִּבְרֵי הַגָּדָה וְהָכִי תִּסְתַּבְּרָא לֵיהּ לְרַב קַטִּינָא דְּיִשְׂרָאֵל עֲדִיפִין וַחֲשִׁיבִין קַמֵּיהּ דְּקב"ה וְכָל דְּמֵיתֵי לְעָלְמָא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל הוּא לְפוּם דְּכְתִיב רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה וגו' וְרַבָּנָן אָמְרִי (יְבָמוֹת סג א) אֵין טוֹבָה בָּאָה לָעוֹלָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל וְאֵין רָעָה בָּאָה לָעוֹלָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל.

וְאִילֵּין מִילֵּי דְּמֶחֱזֵי לְהוֹן קב"ה בִּשְׁמַיָּא וּבָאַרְעָא מוֹפְתִים וְסִימָנִין אִינּוּן לְיִשְׂרָאֵל עַל דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָם כְּגוֹן הַקֶּשֶׁת שְׁבִּשְׁעָה שְׁנִּרְאֵית בֶּעָנָן שָׁם אוֹתָהּ אוֹת בְּרִית לַמַּבּוּל וּלְפוּם הֵכִין כֵּיוָן דְּקָשֵׁי קַמֵּי שְׁמַיָּא חֲרָבַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּפִזּוּר יִשְׂרָאֵל וְצַעַר שֶׁשְּׁרוּיִין בּוֹ בֵּין אוּמּוֹת הָעוֹלָם וּכְמוֹ שֶׁשְּׁכִינָה שְׁרוּיָה עִמָּהֶן בְּצַעַר כִּדְדָרִישׁ עִמּוֹ אָנֹכִי בְּצָרָה וּכְדִדְרִישׁ בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר אָמַר רַב קַטִּינָא דְּמֶחֱזֵי לְהוּ סִימָנָא עַל הַדִּין קַוֶּשְׁיָא.

וְכָזֹאת בַּת קוֹל שֶׁשָּׁמַע ר' יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע (2) אוֹ שֶׁחָרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי וְשָׂרַפְתִּי אֶת הֵיכָלִי. וְגוּהָא סָבַר רַב קַטִּינָא דִּבְהָדֵין עִנְיָנָא שֶׁהוּא סִימָן דְּמֶחֱזֵי לְהוֹן קב"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּרוֹמָא עַל קַוֶּשְׁיָא דְּצָרָתָם בֵּין אוּמּוֹת הָעוֹלָם דְּמִשְׁתַּפְּכָן מַיָּאמֵרְקִיעָא לַיָּם הַגָּדוֹל וְאָרִים קוֹל בַּהֲדֵיהוּ כְּבֶן אָדָם דִּבְכִי וְאָרִים קוֹל בִּכְיָיתֵיהּ וְלֹא ח"ו שְׁמוֹרִיד דְּמָעוֹת מֵעַיִן וְאֵין לְדַמּוֹת יוֹצְרֵנוּ לְשׁוּם מִדָּעַם מִיהוּ כָּל מַיָּא דְּדַיְיקָן דְּמָעוֹת מִתְקָרְיִין כְּדִכְתִיב בְּדִיבֵּא דַּחֲמָרָא מְלַאָתְךְ וְדִמְעָךְ.

וּגְשָׁמִים כֵּלְהוֹן אִית לְמַקְרִינְהוּ דְּמָעוֹת דְּהָא עִיבָא דָּמֵי לְעַפְעַפֵּי עַיִן וְחַטָּרָא דָּמֵי לִדְמָעוֹת וּבַאֲתָרֵי טוּבָא קָרוּ לֵיהּ לְמִטְרָא דְּמָעוֹת וְהקב"ה מוֹרִידָן בִּגְבוּרָתוֹ כִּדְכְתִיב וְהוֹרַדְתִּי הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ וְהָכֵין נָמֵי מוֹרִיד מַיִם דְּמִתְקְרֵי דְּמָעוֹת בִּגְבוּרָתוֹ וְלֹא ח"ו שְׁמוֹרִיד דְּמָעוֹת מֵעַיִן דְּאָדָם אֶלָּא כִּי הֵיכִי דְּמְפָרְשִׁי פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ דְּלָאו דְּמִשְׁתַּעֵי מִתּוֹךְ פֶּה כִּי הֵיכִי דְּמִשְׁתַּעֵי מֹשֶׁה מִתּוֹךְ פֶּה אֶלָּא שָׁבוֹרָא קוֹל דִּבּוּר שֶׁדּוֹמֶה כְּאִילּוּ יָצָא מַפֶּה הֵכִין בּוֹרָא דְּמָעָה שֶׁדּוֹמֶה כְּאִילּוּ יָצָא מֵעֵינַיִם.

וְכֵן הַאי דְּקָאָמַר מֹשֶׁה אֲשֶׁר עַיִן בְּעַיִן נִרְאָה אַתָּה ה' וְכָל מַאי דְּדָמֵי לְאִילֵּין מִילֵּי דְּרֶךְ אַחַת הִיא וְלָא נָפִישׁ לְמֵימַר דְּעַל חֲרָבַן מִקְדָּשׁ וְצַעַר יִשְׂרָאֵל מִתְחֲזֵי בְּרוֹמָא כְּגוֹן בְּכִיּוֹת וְאַנָּחוֹת דְּהָא עַל יָחִיד אֲמוּר רַבָּנָן (מ"ק כה ב) כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דר' אֲבָהוּ אַחַיָּתֵנִי עַמּוּדֵי דְּקֶסְרֵי דְּמֵעָי אֶפְשָׁר שֶׁעַמּוּדִים בּוֹכִים אֶלָּא מִן שְׁמַיָּא אַחֲווֹ לְהוֹן הָכִי כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דר' יוֹסֵי שָׁפְכוּ מַרְזְבֵי דְּצִפּוֹרֵי דְּמָא כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דר' יַעֲקֹב אִתְחֲמִיאוּ כּוֹכְבֵי בִּימָמָא עאכ"ו אִית לְמֵימַר בְּצָרַת צִבּוּר וְחֻרְבָּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דְּהָא קָא אָמְרִי רַבָּנָן דְּהַהוּא יוֹמָא חֹשֶׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּצֵאתוֹ וְרָעֲשׁוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְלָא נָפִישׁ לְמֶחֱוֵי הָכִין.

לְפִיכָךְ סָבַר רַב קַטִּינָא דְּגוּהָא מֵחֲמַת דְּמָעוֹת שֶׁמּוֹרִיד עָלָיו כִּדְאָמַר אוֹבָא טַמְיָא וְרַב קַטִּינָא דְּיִלְיהּ אָמַר כַּפָּיו סוֹפֵק זֶה עַל זֶה וְהוּא קוֹל גּוּהָא וּקְרָא בְּהֶדְיָא כְּתִיב וְגַם אֲנִי אַכֶּה כַפִּי אֶל כַּפִּי. וְכִי הֵיכִי דְּמִתְפָּרֵשׁ קְרָא מִתְפָּרֵשׁ מֵימְרֵיהּ דְּרַב קַטִּינָא וְהָכִי קָאָמַר שֶׁאֵין מִקְרָא יוֹצֵא

מִידֵי פְּשׁוּטוֹ אע"פ שֶׁנִּדְרַשׁ לְכַמָּה טְעָמִים שהקב"ה בּוֹרֵא כְּמִין שְׁתֵּי כַּפַּיִם בְּרָקִיעַ וְנִסְפָּקִין זֶה בָּזֶה וְיוֹצֵא מִבֵּינֵיהֶם קוֹל גּוּהָא.

וְרַבָּנָן דְּאָמְרִי בּוֹעֵט בְּרָקִיעַ שֶׁבּוֹרֵא כְּעֵין רֶגֶל בָּרָקִיעַ וְנִשְׁמָע קוֹלָהּ כִּדְאָמַר פּוֹרֵה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי. ור' יוֹנָתָן דְּאָמַר מִתְאַוֵּחַ שֶׁבּוֹרֵא קוֹל שֶׁנִּשְׁמָע כְּקוֹל אֲנָחָה וְלָאו ח"ו שֶׁאֲנָחָה בָּאָה עָלָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּאָה בְּלֵב בְּנֵי אָדָם וְהָכִין נָמֵי הָא דִּכְתִיב ה' חָפֵץ לֹא שְׁחֵפָץ בָּא עָלָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא בָּא בְּלֵב בְּנֵי אָדָם אֶלָּא שֶׁבּוֹרֵא חֵפֶץ שֶׁלֹּא כְּגוּף וְנִקְרָא חֶפְצוֹ כָּךְ מַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁבּוֹרֵא אוֹתוֹ כְּקוֹל אֲנָחָה וְנִקְרָא אֲנָחָתוֹ, וְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב דְּאָמַר דּוֹחֵק אֶת רַגְלָיו תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּפֵירוּשָׁא כִּדְאֵת מְפָרֵשׁ לֵיהּ לִקְרָא דִּכְתִיב כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדוֹם רַגְלָי אֶפְשָׁר גּוּף הוּא שֶׁיּוֹשֵׁב עַל הַשָּׁמַיִם כְּמִי שֶׁיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא וְרַגְלָיו עַל הָאָרֶץ כִּשְׁרַפְרַף אֶלָּא מָשָׁל בְּעָלְמָא הוּא כְּשֵׁם שֶׁהַמֶּלֶךְ גּוּפוֹ עַל הַכִּסֵּא שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלָיו וְשַׁרְפְּרַף מֻנָּחשֶׁאֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה פּוֹשֵׁט עָלָיו אֶת רַגְלָיו כֵּן הַשְּׁכִינָה שְׁרוּיָה בַּשָּׁמַיִם כַּכִּסֵּא שֶׁהַגּוּף עָלָיו וְהָאָרֶץ אֵין מְכִילָה אֶלָּא מְעַט מִמָּנָּה כִּשְׁרַפְרַף שֶׁלֹּא הוּכַן אֶלָּא לִרְגָלִים וְהָכִין אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב שֶׁאוֹתָן הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם קְרוֹבִים לָאָרֶץ שֶׁדּוֹמִין מִן הַשְּׁכִינָה כִּרְגָלִים מִן הַגּוּף נִדְחָקִים זֶה בָּזֶה וְיוֹצֵא מִבֵּינֵיהֶם קוֹל וְזֶהוּ גּוּהָא.

וְלֹא חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד אָמְרוּ כֵּן אֶלָּא הַרְבֵּה מֵחַכְמֵי יוֹנִים וְזוּלָתָם אָמְרוּ שֶׁיֵּשׁ מִן הָעֲנָנִים שֶׁהֵם מַלְאָכִים וְשָׂרִים וּמֵהֶן קוֹל רְעָמִים וְקוֹל זְוָועוֹת וּמֵהֶם בּוֹרְקֵי בְּרָקִים וְאַף מִקְרָא כָּתוּב בַּמַּלְאָכִים וְנוֹגַהּ לָאֵשׁ וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא בָּרָק.

אֵלּוּ דְּעֵוָתֵן שֶׁל חֲכָמִים הָאֵלּוּ בְּגוּהָא וְיֵשׁ בּוֹ דֵּעוֹת אֲחֵרוֹת וּדְבָרִים אֲחֵרִים אֶלָּא שֶׁפִּתְרוֹן דְּבָרִים אֵלּוּ כְּמוֹ שֶׁפֵּירַשְׁנוּ וְלֹא ח"ו דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּימּוּי לְיוֹצְרֵנוּ יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה. צט עַד לוֹ.

(1) וְדִשְׁאֵלְתּוּן הָא דְּתָנוּ רַבָּנַן (חֲגִיגָה יד ב) אַרְבָּעָה נִכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס בֶּן עַזַּאי וּבֶן זוֹמָא אַחֵר ור' עֲקִיבָא זֶה הַפַּרְדֵּס מַהוּ וּבָמָה הֵצִיץ וְנִפְגַּע וּפְגִיעָה זוֹ מַה הִיא וּמָה הוּא קְצִיץ בַּנְּטִיעוֹת וּמָה הֵן נְטִיעוֹת הַלָּלוּ ור' עֲקִיבָא שֶׁנִּכְנַס לְאֵיזֶה מָקוֹם נִכְנַס וּמִפְּנֵי מַה נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם אִם תֹּאמַר מִפְּנֵי צִדְקָתוֹ הִנֵּה בֶּן עַזַּאי וַחֲבֵירוֹ צַדִּיקִים הֵם יְפָרֵשׁ לָנוּ אֲדוֹנֵנוּ הֲלָכָה זוֹ כִּי רַבּוֹ הַדֵּעוֹת.

דַּע כִּי אָנוּ מֵעוֹדָנוּ אֵין דַּרְכֵּנוּ לְחַפּוֹת עַל דָּבָר וּלְפָרֵשׁ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת מִי שֶׁאָמְרוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁאַחֵרִים עוֹשִׂים וַהֲרֵי אָנוּ מְפָרְשִׁים לְךָ דַּעְתּוֹ שֶׁל תַּנָּא זֶה וְתוֹכֶן כַּוָּנָתוֹ וַאֲמִתַּת מַה שֶׁהָיָה סָבוּר וְאֵין אָנוּ עֲרֵבִים עַכְשָׁיו שֶׁהַדְּבָרִים הֲלָכָה וַדַּאי מִשְׁנָיוֹת הָרַבֵּה יֵשׁ שֶׁאֵינָן הֲלָכָה וְאָנוּ מְפָרְשִׁים אוֹתָם אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָתְנַנּוּ.

וְשֶׁמָּא אַתָּה יוֹדֵעַ כִּי הָרַבֵּה מִן הַחָכְמִים הָיוּ סוֹבְרִים כִּי מִי שֶׁהוּא הָגוּן בְּכַמָּה מִדּוֹת זְכוּרוֹת וּמְבוֹאָרוֹת כְּשֶׁמְּבַקֵּשׁ לִצְפּוֹת בְּמֶרְכָּבָה וּלְהַצִּיץ בַּהֵיכָלוֹת שֶׁל מַלְאֲכֵי מָרוֹם יֵשׁ לוֹ דְּרָכִים לַעֲשׂוֹת שֶׁיֵּשֵׁב בְּתַעֲנִית יָמִים יְדוּעִים וּמַנִּיחַ רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו וְלוֹחֵשׁ לָאָרֶץ שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת הַרְבֵּה שֶׁהֵן מְפוֹרָשׁוֹת.

וּבְכֵן מֵצִיץ בַּפְּנִימִים וּבַחֲדָרִים כְּמִי שֶׁהוּא רוֹאֶה בְּעֵינָיו הֵיכָלוֹת שִׁבְעָה וְצוֹפֶה כְּאִילּוּ הוּא נִכְנָס מֵהֵיכָל לַהֵיכָל וְרוֹאֶה מַה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ. וְיֵשׁ שְׁתֵּי מִשְׁנָיוֹת שֶׁהַתְּנָאִים שׁוֹנִין אוֹתָן בְּדָבָר זֶה וְנִקְרָאוֹת הֵיכָלוֹת רַבָּתִי וְהֵיכָלוֹת זוּטַרְתִּי.

וְדָבָר זֶה מְפֻרְסָם וְיָדוּעַ. וְעַל אוֹתָן צְפִיּוֹת שָׁנָה תַּנָּא זֶה אַרְבָּעָה נִכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס הִמְשִׁיל אֶת הַהֵיכָלוֹת הַלָּלוּ לְפַרְדֵּס וְהֶעֱלָה לָהֶם הַשֵּׁם הַזֶּה וְדִמָּה אֶת הָאַרְבָּעָה הַלָּלוּ שֶׁהוּא סוֹבֵר כִּי הֵצִיצוּ בַּמֶּרְכָּבָה וְרָאוּ שֶׁנִּכְנְסוּ לְהֵיכָלוֹת כְּמִי שֶׁנִּכְנַס לַפַּרְדֵּס.

וְדָבָר זֶה בָּרוּר מִמְּקוֹמוֹ תְּחִלָּה כִּי פִּסְקָא דְּמַתְנִיתִין שֶׁעָלֶיהָ נִשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ וְלֹא בַּמֶּרְכָּבָה בְּיָחִיד אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה חָכָם וּמֵבִין מִדַּעְתּוֹ. וְעוֹד שֶׁמְּפֹרָשׁ בַּבָּרַיְיתָא זוֹ בְּהֶדְיָא אָמַר לָהֶן ר' עֲקִיבָא כְּשֶׁאַתֶּם מַגִּיעִין אֲצֶל אַבְנֵי שַׁיִשׁ טָהוֹר אַל תֹּאמְרוּ מַיִם מַיִם.

וּבְהֵיכָלוֹת זוּטַרְתִּי מְפֹרָשׁ בְּלָשׁוֹן הַזֶּה פֶּתַח הֵיכָל שִׁשִּׁי נִרְאֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵאָה אֲלָפִים רְבָבוֹת גַּלֵּי מַיִם וְאֵין בּוֹ אפי' טִפָּה אַחַת שֶׁל מַיִם אֶלָּא אֲוִיר זִיו אַבְנֵי שַׁיִשׁ טָהוֹר חֲלוּלוֹת כְּהֵיכָל שֶׁזִּיו מַרְאֵיהֶן דּוֹמֶה לַמַּיִם וְזֶה שֶׁשָּׁנוּ בֶּן עַזַּאי הֵצִיץ וָמֵת כִּי הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם.

וְזֶה שֶׁשָּׁנוּ בֶּן זוֹמָא הֵצִיץ וְנִפְגַּע פִּתְרוֹן נִפְגַּע כְּמִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה מִן הַמַּרְאוֹת הַמַּבְהִילוֹת שֶׁלֹּא הַכִּילָה דַּעְתּוֹ לִסְבָלָם. וְדוֹמֶה לִפְגָעִים דְּאָמְרִינַן (שְׁבוּעוֹת טו ב) אֵיזֶהוּ שִׁיר שֶׁל פְּגָעִים יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן וגו'.

וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ (חֲגִיגָה טו א) מַעֲשֶׂה בר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל גַּב מַעֲלָה בְּהַר הַבַּיִת וְרָאָה בֶּן זוֹמָא וְלֹא עָמַד מִפָּנָיו אָמַר לוֹ מֵאַיִן וּלְאַיִן בֶּן זוֹמָא וְסוֹף הַמִּשְׁנָה אָמַר לָהֶם ר' יְהוֹשֻׁעַ לְתַלְמִידָיו כְּבָר (2) בֶּן זוֹמָא בַּחוּץ כְּלוֹמַר שֶׁיָּצָא מִכְּלַל הַדַּעַת וּפֵירוּשׁ אַחַר קִצֵּץ בַּנְּטִיעוֹת מָשָׁל הוּא עַל עִיקַּר הַדָּבָר אַרְבָּעָה נִכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס וְכֵיוָן שֶׁהִפְסִיד אַחַר וְהִשְׁחִית דְּמְיוֹנוֹ לְמִי שֶׁנִּכְנַס לַפַּרְדֵּס וְקִיצֵּץ בִּנְטִיעוֹת כִּי אַחַר חָשַׁב שֶׁיֵּשׁ שְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת כְּאִלּוּ הָאַמְגּוּשִׁים שֶׁאוֹמְרִין הוּרְמִיז וְאַהֲוָרְמִין וּמָקוֹר טוֹב וּמְקוֹר רַע מֵעֲוֹן אוֹר וְחֹשֶׁךְ לְטַעַם זֶה נִתְכַּוֵּן תַּנָּא זֶה שֶׁשָּׁנָה מִשְׁנָה זוֹ, ור' עֲקִיבָא הָיָה יוֹתֵר שָׁלֵם מִכֻּלָּן כִּי הֵצִיץ כַּהוֹגֶן וְצָפָה כָּרָאוּי וְהָכִיל דַּעְתּוֹ אוֹתָן מַרְאוֹת הַמַּבְהִילוֹת וְנָתַן לוֹ הקב"ה חַיִּים וְכָל דָּבָר שֶׁצָּפָה חָשַׁב בּוֹ מַחֲשָׁבָה נְכוֹנָה בְּדַעַת נְכוֹחָה.

וְדַע כִּי דָּבָר זֶה הָיָה מְקֻבָּל אֵצֶל הָרִאשׁוֹנִים כֻּלָּן יַחְדָּו וְלֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶם מְכַחֵשׁ בּוֹ כִּי אוֹמְרִים הָיוּ כִּי הקב"ה עוֹשֶׂה אוֹתוֹת וְנוֹרָאוֹת עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים וּכְמוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה ע"י הַנְּבִיאִים וּמַרְאֶה אֶת הַצַּדִּיקִים מַרְאוֹת נוֹרָאוֹת כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוּא מַרְאֶה אֶת הַנְּבִיאִים כִּי תַּקָּנוֹת יֵשׁ לָעוֹלָם בְּדְבָרִים הַלָּלוּ וְאֵין בָּהֶם הֶפְסֵד כָּל עִיקָּר כִּי יוֹדֵעַ אֱלֹהִים שֶׁאֵין טוֹעֲנִין בּוֹ טַעֲנָה בָּטְלָה וְכָל זֶה שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁנַּעֲשָׂה לר' חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא וְזוּלָתוֹ מַאֲמִינִים בּוֹ וְלֹא מַכְחִישִׁין.

וּמַר רַב שְׁמוּאֵל גָּאוֹן זַ"ל וּכְיוֹצֵא בּוֹ שֶׁהִרְבּוּ לִקְרוֹת בְּסִפְרֵי נָכְרִים אוֹמְרִים אֵין הַמַּרְאוֹת הַלָּלוּ נִרְאוֹת אֶלָּא לַנְּבִיאִים וְלֹא יֵעָשֶׂה נֵס אֶלָּא לַנָּבִיא וּמַכְחִישִׁין בְּכָל מַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי נַעֲשָׂה בּוֹ נֵס לַצַּדִּיקִים וְאָמְרוּ כִּי אֵין זֶה הֶלְכָה וְאַף בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל ר' עֲקִיבָא שֶׁצָּפָה בַּהֵיכָלוֹת וּמַעֲשֶׂה ר' נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה ור' יִשְׁמָעֵאל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן עַל כָּל אֵלֶּה אוֹמְרִים אֵינָם הֲלָכָה וְאָנוּ סוֹבְרִים כִּי הקב"ה עוֹשֶׂה נִסִּים לַצַּדִּיקִים וְנִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת וְלֹא רָחוֹק מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא מַרְאֶה אוֹתָן בַּפְּנִימִיּוֹת מַרְאוֹת הֵיכָלָיו וּמַעֲמַד מַלְאָכָיו.

וְאַתָּה מַחְמַד עֵינֵינוּ אֲשֶׁר אַתָּה אוֹמֵר לָבֹא לְחַדְרֵי הַהֲלָכָהיְבִיאֵךְ הַמֶּלֶךְ חַדְרוֹ וְיִזְכֵּךְ לָתֵת לְךָ מְהֹלְכִים עִם הָעוֹמְדִים לְפָנָיו וְתִרְוֶה מִדֶּשֶׁן בֵּיתוֹ וְנַחַל עֲדָנָיו תַּשְׁקֶה כִּי עִמּוֹ מָקוֹר חַיִּים וְיֶשַׁע רַב.

ק עוֹד לוֹ. וְשֶׁשְׁאַלְתֶּם בְּמַה שֶׁאָמְרוּ (בְּרָכוֹת ג' א) שְׁלֹשָׁה מִשְׁמָרוֹת הָוֵי הַלַּיְלָה.

דְּעוּ כִּי מִשְׁמָרוֹת אֵלּוּ לְכַמָּה דְּבָרִים מֵהֶן מִשְׁמָרוֹת מַלְאָכִים שֶׁמְּקַלְּסִין לִפְנֵי שְׁכִינָה וּמֵהֶן לִדְבָרִים אֲחֵרִים. וּדְקָאָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר יוֹשֵׁב הקב"ה וְשׁוֹאֵג כַּאֲרִי דְּבַר מָשָׁל הוּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ וְתוֹרָף הַדָּבָר שֶׁיֵּשׁ עַל יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁמְרוֹת הַלַּיְלָה לְהַפִּיל תְּחִנָּה עַל חֶרְבַּן הַבַּיִת כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לִרְאֹשׁ אַשְׁמֻרוֹת וַאֲנַן חָזֵי לָן פֵּירוּשׁ שָׁלֹשׁ שְׁאָגוֹת אֵלּוּ בְּשָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים דְּתָנַן במס' יוֹמָא (כ' א) בְּכָל יוֹם תּוֹרְמִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּקְרִיאַת הַגֶּבֶר אוֹ סָמוּךְ לוֹ מִלְּפָנָיו אוֹ מִלְּאַחֲרָיו.

בְּיוֹם הַכְּפוּרִים מֵחֲצוֹת וּבָרְגָלִים מִן הָאַשְׁמוּרָה הָרִאשׁוֹנָה וְזוֹכֵר הקב"ה לְאוֹתָן שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת וְשׁוֹאֵג עֲלֵיהֶן וּלְהָכִי מִסְתַּעְיָא מִלְּתָא מִמַּאי דְּאָמְרִינַן כִּי קָא חָשִׁיב סוֹף מִשְׁמָרָה רִאשׁוֹנָה וְאֶמְצָעִית דְּאַמְצָעִיתָא וּתְחִילַּת מִשְׁמָרָה אַחֲרוֹנָה וְהָכִי תְּכַוְּוִן הָעִנְיָן לְאוֹתָן שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת שֶׁהָיוּ תּוֹרְמִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהֵן שָׁעוֹת שֶׁל תַּחֲנוּנִים וְיֵשׁ לוֹ לְדָאוֹג עַל חֶרְבַּן הַבַּיִת מָשָׁל לְתַלְמִיד הַיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ וְרוֹאֶה לְרַבּוֹ מָצָר הוּא מָצָר עִמּוֹ וּמִשֶּׁחָרַב הַבַּיִת אֵין שְׂחוֹק לְפָנָיו לְכָךְ אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיְּמַלֵּא שְׂחוֹק פִּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבַגְּמָ' דְּתָמִיד (לב ב) תָּנֵי ר' חִיָּא כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה שְׁכִינָה כְּנֶגְדּוֹ שנא' קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לִרְאֹשׁ אַשְׁמֻרוֹת ומ"מ חַיָּיבִין בֵּית יִשְׂרָאֵל לְשַׁחֵר בְּלֵילוֹת וּבְאַשְׁמוּרוֹת וּלְהַרְבּוֹת בְּתַחֲנוּנִים עַל חֶרְבַּן הַבַּיִת וְחוֹבָה עַל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וּבְעִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת דִּכְתִיב הִנֵּה בָּרֲכוּ אֶת ה' וגו' וְאָמְרוּ מְנָחוֹת ק' א) מַאי בְּלֵילוֹת אֵלּוּ ת"ח הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בַּלַּיְלָה מַעֲלֶה עֲלֵיהֶם כְּאִילּוּ עוֹסְקִין בַּעֲבוֹדָה וּכְתִיב לְעוֹלָם זֹאת עַל יִשְׂרָאֵל ור' יוֹחָנָן אָמַר אֵלּוּ ת"ח הָעוֹסְקִים בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדָה בַּלַּיְלָה מַעֲלֶה עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב כְּאִילּוּ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּימֵיהֶם.

קא עוֹד לוֹ. מִשְּׁיָילִי רַבָּנָן מִשּׁוּם מַאי אָמְרִי רַבָּנָן (בְּרָכוֹת לב) הֵיכָא הָווּ מְצַלּוּ ר' אַמֵּי ור' אַסִּי וּמַאי שָׁיְיכָא בְּהַאי שְׁמַעְתָּא וְאִית בָּהּ תְּרִין מֵימְרֵי חַד מֵימְרֵי כֵּיוָן דְּבִתְפִילַּת הַמּוֹסָפִין עָסְקִינַן אַתְּפִילַּת הַמּוֹסָפִין קָאֵי ואע"ג דְּלָא מְפָרֵשׁ מַעְנְיָנָא גְּמִרִינַן.

וְאוֹדְעִינַן דאע"ג דְּהָוֵי בֵּי כְּנִשְׁתָּא בִּטְבֶרְיָא הָווּ מְצַלּוּ דְּמוֹסָפִיןדְּאַלְמָא לָא סְבִירָא לְהוּא כראב"ע וְלֹא כר' יְהוּדָה שֶׁאָמַר בִּשְׁמוֹ. וְאִית דְּאָתֵי לָהּ מִסַּעְמָא אַחֲרִינָא וְאָמַר אַשְׁמוֹעִינַן דַּאֲפִי' יָמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מוּסָף לָא הָווּ מְצַלּוּ ר' אַמֵּי ור' אַסִּי אֶלָּא בְּיָחִיד בֵּינֵי עַמּוּדֵי וְאִי הֲוָה ס"ל כראב"ע אוֹ כר' יְהוּדָה שֶׁאָמַר בִּשְׁמוֹ לָא הָווּ מְצַלּוּ לְהוּ תְּפִילַּת הַמּוֹסָפִין.

קב עוֹד לוֹ. פְּתִיתִין וּשְׁלָמִים פְּלוּגְתָּא דְּרַב הוּנָא ור' יוֹחָנָן (בְּרָכוֹת לט ב) וְתַרְוַיְיהוּ מוֹדוּ שֶׁאִם בֵּירֵךְ וּבָצַע אֶת הַפְּתִיתִין וְהִנִּיחַ אֶת הַשְּׁלָמִים יָצָא וְכָל שֶׁכֵּן אִם בָּצַע הַשְּׁלָמִים אֶלָּא בְּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר בְּהָא מִלְּתָא מַאי הִיא פְּלִיגִי וְהֵיכָא דְּשָׁלַם חָבִיב לֵיהּ מִן הַפְּתִיתִין אפי' רַב הוּנָא מוֹדֶה דְּעַל הַשָּׁלֵם בּוֹצֵעַ כִּי קָאָמַר רַב הוּנָא הֵיכָא דִּפְתִיתִין חֲבִיבִין לֵיהּ כְּגוֹן פַּת נָקְיָה וְשָׁלַם הֶדְרָאָה רַב הוּנָא סָבַר חָבִיב לֵיהּ עָדִיף ור' יוֹחָנָן סָבַר שָׁלַם עָדִיף וְהוּא מְצְוָה מִן הַמֻּבְחָר כְּהַהִיא דְּתָנַן לְעִנְיַן עֵירוּב (עֵירוּבִין פ' ב) אפי' מֵאָה (1) סְאָה וְהִיא פְּרוּסָה אֵין מְעָרְבִין בָּהּ כְּכָר בְּאֵיסָר וְהוּא שָׁלֵם מְעָרְבִין בּוֹ וּפְסַק הַדָּבָר שֶׁהֲלָכָה כר' יוֹחָנָן וְיֵרֵא שָׁמַיִם יוֹצֵא יְדֵי שְׁתֵּיהֶן כְּמַר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא וּכְמִשְׁנַת שְׁלֹמָן.

וְהָא דְּאָמַר רַב פָּפָּא הַכֹּל מוֹדִים בְּפָסַח שֶׁמַּנִּיחַ פְּרוּסָה לְתוֹךְ שְׁלֵמָה וּבוֹצֵעַ לֹא לֹא אֲמָרָהּ מִשּׁוּם שְׁמַעְתָּא דְּרַב הוּנָא ור' יוֹחָנָן אֶלָּא מִשּׁוּם לֶחֶם עוֹנִי. וְאִיכָּא מֵרַבָּנָן דְּמָפָרְשִׁי הָכִי

עִיקַּר שְׁמַעְתָּא הֲבִיאוּ לִפְנֵיהֶם פְּתִיתִין וּשְׁלָמִים כֵּינָן שֶׁפְּתִיתִין אֵינָן צְרִיכִין בְּצִיעָה וּקְרוֹבִין לַאֲכִילָה קָאָמַר רַב הוּנָא עֲלֵיהֶן מְבָרֵךְ וְלֹא מֵעִנְיַן חָבִיב וְאֵינוֹ חָבִיב וְקָאָמַר ר' יוֹחָנָן שָׁלֵם עָדִיף וּמַר בְּרִיהּ דְּרָבִינָא וּמִשְׁנַת שְׁלָמָן כֵּינָן שֶׁזֶּה קָרוֹב לַאֲכִילָה וְזֶה הַדּוֹר מְבָרֵךְ עַל שְׁנֵיהֶם וּבְפֶסַח אפי' ר' יוֹחָנָן מוֹדֶה שאעפ"י שֶׁאֵינוֹ הָדוּר כֵּינָן דְּקָרֵינַן בֵּיהּ לֶחֶם עֹונִי שָׁפִיר דָּמֵי וּלְפוּם הַדִּין פֵּירוּשָׁא אִם הֵבִיאוּ לְפָנָיו בְּפֶסַח פְּתִיתִין וּשְׁלָמִים מַנִּיחַ פְּרוּסָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֵמָה וּבוֹצֵעַ אֲבָל אִם כָּל מַה שֶׁהֵבִיאוּ לְפָנָיו שְׁלָמִים לֹא צָרִיךְ לְהַנִּיחַ פְּרוּסָה לְתוֹךְ שְׁלֵמָה אֶלָּא בּוֹצֵעַ לוֹ עַל שְׁנֵי בְּרָכוֹת כְּשֶׁאָר יָמִים טוֹבִים וְהַדִּין פֵּירוּשָׁא מְקֻרָב טְפֵי אֶלָּא מִיהוּ מִנְהָגָא בְּעָלְמָא בְּלֵילֵי פְּסָחִים שֶׁמַּנִּיחִין פְּרוּסָה לְתוֹךְ שְׁלֵמָה וּבוֹצֵעַ וְלָא יָדְעִינַן אִי בְּדַוְקָא נָהוּג הָכִי אוֹ כִּי הֵיכִי דְּסָלֵיק אַדַּעְתַּיְיהוּ.

קג מִפְּנֵי מַה לֹּא נִצְטַוּוּ הַלְכוֹת טֻוְמְאָה שֶׁל מֵת בַּמִּלְחָמוֹת אֲחֵרוֹת עַד מִדִּין. מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ יִשְׂרָאֵל עַד מִדִּין שֶׁבְּכֻלָּן תִּמָּצֵאנַיְחָרֵם וַיַּכּוּ וְנַךְ וְהַכָּאָה אֵינָהּ הֲרִיגָה מַמָּשׁ שֶׁגּוֹסְסִין הָיוּ וּמַנִּיחִים אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ במס' נָזִיר (ד' ב) עַל שִׁמְשׁוֹן מִנַּיִן שֶׁנִּטְמָא לְמֵתִים אִילֵימָא מִדִּכְתִיב בִּלְחִי הַחֲמוֹר הִכֵּיתִי אֶלֶף אִישׁ דִּילְמָא גַּרְדּוֹיֵי גַּרְדֵי בְּהוֹן וְהוּא לֹא נָגַע אֶלָּא מֵהָכָא וַיַּךְ מֵהֶם שְׁלֹשִׁים אִישׁ וַיִּקַּח אֶת חֲלִיצָתָם דִּילְמָא אַשְׁלְחִינְהוּ בְּרֵישָׁא וַהֲדַר קַטְלִינְהוּ וַיַּךְ וַיִּקַּח כְּתִיב וְדִילְמָא גּוֹסְסִין שַׁוְינְהוּ אֶלָּא גְּמָרָא גְּמִירִי לַהּ שְׁמַע מִינָּהּ דִּלְשׁוֹן וַיַּךְ אֵינוֹ אֶלָּא הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ מִיתָה אֲבָל בְּמִלְחֶמֶת מִדִּין עָשׂוּ הֲרִיגָה מַמָּשׁ כְּדִכְתִיב וְאֶת מַלְכֵי מִדְיָן הָרָגוּ עַל חַלְלֵיהֶם וְאֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הָרָגוּ בֶּחָרֶב וּכְתִיב וְכָל אִשָּׁה יוֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הָרוֹגוּ הִלְכָךְ מִמִּלְחֶמֶת מִדִּין וְאֵילָךְ נִצְטָרְכוּ לְהִלְכוֹת טְמֵאֵי מֵת.

קד לָמָּה אָנוּ עוֹשִׂין שְׁמֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה מִפְּנֵי הַנֵּס שֶׁאֵירַע שְׁטִמְאוּ יוֹנִים וכו' וּמַה טַּעַם יֵשׁ לִשְׁמֹנָה לֵילוֹת וְלֹא הִסְפִּיקוּ מִמֶּנּוּ פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁמָנִים בָּאִים מֵחֶלְקוֹ שֶׁל אָשֵׁר כְּדִכְתִיב וְטוֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ וּמָקוֹם הָיָה לוֹ שֶׁנִּקְרָא תָּקוּעַ כִּדְאָמְרִינַן (מְנָחוֹת פ"ה ב) תָּקוּעַ אַלְפָּא לְשֶׁמֶן שֶׁמְּמֻנּוּ הַשְּׁמָנִים יוֹצְאִים וּמִשָּׁם עַד יְרוּשָׁלַם הָיָה מְהַלֵּךְ שְׁמֹנָה יָמִים בֵּין הַלֵּיכָה וַחֲזָרָה וְהָכִי אָמְרִינַן בְּמְנָחוֹת (1) וּלְפִיכָךְ הִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁיָּבִיאוּ מִשָּׁם שֶׁמֶן טָהוֹר וְזֶהוּ שֶׁנַּעֲשָׂה לָהֶם נֵס לִשְׁמֹנַת יָמִים.

קה לְרַבֵּנוּ נִסִּים. הָא דְּאָמְרִינַן (פְּסָחִים קא א) לְאַפּוֹקֵי אוֹרְחִים דְּאָכְלִי וְשָׁתוּ בְּבֵי כְּנַשְׁתָּא לָאו בְּבֵי כְּנַשְׁתָּא מַמָּשׁ אֶלָּא בְּבֵית הַסָּמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת מִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא הָא דְּאָמְרִינַן בְּמְגִילָּה בפ' בְּנֵי הָעִיר (כח א) בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת אֵין אוֹכְלִין וכו' וּמִיהוּ אע"פ שֶׁלֹּא הָיוּ אוֹכְלִין אֶלָּא בְּבֵית הַסָּמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת הָוְיָא לְדִידְהוּ מְקוֹם סְעוּדָה הוֹאִיל וּבִשְׁעַת הַקִּידּוּשׁ הָיוּ יוֹדְעִים הֵיכָן יִסְעֲדוּ וּרְאָיָה מִירוּשׁ' דִּבְרָכוֹת פ' כֵּיצַד מְבָרְכִין תַּמָּן תַּנְיִינִן סֻכָּה שִׁבְעָה כֵּיצַד הָרֵי שֶׁאָכַל לֹא יַתִּיר סֻכָּתוֹ ר' אָחָא בְּשֵׁם רַב כָּהֲנָא ור' חִיָּיא בַּר אָשִׁי בְּשֵׁם רַב צָרִיךְ אָדָם לִפְסֹוֹל סֻכָּתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ ר' יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל קִדֵּשׁ בַּבַּיִת זֶה וְנִמְלַךְ לֶאֱכֹל בְּבֵית אַחֵר צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ ר' אַחָא בַּר חֲנִינָא בְּשֵׁם ר' אוֹשַׁעְיָה אָמַר רַב מִי שֶׁסֻּכָּתוֹ עֲרֻבָּה עָלָיו מְקַדֵּשׁ לֵילֵי יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן בְּבֵיתוֹ וְעוֹלָה וְאוֹכֵל בְּסֻכָּתוֹאָמַר ר' בּוֹן וְלָא פְּלִיגִי מַאי דְּאָמַר רַב (1) כְּשֶׁהָיָה דַּעְתּוֹ לֶאֱכֹל בְּבֵית אַחֵר וּמַאי דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בְּשֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל בְּבֵית אַחֵר וְנִמְלַךְ וּפְשָׁטָא דְּתַלְמוּד בַּבְלִי לָא מַשְׁמַע הָכִי.

וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּעִנְיָן אַחֵר דְּאָכְלִי בְּבֵי כְּנַשְׁתָּא מַמָּשׁ וּדְקָא קַשְׁיָא לָן הָא אֵין אוֹכְלִים בָּהֶם הָנֵי מִילֵּי סְעֻדַּת הָרְשׁוּת דְּחוֹל אֲבָל סְעוּדַּת שַׁבָּת סְעוּדַּת מִצְוָה הִיא וּסְעוּדַּת מִצְוָה מֻוָתָּר לֶאֱכוֹל שָׁם וְדָבָר זֶה מְפֹרָשׁ בִּירוּשַׁ' פְּסָחִים (פ"א) ר' יִרְמְיָה בָּעֵי בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת מַהוּ שֶׁצְּרִיכִין בְּדִיקָה וכו' עַד שֶׁהֵן אוֹכְלִים שָׁם בְּעִבְרִיּוֹת וּבְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים פֵּירוּשׁ בַּעֲבוּר הַשָּׁנָה וּבְקִידּוּשׁ הַחֹדֶשׁ.

קו עוֹד לוֹ. (1) קַשְׁיָא לִי הָא דְּאָמַר ר' יאֹשִׁיָּה (בְּרָכוֹת כב א') עַד שֶׁיִּזָּרַע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפּוֹלֶת יָד מִכְּדֵי חִטָּה וּשְׂעוֹרָה שְׁנֵי מִינִין נִינְהוּ וְהַזּוֹרְעָן כְּאֶחָד לְיַחַיֵּב.

וּמָצָאתִי טַעַם בַּגְּמָרָא דִּבְנֵי מַעֲרָבָא (כִּלְאַיִם פ"ח) דִּלְעִנְיַן הַתְרָאָה קָאָמַר שֶׁאִם הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם שֶׁדֶּךְ לוֹקֶה מִשּׁוּם כַּרְמְךָ אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיִּזָּרַע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפּוֹלֶת יָד. קז עוֹד לוֹ.

הָא דְּאָמְרִינַן (ב"ב קמז א) יוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת בָּרוּר סִימָן יָפֶה לְכָל הַשָּׁנָה. אִיכָּא מַאן דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּהַאי יוֹם יוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת דְּקָתָנֵי הָכָא הוּא יוֹם שְׁמִינִי מִפְּנֵי שֶׁאוֹתוֹ הַיּוֹם מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים.

וְלָאו הַכִּי מִלְּתָא אֶלָּא עַל חַג שָׁבוּעוֹת קָאָמַר שֶׁהוּא יוֹם שִׁשָּׁה בְּסִיוָן וּבוֹ נָתְנָה תּוֹרָה וְדָבָר זֶה מְפֹרָשׁ במס' עֲרֵבִין בַּתּוֹסֶפְתָּא פ"ק עֲצֶרֶת פְּעָמִים בַּחֲמִשָּׁה וכו' אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר כָּל זְמַן שֶׁיּוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת בָּרוּר סִימָן יָפֶה לְעוֹלָם וכו'.

קח עוֹד לוֹ. וּמַה שֶּׁאָמְרוּ בְּרָכוֹת לג א) מִתּוֹךְ שֶׁהִיא חָכְמָה קְבָעוּהָ בִּבְרַכַּת חָכְמָה פֵּירוּשׁ לְפִי שֶׁכָּל הַחָכְמוֹת כֻּלָּן אֵינָן מוֹעִילוֹת לָאָדָם אֶלָּא לְהַבְדִּיל בֵּין הַדְּבָרִים כֵּלָּן וּבֶאֱמֶת כִּי זוֹ תַּכְלִית הַתּוֹעֶלֶת עַל כֵּן קָרָא הַהַבְדָּלָה חָכְמָה וְזֶהוּ כְּלָל שֶׁצָּרִיךְ פְּרָט וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין.

קט עוֹד לוֹ. (1) וּמַה שֶּׁאָמְרוּ (בְּרָכוֹת לב א) אָמַר לוֹ הקב"ה לְמֹשֶׁה מֹשֶׁה הֶחֱיִיתַנִי בְּדִבָּרֶיךָ לְפִי שֶׁאֵין הַבּוֹרֵא נוֹדָע אֶלָּא מִצִּדְמַעֲשָׂיו וְיִכָּלְתּוֹ וְהַיְכוֹלֶת מוֹרֶה עַל הַחַיּוּת לְפִי שֶׁכָּל יְכָלְתּוֹ וְלוּלֵי שֶׁהֶאֱרִיךְ ה' לְיִשְׂרָאֵל הָיוּ אוּמוֹת הָעוֹלָם כּוֹפְרִים בִּיכָלְתּוֹ כַּאֲשֶׁר אָמַר מֹשֶׁה מִבְּלִתִּי יְכֹלֶת ה' וְאָז יְכַפְּרוּ בְּחַיּוּתוֹ שֶׁאֵינוֹ נוֹדָע מִצַּד עַצְמוֹ וְכַאֲשֶׁר הֶאֱרִיךְ ה' לְיִשְׂרָאֵל בַּעֲבוּר מֹשֶׁה רָאוּ כָּל הָעוֹלָם יְכָלְתּוֹ וְכֵיָן שֶׁרָאוּ בִּיכָלְתּוֹ עַל כָּרְחָם הוֹדוּ בְּחַיּוּתוֹ לְפִי שֶׁאֵין יָכוֹל בָּעוֹלָם אֶלָּא חַי וְעַל כֵּן אָמַר לוֹ הֶחֱיִיתַנִי בְּדִבָּרֶיךָ.

קי לְרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל. (בְּרָכוֹת לב ב) מִנַּיִן שֶׁחָזַר הקב"ה וְהוֹדָה לוֹ לְמֹשֶׁה פֵּירוּשׁ הֶחְזִיק לוֹ טוֹבָה שֶׁהֵבִין מַה שֶּׁאוּמוֹת הָעוֹלָם הָיוּ עֲתִידִים לוֹמַר וְאָמַר לוֹ סָלַחְתִּי לָהֶם כִּי וַדַּאי כִּדְבָרֶיךָ יִהְיוּ עֲתִידִין לְדַבֵּר.

וְאוּלָם חַי אֲנִי אָמַר ר' יִצְחָק אָמַר לוֹ הקב"ה לְמֹשֶׁה הֶחֱיִיתַנִי בְּדִבָּרֶיךָ פי' אָמַר לוֹ הקב"ה לְמֹשֶׁה בָּמָה שֶׁדִּבַּרְתָּ לִפְנֵי וְסָלַחְתִּי לְיִשְׂרָאֵל הֶחֱיִיתַנִי כְּלוֹמַר עֲתִידִין הָאֻמּוֹת לוֹמַר חַי אֲנִי בְּהַפְלֵי ל"א מְלָכִים וְאַעֲמִיד הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאָז יִמָּלֵא כְּבוֹדִי אֶת כָּל הָאָרֶץ וז"ש וְאוּלָם חַי אֲנִי וְיִמָּלֵא כְּבוֹד ה' וגו' קיא עוֹד לוֹ.

(שָׁם ל' בְּ) (1) חַד דְּאָמַר כְּדֵי שֶׁתִּתְחוֹנֵן דַּעְתּוֹ עָלָיו פי' שֶׁתִּתְחוֹנֵן דַּעְתּוֹ עָלָיו כְּדֵי שֶׁתָּסוּר הָאֵימָה מִלִּבּוֹ כִּי בְּעֵת שֶׁעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה מִתְבַּהֵל מִפְּנֵי הַצִּבּוּר וּכְשֶׁמַּחֵיל לְהִתְפַּלֵּל וּלְכַוֵּן לִבּוֹ לְהִתְחַנֵּן סָרָה אוֹתָהּ הָאֵימָה מִלִּבּוֹ דִּכְתִיב וָאֶתְחַנַּן וָאֶתְנַפַּל.

וְחַד אָמַר כְּדֵי שֶׁתְּחוֹלֵל דַּעְתּוֹ עָלָיו בַּשִּׁיעוּר שֶׁתָּסוּר הָאֵימָה מִלִּבּוֹ וְיִכַּוֵּן לִבּוֹ לְחַלּוֹת פְּנֵי צוּרוֹ שֶׁיִּמְחוֹל עַל מַה שֶּׁפָּשַׁע וּמָרַד שֶׁזֶּה יוֹתֵר שִׁיעוּר מִן הַמִּתְכַּוֵּן לְקַבֵּל פְּרָס כִּי עִנְיַן וָאֶתְחַנַּן כְּגוֹן לְקַבֵּל פְּרָס הוּא שֶׁהָיָה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִתְחַנֵּן אֲבָל עִנְיַן וַיְחַל הוּא בַּקָּשַׁת מְחִילָה וְצָרִיךְ דִּבְרֵי תְּחִינָּה בִּבְכִיָּה.

קיב עוֹד לוֹ. (שָׁם ה' ב) עַל תְּפִילָּתִי שֶׁתְּהֵא סְמוּכָה לְמִטָּתִי פֵּירוּשׁ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר לִי דָּבָר מְלָאכָה לַעֲשׂוֹת וַיְהִי לִבִּי טָרוּד עָלַי אֶלָּא מַאֲחֲרֵי תְּפִילָּתִי אֵשֵׁב עַל מִטָּתִי לֶאֱכוֹל.

קיג עוֹד לוֹ. וּמַה שֶּׁאָמְרוּ (שָׁם) שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּין עַל חֲבֵרוֹ עַד שֶׁמְּסַיֵּים אֶת תְּפִילָּתוֹ פִּי' מִפְּנֵי שֶׁגּוֹרֵם לַשְּׁכִינָה לְהִסְתַּלֵּק כִּיהַשְּׁכִינָה שְׁרוּיָה אִפִּי' בִּשְׁנַיִם שנא' אָז נִדְבְּרוּ וכו' וְכֵיוָן שֶׁיָּצָא גּוֹרֵם לַשְּׁכִינָה שֶׁתִּסְתַּלֵּק וְעַל זֶה אָמַר טוֹרְפִין לוֹ תְּפִילָּתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַלְמַעַנְךָ תַּעֲזֹב אֶרֶץ פִּי' אַתָּה גָּרַמְתָּ שֶׁתִּסְתַּלֵּק הַשְּׁכִינָה וּלְזֶה הַפֵּירוּשׁ אִפִּי' בִּתְפִילַּת שַׁחֲרִית וּמִנְחָה.

קיד עוֹד לוֹ. (שָׁם ח' א) פְּדֵה בְּשָׁלוֹם נָפְשׁ מִקֵּרֶב לִי אָמַר הקב"ה כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים וכו' פִּי' פָּדָה הקב"ה נַפְשִׁי מִכָּל צָרָה בְּעִסְקֵי בְּתוֹרָה שֶׁהִיא שָׁלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם.

מִקֵּרֶב לִי זֶה גְּמִילוּת חֲסָדִים שֶׁמַּקֶּרֶבֶת אִפִּי' הָרְחוֹקִים כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי כְּלוֹמַר הַצִּבּוּר הָיוּ מִתְפַּלְּלִין עִמָּדִי בִּמְקוֹם שְׁכִינָתְךָ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. קטו עוֹד לוֹ.

(שָׁם ו' אַ) (1) וְאָמַר ר' יִצְחָק מִנַּיִן שהקב"ה מַנִּיחַ תְּפִילִּין וכו' פִּי' כְּמוֹ שהקב"ה מַרְאֶה כְּבוֹדוֹ לַנָּבִיא וְלַחֲסִידָיו בְּאוֹכַנְתָּא דְּלַבָּא בִּדְמוּת אָדָם יוֹשֵׁב דִּכְתִיב רָאִיתִי אֶת ה' יוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ וּכְתִיב וָאֶרְאֶה אֶת ה' יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וּכְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַגְלַיִם דִּכְתִיב וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה וגו' וְכֵיוָן שֶׁנּוֹדַע לָנוּ כִּי מִתְרָאֶה לִנְבִיאָיו בְּעִנְיָן הַזֶּה נִתְבָּרֵר כִּי זוֹ הָרְאִיָּה, הָאֲמוּרָה לֹא בִּרְאַיַת הָעַיִן הִיא אֶלָּא בִּרְאַיַת הַלֵּב.

כִּי לֹא יִתָּכֵן לְהֵאָמֵר בִּרְאַיַת הָעַיִן שֶׁנִּרְאֵית דְּמוּת לְהקב"ה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶל מִי תְּדַמְּיוּן אֵל וּמַה דְּמוּת תַּעַרְכוּ לוֹ אֶלָּא רְאָיָה בְּלֵב הִיא וְכָךְ יִתָּכֵן לוֹמַר שֶׁאִפְשָׁר לָאָדָם לִרְאוֹת בִּרְאַיַת הַלֵּב דְּמוּת כָּבוֹד בְּרֹאשׁ וְעָלָיו תְּפִילִּין וְהָאָמוּר רָאִיתִי רָאִיתָ הַלֵּב שֶׁנֶּאֱמַר וְלִבִּי רָאָה הַרְבֵּה חָכְמָה וָדַעַת וְכָךְ כַּוָּנָתוֹ וְלֹא רָאִיתָ הָעַיִן מַמָּשׁ.

כִּי בְּפֵירוּשׁ אָמַר הַכָּתוּב וְדִבַּרְתִּי עַל הַנְּבִיאִים וְאָנֹכִי חָזוֹן הִרְבֵּיתִי וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה מְלַמֵּד שֶׁמַּרְאֶה לְכָל נָבִיא דִּמְיוֹן שֶׁיָּכוֹל לִרְאוֹתוֹ אֲבָל רְאִיָּה מַמָּשׁ ח"ו שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁיַּעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ וְכִי ר' יִצְחָק חוֹלֵק עַל הַתּוֹרָה הֲלֹא נֶאֱמַר כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי.

וּבָא ר' יִצְחָק וְאָמַר כִּי נִרְאֶה הקב"ה לְמֹשֶׁה וְעוֹד כְּתִיב וַיִּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. וְהִנֵּה מַרְאֶה הַכָּתוּב שָׁרָאוּ, וּמִקְרָא אַחֵר כָּתוּב וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה וגו' קָשׁוּ קָרָאֵי אַהֲדָדֵי וּפָרְקִינַן לָא קַשְׁיָא הַאי קְרָא דִּכְתִיב וַיִּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּרְאַיַת הַלֵּב וְהַאי דִּכְתִיב כִּי לֹא רְאִיתֶם בִּרְאַיַת הָעַיִן.

וּמָצָאנוּ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁקּוֹרֵא כְּעֵין זֶה רְאָיָה וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם וַיַּעֲקֹב לֹא הָיָה בְּמִצְרַיִם כִּי אִסְבְּאֶרֶץ כְּנַעַן אֶלָּא שָׁרָאָה בְּלִבּוֹ. וְכָהֲנָה רַבּוֹת וְלִמְבִינֵי מַדָּע וְיִרְאֵי שָׁמַיִם בְּפָחוֹת מִכֵּן דַּי לָהֶם לְהָבִין וְלִידַע שֶׁאֵין בְּכָל הַתַּלְמוּד דְּבָרִים מוֹדִיעִים שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל נוֹתֵן דְּמוּת לְבוֹרְאֵנוּ יִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה זִכְרוֹ.

אָמְנָם חֲלוּקִי לֵב רִשְׁעֵי אֶרֶץ הַמִּינִים מְחַפְּאִים דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן כְּדֵי לְגַנּוֹת אֶת עַצְמָן מִי שֶׁפָּרַע מִדּוֹר הַמַּבּוּל הוּא יִפָּרַע מֵהֶם. וּמָצִינוּ שֶׁהקב"ה יִתְעַלֶּה זִכְרוֹ הֶרְאָה לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּתוֹךְ הַכָּבוֹד שֶׁאָמַר הַכָּתוּב וָרְאִיתָ אֶת אֲחֹרָי כְּגוֹן מַלְאָךְ וּבְרֹאשׁוֹ תְּפִילִין וְרָאָה מֹשֶׁה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִילִין וְשִׁין שֶׁל תְּפִילִין וֶהֱבִינָם כְּעֵין שֶׁהֶרְאָהוּ מִשְׁכָּן וְכֵלָיו וְזֶה יִתָּכֵן לְמַרְאִית הָעַיִן וְיִתָּכֵן לִרְאִית הַלֵּב.

אֲבָל זֶה שֶׁכָּתוּב וָרְאִיתָ אֶת אֲחֹרָי אֵינָהּ אֶלָּא רְאִית הַלֵּב. וְעַל אוֹתָהּ רְאָיָה שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁרָאָה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִילִין אָמַר ר' יִצְחָק רֶמֶז לָהּ מִן הַכָּתוּב תַּנִּין שֶׁנֶּאֱמַר נִשְׁבַּע ה' בִּימִינוֹ.

וּכְעִנְיָן זֶה חֲזוֹן הַנְּבוּאָה. הַנָּבִיא יוֹשֵׁב וְרוֹאֶה בְּלִבּוֹ חֲזוֹן הַנְּבוּאָה כִּרְאַית הַיָּשָׁן חֲלוֹם.

וּמִקָּרָא מָלֵא כְּתִיב אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם ה' בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ פִי' בְּמַרְאָה אֶל הָעַיִן אֵלָיו אֶתְוַדָּע כְּאִילּוּ בַּחֲלוֹם כֵּן אֲנִי מִתְרָאֶה לוֹ וּמְדַבֵּר עִמּוֹ. וְעַל אוֹתָם הַתְּפִילִין שֶׁנִּרְאוּ לְמֹשֶׁה מִתּוֹךְ הַכָּבוֹד חָקְרוּ רז"ל מֶה הָיָה כָּתוּב בָּהֶם.

וּמְפָרְשִׁים וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּמִי גּוֹי גָּדוֹל. וְאֵלּוּ הַדְּבָרִים וְכָל הָעִנְיָן קַבָּלָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הָיָה בְּיָדָם.

וּבְקַבָּלָה פֵּירְשׁוּם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִדְבָרִים הַלָּלוּ לְהִתְפָּרֵשׁ מִן הַדַּעַת כְּלָל. קטז עוֹד לוֹ.

(שָׁם ז' אַ) (1) אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' יוֹסֵי מְנַיִן שֶׁהקב"ה מִתְפַּלֵּל וכו' גַּם זֶה פֵּירוּשׁוֹ כְּעִנְיָן שֶׁפֵּירַשְׁנוּ לְמַעְלָה שֶׁנִּרְאָה לוֹ לְמֹשֶׁה רבע"ה מִתּוֹךְ הַכָּבוֹד בְּעֵת שֶׁאָמַר הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת דַּרְכֶּךָ וְאָמְרוּ חֲז"ל (ר"ה יז ב) בַּקָּבָלָה שֶׁבְּיָדָם שֶׁבִּזְמַן שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ וְקָרָאתִי בְשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ נִרְאָה לוֹ לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ מִתּוֹךְ הַכָּבוֹד שֶׁל הקב"ה כִּדְמוּת שְׁלִיחַ צִבּוּר מְעֻטָּף שֶׁיּוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲבֹר ה' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא אוֹתוֹ הַכָּבוֹד ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן וכו' נוֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים וכו' מִיָּד וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּוד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ אוֹתָהּ שָׁעָה לָמַד סֵדֶר תְּפִילָּה כַּאֲשֶׁר הֶרְאוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם וְזוֹ תְּפִילַּת תַּעֲנִית שֶׁהֶרְאוּ לוֹ לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִן הַשָּׁמַיִם כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל בָּהּ הַשָּׁרוּי בְּדוֹחַק.

וְעוֹד אוֹתָהּ שָׁעָה שָׁמַע תְּפִילָּה אַחֶרֶת קוֹל מִלְּפָנֵי הַכָּבוֹד אוֹמֵר יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנַי שֶׁיִּכְבְּשׁוּ וכו' וְהֵבִין מֹשֶׁה רַבֵּינוּ שֶׁכָּךְ רָאוּי לְבַקֵּשׁ מִלִּפְנֵי הַשְׁכִינָה וְכָךְ הָיוּ הַדְּבָרִים בְּיָדָם הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הֲלֹא תִּרְאֶה כֵּיוָן שֶׁרָאָה ר' יִשְׁמָעֵאל כ"ג כְּבוֹד ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּרְאַיַת הַלֵּב בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים כַּאֲשֶׁרָרָאָה יְשַׁעְיָהוּ וּמִיכָיְהוּ (2) שָׁמַע קוֹל מִלִּפְנֵי הַכָּבוֹד יִשְׁמָעֵאל בָּנַי בֵּרְכֻנִי פִּי' בְּרָכָה זוֹ שֶׁבַח וְהַלֵּל כְּדִכְתִיב בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו וּכְשֵׁם שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים תָּמִיד בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ וְכֵיוָן שֶׁנָּתַן בִּרְכַּת הַשַּׁבָּת לִפְנֵי הַכָּבוֹד הִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ תְּפִילָּה שֶׁהָיָה בְּיָדָם הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁשָּׁמַע אוֹתָהּ כַּאֲשֶׁר אָמַרְנוּ וּפָתַח וְאָמַר יר"מ וכו'.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַכְתְּרִיאָל מַלְאָךְ הוּא וְאָנוּ לֹא קִבַּלְנוּ אֶלָּא הַכָּבוֹד הוּא. וְאָנוּ מוֹסִיפִים בֵּיאוּר לִדְבָרִים הַלָּלוּ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ כִּי בְּכָל הַתַּלְמוּד אֵין אוֹמְרִים מִנְיָן אֶלָּא שֶׁהִקְדִּימוֹ אוֹתוֹ דָּבָר וְדִבְּרוּ בּוֹ וְאוֹמֵר רְאָיָה לִדְבָרִים הַלָּלוּ מִנְיָן לְפִיכָךְ אָמְרוּ זֶה שֶׁאָמְרוּ בְּכָאן מִנַּיִן שֶׁהקב"ה מַנִּיחַ תְּפִילִין הָתָם קָאֵי בְּעִנְיָן הָאָמוּר וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי מְלַמֵּד שֶׁהֶרְאָהוּ הקב"ה לְמֹשֶׁה כָּבוֹד וְעָלָיו תְּפִילִין לְלַמֵּד לְמֹשֶׁה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִילִין וְעָלָיו אָמַר מִנַּיִן רֶמֶז מִן הַכָּתוּב שֶׁכְּבוֹד הקב"ה מַנִּיחַ תְּפִילִין וּפִי' מִדִּכְתִיב נִשְׁבַּע ה' בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ שָׁמַע מִינָּה כִּי עִז הָאָמוּר כָּאן הוּא רֶמֶז לִתְפִילִין וּמָצָאנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת זָרוּעַ ה'.

וְכֵן זֶה שֶׁאָמַר מִנַּיִן שהקב"ה מִתְפַּלֵּל הָתָם קָאֵי בר"ה בְּמַה דִּכְתִיב וְקָרָאתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנָיִךְ וַיַּעֲבֹר ה' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא אָמַר ר' יוֹחָנָן אִלְמָלֹא מִקְרָא כָּתוּב אִי אֶפְשָׁר לְאָמְרוֹ מְלַמֵּד שֶׁכָּבוֹד מִלְפָנָיו שֶׁל הקב"ה נִתְעַטֵּף כִּשְׁלִיחַ צִבּוּר וְהֶרְאָהוּ לְמֹשֶׁה סִדּוּר הַתְּפִילָּה וְאָמַר לוֹ כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹטְאִים יַעֲשׂוּ לְפָנַי כַּסֵּדֶר הַזֶּה וַאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם וְאָמַר רֵמָז לְזֶה מִן הַכָּתוּב מִנַּיִן וּפִירֵשׁ ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' יוֹסֵי רַבּוֹ רֵמָז מִדִּכְתִיב וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי קִיז עוֹד לוֹ.

(ר"ה יז ב) מְלַמֵּד שֶׁנִּתְעַטֵּף הקב"ה כְּשְׁלִיחַ צִבּוּר וכ' כָּךְ פֵּירוּשׁוֹ כִּי צִוָּה הקב"ה לְמַלְאָךְ לְהִתְעַטֵּף כְּשְׁלִיחַ צִבּוּר בְּמַרְאִית הָעַיִן וְהָעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ מְלַמֵּד שֶׁהֶרְאָהוּ הקב"ה לְמֹשֶׁה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין וְכָל זֶה בְּמַרְאִית הָעַיִן כְּדִמְיוֹן שְׁלִיחַ צִבּוּר הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה כְּדֵי לְלַמְּדוֹ לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ.

וְאִידָךְ פֵּירוּשָׁא שֶׁאָמְרוּ בְּאַגַּדְתָּא עַל הַאי קְרָא בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם מְלַמֵּד שֶׁכָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִלִּפְנֵי הקב"ה נִבְרָא בּוֹ מַלְאָךְ וְכֵן כָּאן כְּשֶׁהָיָה הַדִּיבּוּר עִם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בַּפָּסוּק וַיַּעֲבֵר נִבְרָא מִדְּבָרוֹ שֶׁל הקב"ה מַלְאָךְ מְעֻטָּף כְּשְׁלִיחַ צִבּוּר כְּדֵי לְלַמְּדוֹ בְּמַרְאִית הָעַיִן סִדְרֵי סְלִיחָה.

קיח עוֹד לוֹ. הָא דְּאוֹקִימְנָא (בְּרָכוֹת ז' א) שֶׁהוֹדִיעוֹ דְּרָכָיו צַדִּיק וְטוֹב לוֹ צַדִּיק גָּמוּר וכו' הַיְינוּ בַּר מֵהָנֵי תְּלָת בְּנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵיְיהוּ בְּסוֹף מַשְׁקִין (כח א) אָמַר רָבָא בְּנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי לָאו בִּזְכוּתָא תַּלְיָא מִלְּתָא אֶלָּא בְּמַזָּלָא תַּלְיָא מִלְּתָא דְּהָא רַבָּה וְרַב חִסְדָּא תַּרְוַיְיהוּ צַדִּיקֵי גְּמוּרֵי נִינְהוּ רַבָּה חַי אַרְבְּעִין וְרַב חִסְדָּא צ"ב שְׁנִין בֵּי רַבָּה שִׁתִּין תִּכְלֵי בֵּי רַב חִסְדָּא שִׁתִּין הִלּוּלֵי בֵּי רַבָּה נַהֲמָא דְשַׁעֲרֵי לְאִינָשֵׁי בֵּי ר"ח נַהֲמָא דְּסִתִּירָא לְכַלְבֵי.

ור' מֵאִיר פְּלִיג בָּהּ וְאָמַר שְׁתַּיִם נָתְנוּ לוֹ וְאַחַת לֹא נָתְנוּ לוֹ אֶלָּא וְחַנּוֹתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹון וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם אעפ"י שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וּכְוָותֵיהּ שְׁמַעְתָּא סָלְקָא דְּכְתִיב מַדּוּעַ דָּרַךְ רְשָׁעִים צָלֵחָה מִכְּלָל דְּלָא יָדְעִי.

קיט עוֹד לוֹ. (אָבוֹת פֶּ"ה) הַכְּתָב וְהַמִּכְתָּב פי' הַכְּתָב שֶׁאַתָּה כּוֹתֵב כְּגוֹן אֶלֶף רֵישׁ צָדִי.

וְהַמִּכְתָּב שֶׁאַתָּה קוֹרֵא אֶרֶץ. וְרָאִינוּ בּוֹ לרז"ל שְׁנֵי פֵּירוּשִׁים כָּתַב מִינֵי כְּתָב שֶׁבָּעוֹלָם וְהַמִּכְתָּב הוּא שֶׁהָיָה בְּלוּחוֹת כִּדְכְתִיב וְהַמִּכְתָּב מִכְתַּב אֱלֹהִים הוּא.

וְהַשֵּׁנִי הוּא כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים חַכְמֵי הַגּוֹיִם. (1) וְהָרַב ר' יְהוּדָה אַלְבַּרְגְּלוֹנִי זַ"ל כָּתַב צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהוּא כְּמוֹ אָלֶף בֵּית כָּל אוֹת וְאוֹת בְּמַמְשָׁה מִפְּנֵי שֶׁהַדִּבּוּר מִתְחַבֵּר מִקּוֹלוֹת מְשֻׁנּוֹת שֶׁיּוֹצְאִים מִמְּקוֹמוֹת יְדוּעִים שֶׁהֵם מִסּוֹף הַגָּרוֹן הַפְּנִימִי וְעַד סוֹף שְׂפָתַיִם הַחִיצוֹנִים וּמִבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְאֵילָךְ נָתַן כֹּחַ הקב"ה בָּאָדָם הָרִאשׁוֹן וּבְזַרְעוֹ לַדּוֹרוֹת לְחַבֵּר צוּרוֹת מְשֻׁנּוֹת שֶׁעוֹמְדוֹת אַחַת אַחַת מֵהֶן כְּנֶגֶד א' א' מֵאוֹתָן קוֹלוֹת וְזֶהוּ כָּתַב וְהַדִּבּוּר הַמִּתְחַבֵּר מֵאוֹתָן צוּרוֹת זֶהוּ הַנִּקְרָא מִכְתָּב שֶׁהוּא צִירוּף הָאוֹתִיּוֹת לִהְיוֹת תֵּיבָה לְהַקְרוֹת כַּמִּלָּה.

וְאִית דְּאָמְרִי כְּתָב הוּא כְּתַב הַקֹּדֶשׁ שֶׁהֵן כ"ב אוֹתִיּוֹת צוּרַת כָּל א' מֵהֶן מִן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּלוּחוֹת שֶׁהָיְתָה נִקְרֵאת כָּל אַחַת וְאַחַת מֵאַרְבַּע צְדָדֶיהָ. מִכְּתַב הַדִּבּוּר הַמִּתְחַבֵּר מֵאוֹתָן צוּרוֹת וְהַפֵּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן בָּרוּר מִן הָאַחֲרוֹן מִשּׁוּם דְּקָאָמַר וְהַלּוּחוֹת וְכִי קָאָמַר וְהַלּוּחוֹת לוּחוֹת וְכָל מַה שֶּׁבָּהֶן אָמַר.

קכ כָּתַב רַבֵּנוּ סְעַדְיָה גָּאוֹן זַ"ל שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת הֵן שֶׁהָאֲנָשִׁים חַיָּיבִים וְהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת וְלֹא פֵּירֵשׁ אוֹתָן. וְהָרַב ר' יִצְחָק בֶּן גִּיאָת כָּתַב פֵּירוּשָׁן וְאֵלּוּ הֵן.

מִילָה.

וְהָרְאָיָה. וְיוֹצֵא צָבָא כָּל זָכָר.

וּשְׁקָלִים כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים. פִּדְיוֹן בְּכוֹר.

וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע. וְהַכֹּהֵן שֶׁלֹּא יִטְמָא לִקְרוֹבוֹ בְּנֵי אַהֲרֹן וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן.

וְחַיָּיב הָאָב לָמוּל אֶת בְּנוֹ לִפְּדוֹתוֹ וּלְלַמְּדוֹ תּוֹרָה אֲבָל לֹא הָאֵם. סֵוּכָּה.

לוּלָב.

שׁוֹפָר.

צִיצִית.

ק"ש.

תְּפִילִּין. וְתַלְמוּד תּוֹרָה.

פְּרִיָה וּרְבִיָה. מוֹרָא אָב וְאֵם וּכְבוֹד אָב וְאֵם שֶׁכֵּינָן שֶׁנִּשְׁאֵת רְשׁוּת אֲחֵרִים עָלֶיהָ.

הַקָּפַת הָרֹאשׁ. הַשְׁחָתַת זָקָן.

הַסְּמִיכוֹת וְהַתְּנוּפוֹת וְהַהַגָּשׁוֹת וְהַקְּמִיצוֹת וְהַהַקְטָרוֹת וְהַמְּלִיקוֹת וְהַקַּבָּלוֹת וְהַהַזָּאוֹת נוֹהֲגוֹת בַּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים. כָּל אֵלּוּ שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת.

סוֹף.